IACOBI PHILIPPI
TOMASINI PATAVINI
D. Mariæ in Vantio Canonici Sæcularis

PETRARCHA
REDIVIVVS,

Integram Poetæ celeberrimi Vitam
Iconibus ære cęlatis exhibens.

ACCESSIT NOBILISSIMAE FOEMINAE

LAVRÆ
Breuis Hiſtoria.

AD EMINENTISS. ET REVERENDISS.

D. IOAN. FRANCISCVM
Ex Comitibus Guidijs à Balneo
S. R. E. Cardinalem, &c.

Superiorum Permiſſu.
PATAVII, Typis Liuij Paſquati, & Iacobi Bortoli.
Apud Paulum Frambottum. M DC XXXV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Eminentiſs. ac Reuerendiſs.

D.D. IOAN. FRANCISCO

EX COMITIBVS GVIDIIS A BALNEO &c.

S. R. E. Cardinali, Epiſcopo Reatino.

Domino & Mecœnati Benigniſsmo.

EVPHEMIAM Muſarum nutricem ſcitè nec ſine ratione finxit erudita antiquitas. Generoſos quippè animos ad pręclaras actiones ſtudioſè incitat, vt verè Poeta: *Tu ſola animos mentemq; peruris Gloria*.

Ea verò non deſidia, ſed multis magniſque laboribus acquiritur. Virtus enim, apud Romani Eloquij Parentem, Actuoſa ad vtilitatē humani generis, non ad tenebras aut ſolitudinem eſt comparata. Atq; hęc Orphei quidem Poetarum vetuſtiſſimi indicio fœcunda Heroum Mater, mortales ad ſummum felicitatis eduxit & educauit, Famęque æternitati tradidit. Exempla ne longius conquiram, luculentiſſimo nobis indicio eſt Toga Sagoque illuſtris Domus tuæ proſapia,

Vir-

Virtute ſua vndiquaque conſpicua. Cuius Amplitudinem vt in pauca contraham, vel vnus ſufficiet Guido II. quem Rauennates *Patris Patriæ* titulo honeſtarunt, id preterea nactus glorię, quòd filium reliquerit, quem Florentiæ OTHO Imperator Maximus familiæ ſanguiniſq; coniunctione dignabatur. Quæ ſingula tametſi interrupto curſu ad humanæ felicitatis apicem contenderunt, Numiniſq; prouidencia in Te conſpirarunt eo certè cumulo, vt ad arbitrium fortunam fingere licuiſſet: laudabili tamen Maiorum inſtituto nobilis animi curas in publica commoda vertere maluiſti, ea Ingenij dexteritate, ea morum Integritate, animique Prudentia, vt Magnanimitatem præclara Humanitate contemperatam in TE ſuſpiciant ac venerentur, quotquot cum Muſis Virtutem verè æſtimant. Neque enim ſolùm conſtantem bonorum de tuis meritis opinionem ęquas, ſed longè antecedis, dum bonas literas humaniter & perbenignè foues, ornas, tueris. Patere igitur, Eminentiſſime Princeps, celeberrimus Poeta Etruſcus caſtis Spectatiſſimę Feminę amoribus ad Famæ immortalitatem euectus, noſtriſque literis, qua fas erat ſermonis libertate ac veritate, poſt varias temporum iniurias poſteritati pro virili aſſertus, idem intra tua limina obtineat contubernium, quod olim Viuus apud Agnatos tuos Columnenſes Purpuratos expertus fuit mitiſſimum. Sic enim quos ipſorum auſpicijs meruit aliquando perennis Gloriæ triumphos, non in Vrbe tantum Orbis domina, ſed in Orbe, recenti nominis æternitate ducet ſecurior tuo præſidio, quo Mecœnas vnicus Literarum ſplendorem bonæ famæ tutela egregiè ſuſtentas. Suadet id multis probatus olim

ſum-

narrationis veritatem in fictionis ſuſpicionem ducerem. Ea verò vt ſimpliciſſima, ſic aliena eſſe debuit ab Elogij ſpecie, quod iam ab omni ætate debebatur ei, quem nemo non hactenus miris laudibus extulit. Ideoque eam non ſolum per Species, ſed minutiſſimè per Tẽpora quoq; deduxi, Poetæ ipſius, quãtum licuit, verbis munitam: quæ tametſi bona fide paſſim inſerta, nonnullis tamen temporũ vetuſtate corruptis ex ingenio medelam adhibui. Cetera, præter ea quæ iam noti omnibus Poetæ Interpretes dederunt, à Viris Eruditis & Amicis vndique conquiſita, ſuo cuique loco ingenua profeſſione reddẽda cenſui. Eorum ſanè prolixa adeo in me fuit humanitas, vt exinde operis moles præter ſententiam creuerit: Cuius faſtidium varietate, ad Legentis ingenium & argumenti genium neceſſaria, temperatum arbitror. Quin ipſorum, eam expertum me fateor ſolicitudinem, ut operi iam confecto Auctarium acceſſerit. Cuius tenuitatem etſi facilè agnoſcã, hoc interea ſpecimẽ Amicorum expectationi diutius protrahere nolui, quorum (ſi merebitur) ſymbolis auctior aliquando & cultior mitiorem forſan eruditorum calculum ſperare poterit. Quanquam nec Ego hæc ad famam, ſed aliorum potius obſequium, quibus inter publicas occupationes qualicunque ſtudio animum ac voluntatẽ privatim præbere debui. Tuum erit, Benigne Lector, hæc quo emittuntur candore interpretari, ut honeſtis conatibus in poſterum vires addas.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

✠✠ LAV-

Digitized by Google

LAVRENTIVS PIGNORIVS
IACOBO PHILIPPO TOMASINO
Canonico S. Mariæ in Vantio, & Cœnobiarchæ, Viro admodum Reuerendo.

NIMIRVM debebunt tibi æternũ, mi TOMASINE, tũ exteri, tum Patauini noſtri, cũ & calamo Tu, & per te viriculo nobilis calcographus Hieronymus Dauid, expreſſeritis ambo Illuſtrium Virorum qua facies, qua mores. Nobile ſanè inuentum, cuius Auctorem ſtatuit Plinius doctiſſimum, quem appellant, Togatorum M. Terentium Varronem, Libro xxxv. Capitulo II. illis verbis. *Imaginum amorem flagraſſe quondam teſtes ſunt, & Amicus ille Ciceronis edito de his volumine, & M. Varro benigniſſimo inuento, inſertis voluminum ſuorum fecunditati non nominibus tantum ſeptingentorum Illuſtrium, ſed & aliquo modo Imaginibus; &c.* quò (vt hoc etiam obiter notem) videntur pertingere Libri, quos Hebdomades, vel de Imaginibus laudat Gellius Lib. III Cap. x. & XII. At quanto benignius inuentum hoc tuum? in quo non nomina tantum, neque Imagines aliquo modo, ſed & nomina, & acta, & virtutum ſpecimina, & oris lineamẽta proponuntur Orbi Vniuerſo ſpectanda. Macte Virtute, Vir Reuerende, per quem factum eſt, vt non ſolũ pictoris artificio delectemur, ſed etiam cõmemoratione hominum Præclarorum, & cognitione formarum. Neq; verò labori iſti tuo non erit ſua repoſita laus, & conſtituta

tuta

tuta vtilitas. Habent enim Virorũ Clarorum vultus eam vim, vt excitent ad obeũda pręclara facinora. De ſe hoc teſtatur Vir Clariſſimus, & qui litteras Gręcas primus illuſtrare conatus eſt, Leonardus Aretinus, in Commentario M. S. quem penes me habeo. *Ego quoque licet puer ab illa manu exulum captus, in Caſtellum Quaratæ (nam id quoque exules tenebant) adductus ſum, et quia puer eram, non cum alijs captiuis, ſed in honeſtiore quodam carceris cubiculo aſſeruabar. erat autẽ in ipſo cubiculo picta Franciſci Petrarchæ imago, quam ego quotidie aſpiciens incredibili ardore ſtudiorum eius incendebar.* Hęc ille. Tu Petrarcham tuum adornare perge, vt habeant noſtri Adoleſcentes penè domeſticum monitorem, qui illos excitet ad pręclara quęque capeſſenda. Habemus enim nos in Collib. ſuburbanis, (quod pulcherrima Vrbiũ Florẽtia nobis inuideat,) oſſa & cineres illius Viri, ad cuius tumulum confluunt turmatim ex vltima vſque Europa examina Apum Philologicarum, ſtudioſi Adoleſcentes. Tu interim

Cui cura Deos, ſecretaque Cæli
Noſſe fuit, quem non ſtellarum AEgyptia Memphis
AEquarit viſu, numeriſque mouentibus aſtra,

diſpice quęſo, quidnam cauſæ fuerit, quòd & Petrarcha & Dantes, vterque Patria caruerit, vt inuidioſè etiam conqueritur Gabriel Symeonius, ille veterum monumẽtorum peregrinus indagator. Vale.

Domi. Die XVII Nouembris, quo Patauium noſtrum è domeſtico Plauſtro Hadriaco Tridente deturbatum, conquieuit in ſinu (ò fuerit æternum?) Venetę libertatis M.DC.XXIX. Bellona & Libitina inuicem funera procurantibus.

Digitized by Google

V. C.

I. PHIL. TOMASINO.

DEcora nympha, preſcius Daphnes ſuæ
   Cui Cynthius nomen dedit,
Idea vatis inclyti, quam candidus
   Amauit & fleuit ſimul,
Pectus pudicum, certa quod penitè Fides
   Inſedit, & triplex Charis.
Ecquid Poetę diua non debes tuo?
   Cuius beata munere,
Calcas velocis horridas ęui minas,
   Letheſq; torpidum chaos.
Sed Tu venuſte carminis Tuſci parens,
   Ocelle Muſarum vigil,
Pincerna meri nectaris Permeſſidos,
   Quod Hippocrene ſuggerit;
Amata nomen Laura ſi cedit Tibi,
   Si vinnuliſq; verſibus,
Quas Tomasino gratias reddes tuo?
   Pollente cuius alite
Subuectus, & felicis ingenI rotis
   Virum per ora duceris,
Illi omne punctum rurſus acceptum refers,
   Vitamque cum fama trahis.

Amoris ergò feſtinabat

Ioan. Veslingivs *Mindanus, Eques.*
Anatom. & Chir. Prof. Ord.

Eidem

EIDEM.

CVi Patriam invidit variæ diſcordia gentis
Vixque pepercerunt Arnus, & ipſa Thetis;
Excepit Puerum, nutriuit GALLIA Muſis,
Et cultum Latio reddidit ore Virum.
Ille renaſcentem Romæ Tuſciſque nitorem
Attulit: Exilij fructus vtrinque fuit.
I Sors, ſparge minas claris inimica Poetis.
Ingenio ſupereſt, ecce, PETRARCHA ſuo!
Dum triplici Lauro caſti nectuntur amores,
Stat Tibi perpetuum Carmine, LAVRA, decus.
Imber edax tumulum longo licet atterat æuo,
In chartis Vates his rediuiuus erit.

Obſeruantiæ ſymbolum
depreperabat
IO. RHODIVS.

IN-

Digitized by Google

INDEX CAPITVM.

Proloquium.

Poetæ Patria, Natales, Parentes. Cap. I.

Conſtitutio corporis, & Mores animi. Cap. II.

Educatio, & Studia. Cap. III.

Ingenij præſtantia. Cap. IV.

Eloquentia, & Poeſis. Cap. V.

Egregia ingenij Monumenta. Cap. VI.

PETRARCHÆ Opera MS. in Biblioth. Vatic. Cap. VII.

Cenſus eorum qui Vatis Vitam cõſcripſerunt, quive eiuſdem Opera Comment. illuſtrarunt. Cap. VIII.

Vindiciæ tutelares. Cap. IX.

Honores, & inprimis Laurea ex Poeſi parta. Cap. X.

Neceſſitudo cum Literatis. Cap. XI.

Exiſtimatio apud Principes, & alios. Cap. XII.

Ser. Reip. Venetæ affectus in fidem & obſequium Poetæ. Cap. XIII.

Poetæ ſeceſſus in Vallem Clauſam. Cap. XIV.

Affectus in Lauram. Cap. XV.

LAVRÆ Vita, & Encomia. Cap. XVI.

Iuſtinæ Leui Perottæ cultus in Petrarcham. Cap. XVII.

De Solitudine Parmenſi. Cap. XVIII.

Arquadæ Collis Vicus, & Petrarchæ Domiciliũ. Cap. XIX.

Mythologia Iconum eodem ſpectantium. Cap. XX.

Poſteritas. Cap. XXI.

Summa Vatis Pietas. Cap. XXII.

Senectus, Obitus, & Funus. Cap. XXIII.

Monumenta Petrarchæ viuo & defuncto poſita: Elogia eidem à Viris Clar. concinnata. Cap. XXIV.

Diuini Vatis Sepulchri violati Hiſtoria. Cap. XXV.

Digitized by Google

LECTORI

BENEVOLO.

OMNIBVS placere cum ſemper arduum fuerit, tum hoc potiſſimum ſæculo, quo vel ob ingeniorum ſagacitatem, vel ob cenſuræ licentiam,

Et pueri naſum Rhinocerotis habent:

ne meum etiam inſtitutum præter votum à multis ſiniſtrè accipiatur, breuiter monendus de ijs Lector, quæ iudicij favorem impetratura videntur. Ea nempè unica potiſſimum me permouit cauſa, vt huncqualemcumque laborem fidentiùs adirem, ad quem inuitauit me probata hactenus plurimorum benignitas, qua ingenij mei tentamenta antehac fuerunt excepta, iamq; inchoatũ opus crebris aliorũ exhortationibus monitisq; in hanc faciem redactum. Nec profectò aliud poſtulabat PETRARCHÆ *eximia Virtus, quã ſingulari prodidit indole, sũmoq; decorauit ingenio. Cuius Vitam ſi verum boni Viri ſpeculũ dixerim, nihil fortaſſis arrogantius dixerim. Sed neque aliter mecum ſtatuet ſpero, qui ſummam eius conſtantiam in arduo Virtutis & Muſarum ſtadio intentè fuerit contemplatus, qui ad vtriuſque fortunæ impetus inſignem animi moderationem penitiùs expenderit, qui veram mentis pietatem intimiùs perſpexerit, cæteraſque Summi Viri dotes; quas poſt exquiſitam multorum diligentiam rudi penicillo mihi exprimere placuit, ne fuco ſincerum illud pectus cõtaminarem, neue adſcita ſermonis pompa*

nar-

ſummus in Poetam affectus, cùm Auenionenſis Legati munus pro SVM. PONTIFICE ad publica vota feliciter obires. Quem in iſto pectore quoniam adhuc integerrimū ſcio, nec in meos conatus inferiorem, hanc vtiq; Vatis noſtri ſpeciem, deuinctiſſimæ ſimul meę in T.E. volūtatis ſpecimen perpetuæq. obſeruantiæ argumentum eſſe deſidero. Laborem porrò qualemcumque meum ſi qua mentis deuotione offertur, eadē animi facilitate acceperis, erit quidē vnde Poetę noſtrum gratuletur ſeculum; Ego verò me ad maiora excitatum cenſeam. DEVS Opt. Max. dignitatem tuam ad citeriora incrementa, & publicum rei literarię decus diutiſſimè ſeruet & augeat. PATAVII, è Muſeo. Cal. Iunij. M DC XXXV.

E. T. R.

Omni cultu

Deuotiſſimus Cliens

IAC. PHILIPPVS TOMASINVS.

FRANCISCI PETRARCHAE VITA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PRAELOQVIVM.

DELINEATA vtcunque valuimus T. LIVII Patauini Vita, gradum facimus ad illuſtrandam FRANCISCI PETRARCHÆ memoriam, nominis illius ſplendore meritò prouocati. Nec ſanè mihi quicquam carius fuit, quàm poſt Hiſtorici Principis monumenta PETRARCHÆ Poetarum & Oratorum æui ſui Phœnicis gloriam propagare. Ille aureo Auguſti ſeculo literarum decus: hic ferreo Poetarum propemodum extinctorum olor. Exſtant Patauij eiuſdem inſignia pleraq; Monumenta: extat etiam Bibliotheca, quam ipſemet Eccleſiæ Cathedrali dono tradidit; nec paucæ Inſcriptiones. Viſitur & Arquadę ſepulchrum eius marmoreum cum effigie ęnea, Domuſque ſtudiorum illius conſcia, non ſecus ac illa Neronis aurea, celebranda. Quam vt Exteri, vel ab vltimis terrarum Orbis partibus Lyceum noſtrum adeuntes, maiori fructu luſtrent,

Digitized by Google

dum præclariſſima quæque Vrbis & Agri Patauini Monumenta ſtudioſè conquirunt, ſpectandam hoc in Opere dabimus Vniuerſis. Interea gemina, curioſe Lector, in ipſo operis limine fruere FRANCISCI PETRARCHÆ Effigie, quam Tibi exhibemus, qua licuit ſolertia è vetuſtis tabellis expreſſam. Diuerſam quidem, ſed tempore, non ſculptoris arbitrio. Primam debeo humanitati *Leonis Allatij* Viri Cl. noſtro æuo ad iuuandas literas, ad dignitatem, & gloriam, ad ſumma omnia, atque in primis Eminentiſſimi Cardinalis BISCIÆ maximi Muſarum Fautoris patrocinium nati, quæ olim apud ASCANIVM Columnam S. R. E. Cardinalem è viuo FRANC. PETRARCHÆ iam tum iuuenis vultu delineata, cucullo rubro laurea fronde inſignito ſpectabatur. Alteram prouectioris, è Bibliothecæ Vaticanæ Petrarchæ Poemate in membranis Ann. M.D.XVI. Manuſcripto in 4. numero 3198. depromptam, benignè mecum communicauit Vir Nobiliſſimus, eximiuſque literarum cultor *Caſſianus à Puteo* Eques Anno 1630. Die XXXI. Iannarij. Quam cucullo rubro parte interiori, qua frontem tegit, coloris impluuiati ſeu fuliginei, ſubiecta tunica violacea elegantiſſimè inibi depictam addidit. Nunc Deo auſpice in eius VITAM primis coloribus adumbrandam calamum ducemus.

POE-

POETAE PATRIA, NATALES, PARENTES,

Cap. I.

FRANSCISCVS PETRARCHA Phœbi nectar, Muſarum corculũ, Priſcæ eruditionis Decus, literarum Delicium, omnium ſeculorum memoria dignus, varijs fortunæ caſibus perpetuò agitatus, ſub hoc tandem noſtro Patauino Cælo in huius Vrbis perennitatem quieuit. Hic veluti in portu otio literario indulſit, tranquillã hic ſenectam egit. Nimirũ ex ampliſſimo Canonicorum Maioris Eccleſiæ Collegio fuit, & albo Patauinorum Ciuium aſcriptus ob merita, quę dum mecum ipſe reputo, & in eius Virtutes ac Mores illibatos attentus inquiro, facere minimè poſſum, quin totus in eius radios defixus obſtupeſcam. Occurrit eius Mihi *Patria* primo loco, & *Soli Natalis* ſplendor. Non enim Florentię, ſed Aretij ex præclaris vtique parentibus, Petrarcha Parenzo, & Brigidą (vel vt alijs placet) Leta ex Canigiana Familia natus Anno CIↃ. CCC. IIII. Die Lunæ XIII Calendis Auguſti ſeu vigeſimo Iulij, quo primum tempore

Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis.

Etſi vero Natalis hic dies non ſolùm aliorum, ſed fida quoquè ipſius Poetæ, relatione ſatis ſit certus: Non pa-

rum tamen hic difficultatis initio Mihi iniecit eiuſdem ad Poſteritatem de origine, vita, conuerſatione, & ſtudiorum ſuorum ſucceſſu Epiſtola cum reliquis operibus Venetijs Anno 1501 vulgata, in qua refertur ille *Aretij in exilio natus Anno* 1304 *die Lunæ ad auroram Calendis Auguſti:* aſtipulantibus in vita Petrarchæ Antonio Tempo Iudice Patauino, & Siluano Venafro Interprete Poematum Petrarchæ. Neque aliter hanc Epiſtolam editio Baſilienſis typis Sebaſtiani Henrici Petri emiſſa Anno 1554 totidem verbis exhibet. Ac tantum hæc aliquandiu valuit apud multos opinio, vt eam quoque publico Petrarchæ Elogio ſub ipſius effigie Patauij in Aula Prefecturæ vulgo Gigantea deſcripto hiſce verbis propagari libuerit.

FRANCISCVS PETRARCHA FLORENTINVS NATVS EST ANNO CIↃ.CCC. IIII PRIMA AVGVSTI, ETC.

Verùm, ſi vnus hic Petrarchæ textus ad alios ipſius perſcriptis literis æqua lance expendatur, lenior certè hic deprehendetur error, quam qui Hiſtoricis vlterius crucem figere valeat. Quid enim hiſce libri octaui Epiſtola prima ad Boccacium Ticini ad Auroram XIII Calendis Auguſti perſcripta apertius? *Scito enim, & ſciant ſi qui erunt, qui tam humilem, non faſtidiant originem ſcire, me Anno ætatis huius vltimæ, quæ ab illo, qui hanc mihi ſpem tribuit* IESV CHRISTO, *& initium traxit, & nomen Milleſimo treceenteſimo quarto, Die Lunæ vigeſima Iulij illuceſcente commodùm aurora, in Aretina Vrbe, in Vico, qui Hortus dicitur, natum eſſe. Quæ dies apud noſtros publica & inſignis eſt nota, ea ſcilicet quod exules noſtri, qui ſe Aretium,*

Bono-

Bononiamq; contulerant, hinc illinc contractis in vnum exercitibus, armati die illa, & ipſa fermè qua naſcebar hora, antequam Sol iugis montium erumperet, ad portas prima venerunt, ſi qua fors fauiſſet, ferro exilium vlturi, iſque aduentus, etſi inefficax fuerit, quia tam magnis motibus, & ingenti omnia terrore concuſſerat, neſcio quidem, an adhuc eſt memoria hoſtium elapſus, ſed vſq; ad hos proximos annos, vulgò percelebris fuit. Hac eadem hodie & Luna dies, & vigeſimo eſt Iulij, Annus qui tunc erat quartus, nunc ſextus & ſexageſimus eſt. Epiſtola etiam octaua eiuſdem libri ad eundem Boccacium hunc diem ipſum ſibi Natalem tranſijſſe lætatur. Hunc autem diem Iulij fuiſſe vigeſimum D. Margaritæ ſacrum, & Florentinorum de Gebellinis victoria clarum, auctores ſunt omni fide maiores Villanus Hiſtoriæ Florentinæ lib. VIII Cap. 72 & Scipio Ammiratus lib. 4. pag. 171. Veriſimile igitur non Auctoris negligentia, ſed librariorum feſtinatione in Epiſtola ad Poſteritatem numerum XIII fuiſſe omiſſum. Quin Papinius Maſſonus in Vita Petrarchæ Lutetię 1587 impreſſa pag. 12 ex Epiſtola ad Poſteritatem ſignatè nominat XIII Calendas Auguſti. Vetus quoque, vt ſuis Eruditiſs. DD. *Ioſephus Maria Suareſius* Epiſcopus Vaſonus me monuit literis, in Eminentiſſimi Cardinalis FRANCISCI BARBARINI Bibliotheca Vitæ Petrarchę Scriptor, ſed Boccacio Iunior, vigeſimum Iulij diem Poetæ Natalem conſtituit: quamuis & ibidem antiquus alter Calendas Auguſti approbet. Nec ſanè alius diei Lunæ vbique, etiam in Epiſtola ad Poſteritatem, expreſſæ conueniebat numerus, quàm Iulij vigeſimus, ſi omnes diligenter euoluerimus Ephemerides, quæ Au-

guſti

guſti Calendas eius Anni 1304 Saturno ſiue Sabbatho aſſignant. Veriſſima igitur atque eruditis probata hæc firmo talo ſtet ſententia quam Cardanus & Lucas Gauricus Epiſcopus Geophonenſis Aſtrologię Antiſtites ſuę prædictionis primum poſuere fundamentum. Quorum quidem fides ſi forte nonnullis in minima inquirentibus poterit eſſe ſuſpecta, ea certe Hieronymo Squarciafico, Alexandro Vellutello, Io. Baptiſtę Geſualdo, alijſque Petrarchę expoſitoribus neutiquam detrahenda. Cęterùm, ne & hi Patrię ſtudio affectui pluſculum dediſſe videantur, audiamus Ciſalpinum Voſſium Hiſtorię veritatis vbique ſectatorem Eruditi de Hiſtoricis Lat. Commentarij lib. III cap. I de hoc noſtro ita differentem : *Tantus Vir circa Anciſam ſeu Inciſam Florentini Agri vicum patre Florentino exule natus fuit* XIII *Kal. Sextilis Anno* 1304 *non Anno* CIↃ. CCC. XL. *vt ineptè editum eſt apud Gualterum Burlæum libro de Vitis Philoſophorum. Etſi is profectò error Burleo verti vitio nequit, qui ipſe ſeculo ante id tempus floruit ac Petrarchæ æqualis fuit. At claruit Petrarcha Anno* 1340 *& proximis Annis xxxv*. Egregium ſanè Viri eruditiſſimi iudicium, in quo tamen, ſalua ipſius auctoritate, hoc vnum deſiderari poſſe videtur, quod Anciſam Poetæ patriam tradiderit, haud dubiè fama hac ab alijs Scriptoribus accepta, quibus ille fiſus dum per grauiores literarum occupationes ad alios Auctores non potuit diuertere. Notum enim Anciſam Oppidum Florentia XIII duntaxat milliaribus diſſitum: Vbi eius parentibus in exilium miſſis morari minimè licuit. Partium enim aduerſarum odio coacti ſunt extorres à patrijs laribus longiùs amoti

Diuer-

Diuerſa exilia & diuerſas quærere terras.
Parentes itaque ipſius cum alijs Aretij exilij ſedem ſibi delegerunt. Quo in loco ipſemet Poeta in Epiſtolis ad Boccacium & ad Poſteritatem ſe ortum prodidit. Hoc ipſum teſtatur Domus, quæ Diuino Vati incunabula prębuit, maximo aduenarum concurſu celebris, cuius meminit Squarciaficus perhibens decreto publico vetitum fuiſſe ne ædium Patronus antiquam ſpeciem immutaret aut ampliaret, quemadmodum teſtatur Poeta ipſe rerum Senilium Lib.XIII Epiſt. ad Ioannem Aretinum: Quibus hoc quidem acceſſit venerationis, quod Petrarchæ cognomen meruerint. Sententiæ noſtrę vt probatiori fidem aſtruit, quod memoria accepimus Petrarchæ aliquãdo Aretiũ accedenti vniuerſam ciuitatem ſolemniter occurriſſe. Quod cęteroquin honoris, nulli præterquam Principi aut Ciui de patria ſingulariter merito ea ætate exhiberi ſolebat. Eius porrò Parentibus exilium peperere diuerſa, quæ tum vigebant, factionum ſtudia. Dum enim Florentina Reſpublica tunc tempoporis inteſtinis ſeditionibus acriter iactaretur, ciueſque inuicem dimicantes duas illam ſecuiſſent in partes, quarum altera Alborum, Nigrorum altera dicebatur, cœpere in peius omnia, ac retro ſublapſa ferri. Ea de re Nigri qui diutiùs exularant inopinato aduentu dominio Reipublicæ potiti, aduerſę partis potentiam contundere, totiſque labefactare viribus ſunt enixi. Sic Albis deiectis partim, partim ab Vrbe proſcriptis, eorumdem bona fiſco deuoluta protinus venundabantur. Alborum fortunam tunc ſequebatur Petrarcha Parentius clariſſimus Reformationum ſcriba, qui cum ſęuientem inimicorum ra-

rabiem ferre non poſſet, vna cum vxore Brigida potius cognomine fortaſſis quam nomine Leta Aretium ſe recepit, ibique auctus eſt filio, qui de Patris nomine, *Petrarcha* cognomen accepit. *Franciſcus* enim *Petrarcha* filius initio dictus, vulgo Checco, vt in eius vita auctor eſt Leonardus Aretinus, mox FRANCISCVS PETRARCHA nominatus eſt paſſim. Alij quidem vernaculo ſermone appellatum aſſerunt Petrarcho di Parenzo; nonnulli Petrarcho: ſcriptor vitę Petrarchę latinus, quē forſan nō iniuria Xicchonem Polentonem alibi aſſeruimus, Patrem Petrum Petraconem nominat, vt in vtroque deprehendi Manuſcripto. Et certè Leonardus Aretinus narrat, quod ipſius Pater fuerit Petracho, Parenzij verò nomen Auo tribuit. Plurimos autem etiam noſtra ętate Aui ac Parentis nomen præferre non vſque nouum eſt. Sed enim ea fati vis erat vt idem exilij paterni calamitates pateretur, necdum in lucem editus. Parum quoque abfuit, quin Mater eius grauiſſimis partus doloribus afflictata concidiſſet, ipſomet Petrarcha teſte, vt non obſtreticum modò, ſed & Medicorū iudicio diu exanimis haberetur. Fratrem habuit Gherardum, qui in religioſam Carthuſianorum familiam ſeceſſit, ibique honorificè vixit, vt ex Petrarchæ ſcriptis paſſim conſtat. Neque vllos prętereas multo minus ſorores. Vt vel hinc demirari ſubeat Squarciaficum in Philelphi, neſcio quod, de Poetę Sorore cōmentum adeo fuiſſe facilem. Hic Poetę noſtri Ortus, hi Parentes, quos dum vigent literę, nulla ſilibet mortalium memoria.

CON-

CONSTITVTIO CORPORIS, ET MORES ANIMI.

Cap. II.

COELITVS & felici planè conſtitutione ſiderum PETRARCHA temperamentum optimum ſortitus eſt. Affulſit illi nempe Sol quem vehebat Leo in Oriente poſitus, à quo pulchritudinē eximiam hauſit: ob idquè ſtatura mediocris, aut paulò ſuperior, plena facie, rotundis membris, & in ſenectute ad craſſitudinem vergentibus, viuacibus oculis fuit, è quibus, vt de Auguſto Suetonius, emicarent radij quidam eximię maieſtatis ac vigoris, qui pręſtans illius ingenium, ſingularem ac propè diuinam ſapientiam, omnibus aperirent. De quo quidem Thomas de Garbo Medicus ſubtiliſſimus iuramento aſſeruit ſe non vidiſſe corpus magis ſanum aut melioris conſtitutionis. Ad peregrinationes etiam paratum finxit Mercurius in ſigno igneo, igneaque mente pręditum & cęleſti. Audiatnr ipſe ſua in Epiſtola ea de re ſcribens: *Corpus iuueni, non magnarum virium, ſed multæ dexteritatis obtigerat: forma non glorior excellenti, ſed quæ placere viridioribus annis poſſet, colore viuido inter candidum, & nigrum, viuacibus oculis, & viſu per longum tempus acerrimo, qui præter ſpem ſupra, ſe-*

xageſimum ætatis annum me deſtituit, vt indignanti mihi ad ocularium confugiendum eſſet auxilium: tota ætate ſaniſſimum corpus ſenectus inuaſit, & ſolita morborum acie circumuenit. Oris eius Maieſtatem, Squarzaficus etiam ſic expreſſit in eiuſdem Vita: *Erat facie pulchra, & eleganti, oculi viuaces, vt coruſcantes ſcintillæ, intuitus ſapientiæ plenus, quo vigor repreſentabatur & grauitas.* & paulo inferius. *Fuit Venerabilis in aſpectu, & maieſtas quædam inerat, vt ipſum videntes induceret, etiam qui eum non cognoſcerent ſolo tamen viſu reuerendum & ſapientiſſimum iudicarent.* Quod exemplo quoque facili comprobari poteſt. Scribit enim Ioſephus Briuius Mediolanenſis in neſcio quo ſuo Panegyrico, quod cum PETRARCHA *ſemel eſſet Mediolani in aula Dominorum Vicecomitum, inter multos purpuratos & nobiles Viros, Galeacium, qui tunc Dominus erat, impoſuiſſe filio, qui primus poſtea Dux Mediolani fuit, adhuc puero, vt ſapientiorem de aſtantibus oſtenderet. Puellum oculis hinc inde volutis* FRANCISCVM *adiuiſſe & manu apprehendiſſe & patri cum omnium admiratione monſtraſſe. Quid ab hominibus?* (exclamat ſubinde Briuius) *cũ à pueris eius cognoſceretur aſpectus?* Subijcit his idem Auctor Petrarchę mores, & vltra progreditur in hæc verba: *Conuerſatio eius honeſta & iucunda omnibus extitit, vt nullus mæſtus ab eo diſcederet. Oculi non deformes, ſed viuaces. Viſus adeo firmus & acer, vt ſexagenarius literas etiam minutiſſimas legeret, nullo vitreorum oculis præſidio. Corpus habuit dexterimum vſque ad ſenectutem, qua pingueſcere cæpit. In fine apoplectico morbo plurimum torquebatur.* Memoria dignum eſt, non leui prudentię argumento, quod Poeta Epiſt. I. lib. VIII Senil. vt fatetur ipſe, iuuenili-

bus

bus annis incanuerit: *propterea canities, quæ neſcio vnde iam inde ab annis tenerioribus caput adoleſcentis inuaſerat, rara licet, quæ cum prima veniens lanugine albicanti vertice verendum neſcio quid haberet, vt quidam dixere, & teneri adhuc oris habitum honeſtaret mihi, tam eatenus iniucunda, quod ea ſaltem in parte iuuenili, quo gaudebam, aduerſaretur aſpectui.* Quid his immoror? Fuere mores eius niuei, liberi, ſuaues adeo, nihil vt ijs expoſci candidius, liberalius, ſuauius poſſet. Maiores ille venerari, pares dulci comitate complecti, obſequium Principibus vltro præbere, ſuauiter omnia peragere, Amicorum neceſſitudinibus ingenua quadam alacritate occurrere, in aulis Principū ſui amorem omnibus inſtillare. Procul aberat ab omni faſtu, ſenſit ſuperbiam in alijs, non in ſe, & cum paruus fuerit ſemper minor iudicio ſuo fuit, vt ipſiſſimis eius verbis hic vtar, ſilentij ac ſolitudinis præcipuus cultor, diuitiarum contemptor eximius, non quod illas non cuperet, vt cęteri, ſed quod curas & labores, quibus illæ parantur, odiſſet maximè. Quamobrem cum ijs abundare plurimum poſſet, ijs contentus fuit, quas ſatis ſibi fore duxit. Norat enim vera illa eſſe Claudiani, *Doctrina ipſa*

pretium ſibi, ſolaquè latè
Fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus vllis
Erigitur, plauſuuè petit clareſcere vulgi.
Nil opus externæ cupiens, nil indiga laudis,
Diuitijs animoſa ſuis, immotaq; cunctis
Caſibus, ex alta mortalia deſpicit arce.

Tenui quoque victu, & vulgaribus cibis vitam egit lætius, quàm cum exquiſitiſſimis dapibus omnes Apitij ſucceſſores. Habebat potiſſimum in delicijs arborum fru-

ctus ob idque maximè vt igniculos libidinis extingueret quo ad eius poſſet. Scribit ille ſcilicet de ſe ipſo. *Amore acerrimo, ſed vnico, & honeſto in adoleſcentia laboraui, & diutius laboraſſem, niſi iam tepeſcentem ignem, mors acerba, ſed vtilis extintixiſſet. Libidinum me prorſus expertem dicere poſſe, optarem quidem, ſed ſi dicam mentiar; Hoc ſecurè dixerim, me quamquam feruore ætatis, & complexionis ad id raptum, vilitatem illam tamen ſemper animo execratum. Mox verò ad quadrageſimum annum appropinquans, dum adhuc, & caloris ſatis eſſet, & virium, non ſolum factum illud obſcœnum, ſed eius memoriam omnem ſic abieci, quaſi nunquam fœminam aſpexiſſem, quod inter primas felicitates meas memoro, Deo gratias agens, qui me adhuc integrum & vigentem tam vili & mihi ſemper odioſo ſeruitio liberauit.* Hęc ille, & nos alibi alia, vbi de amore eiuſdem erga LAVRAM diſſeremus. Cęterùm vt reliquos mores eius adumbrem. Magni Vir animi & conſtantis fuit: nihil ille trepidare, timere nihil: aduerſus omnes caſus hilari & erecta fronte obuiam ire. Ad amicitias propenſus, amicorum multitudine lętabatur. Religionis ac pietatis ſtudio vitam cum primis cęlibem adamauit, Honorem etiam, & Gloriam, atque adeo libertatem ipſam, ſic prorſus, impatiens ſeruitutis, vt multos etiam eorum, quos valdè diligeret, effugerit, *tantuſque illi inerat* (vt ipſemet ſcribit) *Libertatis amor, vt cuius vel nomen ipſum libertati vel eſſe illi contrarium videretur, omni ſtudio declinaret*. Attamen non ita libertatis fuit ſtudioſus, quin boni publici cauſa Principibus ſuam probarit operam, licet tempore perexiguo, quod totum ipſe ſeptimeſtri circumſcripſit. Vnum nempe menſem hibernum dedit ſtabiliendæ inter Venetos

&

& Genuenſes paci; tres æſtiuos in Germania pro conciliandâ vnione inter Vicecomitem & Carolum IV. Imperatorem; totidem hibernos in Gallia tribuit gratulando Regi Ioanni è cuſtodia demiſſo à Rege Britaniæ. Hos ille mores ex optima corporis conſtitutione nactus eſt, quos poſtea varijs ſcientiarum habitibus, ſummo ſtudio, iugique labore partis, excoluit, & perfecit.

EDVCATIO, ET STVDIA.

Cap. III.

NATVS Aretij PETRARCHA ſeptem inibi menſium ſpatio fuit. Amicorum enim Nobilium precibus reuocata ab exilio Mater cum filio rus paternum adijt, cui Anciſa nomen in agro Florentino ad XIIII ab Vrbe lapidem ſita. Eius Mihi rei teſtis ipſemet Petrarcha; qui clarè: *Primum*, inquit, *illum vitæ annum, nequè integrum Aretij egi, vbi in lucem Natura me protulerat, ſex ſequentes Anciſæ paterno in rure, ſupra Florentiam quattuordecim paſſuum millibus reuocata ab exilio genitrice.* Hic ille primam ſolitudinis auram hauſit qua ſemper delectatus eſt. Mirum dictu. In ciuitate ortus, rus adducitur. Inter aulas Sacrorum Antiſtitum Auinione cultus, Vallis Clauſæ receſſibus ſe ſe abdit. Mactus demum honoribus,

ribus,totique terrarum Orbi notiſſimus, in Arquadæ ſe-ceſſu Vitam,vti cœperat,terminare voluit. Anciſa reli-cta, Piſas delatus vna cum Matre Arni ferè vorticibus ab-ſorptus eſt tenerrimus puer. Iuuat hæc ipſius calculo comprobare: *Ferebatur puellus prævalidi cuiuſdam iuue-nis dextera pannis obuolutus, & non alius, quam Metabus Camillam, nodoſo de ſtipite pendentem ne periclitaretur, baiu-labatur. Sed in tranſitu Arni fluminis equus lapſu pedis ge-nuflectitur, & iuuenis ille, in cuius dextera tenebatur, labitur, & dum ſibi creditum onus ſaluare nititur, propè violentia gur-gitis ſubmergitur.* Degit aliquandiu Piſis,ibiquè ſedu-lam primis Grammaticæ rudimentis operam dedit. Græcas literas hauſit à quodam Barlaamo Calabro, po-ſteà vt notat ipſe Epiſcopo. Mouit eo quoquè tempore lapidem,quod aiunt, omnem FRANCISCI Pater, vt ab exilio reuocaretur; ſed fruſtra. Quamobrem aliò cum filio cogitans Auinionem acceſſit,vbi tum Summus Pontifex vnà cum Purpuratorum Curia morabatur. At iter illud parum vtrique feliciter ceſſit. Simul ac enim ingreſſi nauem, vt ſuas ſecum facultates commodius ad-ſportaret, ſoluere è portu, miſceri pelagus turbinibus & procellis cœpit. Aquarum illi gurgitibus opprimuntur, quaſſatur primum, mox & frangitur nauis, ſed aura ſe-cunda demum feliciter aſpirante Auinionem appellunt. Ibi Pater FRANCISCVM literarum amore flagran-tem liberalibus ſtudijs totum addixit. Hinc ille de pri-ma ſtudiorum ſuorum ratione ſua in epiſtola candidè ac diſertè: *Octauum Annum Piſis, nonum ac deinceps in Gal-lia Tranſalpina ad læuam Rhodani ripam Auinio vrbi nomen: vbi Romanus Pontifex &c. Ibi igitur ventoſiſſimi amnis*

ad ripam

ad ripam pueritiam ſub parentibus, ac deinde ſub vanitatibus meis adoleſcentiam totam egi, non tamen ſine magnis digreſſionibus. Nam hoc tempore Carpentoras ciuitas parua, & illi ad orientem proxima, quadriennio integro me habuit, inque his duabus aliquantulum Grammaticæ, Dialecticæ, ac Rhetoricæ quantum ætas potuit, didici, quantum ſcilicet in ſcholis diſci ſolet, quod quantulum ſit, chariſsime lector intelligis. & pergit de ſtudijs ſuis reliquis ordine tradere quæ ſubnecto. *Inde ad montem Peſſulanum, legum ad ſtudium profectus quadriennium ibi alterum; Inde Bononiam, & ibi triennium expendi, & totum Iuris Ciuilis corpus audiui, futurus magni profectus adoleſcens, vt multi opinabantur, ſi cœpto inſiſterem. Ego verò ſtudium illud omne deſtitui, mox vt me parentum cura deſtituit, non quia legum mihi non placeret auctoritas, quæ abſque dubio magna eſt, & Romanæ antiquitatis plena, qua delector, ſed quia earum vſus nequitia hominum deprauatur. Itaque piguit perdiſcere, quo inhoneſtè vti nollem, & honeſtè vix poſſem, & ſi vellem, puritas inſcitiæ tribuenda eſſet.* Præceptores habuit cl. Viros & hos inter Io. CALDERINVM Bononienſem, & BARTHOLOMÆVM de OSSA I. C. præclariſſimos. In monte Peſſulano audiuit Ioan. Andream & Cynum Piſtorienſem Iuriſprudentiam ibi publicè profitentes, quibus cum ſumma neceſſitudine coniunctus vixit. Quin Cynus ab humaniorum literarum ſtudijs non abhorrens, FRANCISCVM vnicè diligebat. Quamobrem otio quoties abundabat illius ſuauitate captus eum ſecum ad colloquia ſæpiſſimè admittebat, & inter priuatas literarum altercationes identidem hortabatur, vt incœptum ſtudiorum curriculum perſequeretur. Cui tamen ille, Poeſi & Eloquentiæ magis

Digitized by Google

gis addictus, tale reſponſum reddere conſuerat: *Studium, ad quod me hortaris, ſeruile offitium reputo, & Mancipium omnibus ſe præſtat, qui illo vtũtur: & ſi paterna non foret reuerẽtia: ſi poſt me curreret, (quia libertate vti cupio) non acceptarem. Quis eſt qui non dicat, hæc iura venalia eſſe, & ad benè recteque viuendum longè alijs ſtudijs eſſe inferiora? Quid ad faciendum virum bonum iſta conueniunt? Sed quis non videt ad virtutem conſequendam nihil pertinere? Sed cupidum magis, mendacem, iracundumque hominem reddunt. Quid mihi eſt* De aqua arcenda *diſputare? Quid* De ſtillicidio? *Quid ſi ancillæ partus in fructibus cenſeatur? Quid ſi quis legata perſolui teneatur. Quin etiam ſi teſtamentum ſeptem teſtibus caruerit, executioni mandetur, cum iſta à legum latoribus luculentè explicata ſint. Vos veſtris commendationibus omnia peruertitis, ſunt commendata ſuper commenta, quæ in dies noui leguleii ſcribunt, vt iam euenerit ex hoc, id quod ait Comicus,* Intelligendo nihil intelligant. *Sed vt dignitate tua, & paterno amori morem geram, perſequar, & tempus non contriuiſſe oſtendam.* Quamobrem nulla vnquam ratione potuit à mitioribus ſtudijs auocari, etſi Mathematicis diſciplinis incubuerit aliquando, vt indicat initium Epiſtolæ Boccacio ſcriptę lib. IX. Senilium. Imò tanto ferebatur in amœniores literas ſtudio, vt nullis etiam Patris minis ab illis potuerit auelli. Is enim Bononiam cùm perrexiſſet videndi filij cauſa, Poetas & Oratores latinos ipſi ereptos rogo tradidit excandeſcẽs: Virgilium tamen & Ciceronem ſolos incolumes vix precibus obtinuit Vates noſter, qui iam ſenex Amicis ſæpe hiſtoriam repetijt. Interea vigeſimum primum cum attigiſſet annum Matrem amiſit, cuius obitum cum lugeret

ret maritus Anno ſequenti fatis ceſſit. Atque hic prima fuit liberioris ſtudij occaſio, rebus nempè domeſticis conſulturus patrios lares XXII ętatis anno reuiſit, qua de cauſa ipſemet verba faciens: *Itaque ſecundum & vigeſimum Annum agens domum redij, Domum (inquit) voco Auinionenſe illud exilium, vbi ab infantia mea fine fueram: Habet enim conſuetudo proximam vim naturæ. Ibi ergo iam noſci ego, & familiaritas mea à Magnis Viris expeti cœperat*: & quæ ſequuntur. Nec tamen curis domeſticis inuolutus, Eloquentiæ vel Poeſeos ſtudia intermiſit. Sed ijs in dies magis ac magis addictus, tãtũ in vtraq; profecit, quantũ profuiſſe palàm loco ſuo, & capite faciemus. Veritatis magis quàm auctoritatis ſtudioſum fuiſſe abundè oſtendunt hæc ipſiusmet ad Card. Ioa: de Columna verba: *Deambulabamus Romæ ſoli, meum quidem ob ambulandi Peripateticum morem noſti, placet natura, moribuſq; meis aptiſſimus eſt. Ex opinionibus quædam placent, alia autem minimè, non etenim ſectas amo, ſed uerum. Itaque nunc Peripateticus, nunc Stoicus ſum, interdum Academicus, ſæpe autem nihil horum, quotiens quicquam occurrit apud eos, quod ueræ ac beatificæ fidei aduerſum ſuſpectumue ſit*. Et paulo poſt: *Denique ſic philoſophemur, ut (quod Philoſophia nomen importat) ſapientiam amemus. Vera quidem Dei ſapientia* CHRISTVS *eſt. Vt uerè philoſophemur, ille in primis amandus nobis, atque colendus eſt: Sic ſimus omnes, quod ante omnia Chriſtiani ſimus: Sic philoſophica, ſic poetica, ſic hiſtorias legamus, ut ſemper ad aurem cordis Euangelium* CHRISTI *ſonet, quo uno ſatis docti ac felices ſimus*. Adeo magna ingenia libertati addicta nullius ſe mancipari patiuntur opinioni. Hinc variarum rerum cupiditate flagrans à IACOBO CO-

LVMNA Lomberienſi Epiſcopo in Vaſconiam ducitur,& ſub collibus Pyreneis æſtatem duxit. Inde rediens cum eiuſdem fratre IOA. de COLVMNA Cardinale multos annos ſuauiſſimè vixit. Sub idem tempus Gallias, & Germaniam peragrare voluit, viditque ea in peregrinatione Pariſios, inquirendi cupidus quid ea tempeſtate de illa vrbe verum, quid fabuloſum narraretur, motus fortaſſe incredibili habitantium multitudine, & ſtudioſorũ, quæ humanam penè fidem ſuperare videbatur;in primis vero Eruditorum hominum, qui rei literariæ ea ætate dictaturam exercebant. Rogatus à me per literas hac de re Lutetia, Die XXV Aug. 1634 ſic reſpõdit Conſultiſs. Vir Io. Bourdelotius: *In ipſo Virtutis & veritatis ore nihil tunc temporis frequentius, quam meros opiliones & bubſequos eos nuncupandos,qui non riuulis ex aquilegibus Pariſienſibus deductis, aut ipſo fonte lacteo maduerant, quod alibi per ſcrupoſas ænigmatum ambages & gryphorum flexuoſos labyrinthos illic manuductione tutiſſimam ſine mentis contentione diſcebatur. Adde tot præſtantiſsimos eius artifices, quibus etiam ipſa natura inuidiam faciebat,vt ſi quid vbique terrarum venibat, addita dictione operis Pariſini pretium intendebatur.* Verùm vt redeam ad Petrarcham: inde Romam reuerſus, pretioſa quæque antiquitatum monumenta ibidem luſtrauit oculis,& mente contemplatus eſt vetera ſummi illius Imperij decora, iniuria temporis ac hoſtium immanitate diſiecta. Auinionem regreſſus Roma, inibi aliquandiu claruit prædictis Clariſſimis & Humaniſſimis Viris Iacobo & Ioanne de Columna longè cariſſimus, apud quos Iuuentutis florem inter Muſarum oblectamenta tranſegit.

INGENII PRAESTANTIA.

Cap. IIII.

INTER cæteras animi dotes prope innumeras, quibus claruit PETRARCHA noſter, Ingenij præſtantia ſic effulſit, vt eius diuinitatem admirarentur omnes, monumentis ęternùm victuris tranſmiſſam ad poſteros & probatam. Siquidem is refloreſcentis literaturę, latinæque linguæ horrenda neſcio qua barbarie obſitæ, ac penè ſepultę, aſſertor & inſtaurator fuiſſe dicitur Viris doctis, quorum è numero ſe cumprimis audiendum Deſiderius prodit: *Refloreſcentis eloquentiæ Princeps apud Italos videtur fuiſſe Franciſcus Petrarcha, ſua ætate celebris ac magnus, nunc vix eſt in manibus. Ingenium ardens magna rerum cognitio, nec mediocris eloquendi vis.* E quibus intelligi facile poteſt, ornamenta illa innumera, quæ dicendi Magiſtro (à quo Philoſophia abeſſe nequit) & neceſſaria, & propria ſunt, Petrarchæ cumulatè adfuiſſe. Quod verò rarò illum in manibus eſſe videamus, id petulantiæ, ignauiæ, & inſcitię ſeculi tribuendum duxerim, quo corrupto aures teretes & religioſas, verborum volubilitate demulcere, quam ſententiarum pondere prenſare conſuetum magis. Sanè noſtrum hunc emunctiſſimæ na-

ris & acerrimi iudicij virum multa & in ſe & in alijs deſideraſſe, aliam quoque ſua in mentę conditam habuiſſe eloquentię ſpeciem, quam exprimere nec ille, nec alijs permiſſum hactenus, e libro quo de ſua ipſius, & aliorum ignorantia grauiter & accuratè diſputat, aperriſſimè liquet. Quod nec Ludouicus Viues vir in omni literatura ſingularis, nec Franciſcus Floridus pręcocis, ac elegantiſſimi ingenij, ſuis in cenſuris diſſimularunt, vt ex eorundem elogijs cōſtabit, quę loco ſuo proprio producemus. Illud omnino de Petrarchę ingenio alicubi proditum accepimus, quod dum ephœbus adhuc literis operam daret in ſcholis præceptores eius ſic illius pręſtantiam admirari ſolerent, vt in illo diuinum aliquid intuentes perſæpe Patri dicerent. *Te nos beatum reputamus Petrarcha, quandoquidem filium ad omnes diſciplinas capeſſendas promptum genuiſti.* Cæterum quale FRANCISCVS ingenium ſortitus à Natura fuerit hiſce verbis ille expreſſit in epiſt. ad Poſteritatem: *Fuit Mihi vt corpus ſic ingenium magis pollens dexteritate, quam viribus. Itaque multa mihi facilia cogitatu, quæ executione difficilia prætermiſi.* Et ibidem: *Ingenio fui æquo potiùs, quam acuto, ad omne bonum & ſalubre ſtudium apto, ſed ad moralem præcipuè Philoſophiã, & ad Poeticam prono: Quam proceſſu temporis neglexi, ſacris literis delectatus, in quibus ſenſi dulcedinem abditam, quã aliquando contempſeram; poeticis literis non niſi ad ornatum reſeruatis.* Quibus ſtudijs caperetur ſpecialiùs alijs oſtendit inibi, quæ ſubnecto: *Incubui vnicè inter multa ad notitiam vetuſtatis, quoniam mihi ætas iſta diſplicuit, vt, niſi me amor charorum in diuerſum traheret, qualibet ætate natus eſſe optauerim, & hanc obliuiſci niſus animo me alijs ſemper inſerere.*

rere. Hiſtoricis itaque delectatus ſum, non minus tamen offenſus eorũ diſcordia, ſecutus in dubio, quo me vel veriſimilitudo, vel ſcribentium traxit auctoritas. Atque in hoc literarum genere familiares ſibi fuiſſe fatetur paſſim prę omnibus Virgilium, deinde Horatium; Homerum etiam tanti fecit, vt ex Gręcia impetratum à Nicolao Siozero Imperatoris Interprete ſuis ſumptibus in latinum conuerti curauerit. Inter Philoſophos ciuiles poſt M. Tullium ipſi in delitijs erat Seneca. Inter Philoſophos Plato: Liuius inter Hiſtoricos: Inter Theologos D. Auguſtinus, cuius *Confeſsionem* ſibi à Cardinali Columna donatam circunferebat, poſthabito D. Hieronymo, quem ipſi multi cõmendabãt. Sed de eius ingenio ad Poeſin prono audiendi etiam alij, & in his Io: Iacobus Canis Pat. I. C. qui in libello *de modo in Iure ſtudendi* impreſſo An. 1476. curis à legũ ſtudio alienis adſcribit, quod Poeta in eo parũ profecerit hiſce verbis: *Nec Propertius aut Tibullus amoribus innixus Iuriſconſultus emicuit: Eandemq; ob cauſam Franc. Petrarcha de ſua Laurea die ac nocte cogitans, quamquam vrgente patre, nequaquam profecit in Legibus.* Iudicium ſanè nimis leue, imo à veritate alienum, cùm biennio poſt Lauræ primum innotuiſſet. Veriùs longè atque ęquius Petrus Lotichius Par. I. Bibliothecę Poeticæ: *A teneris cum vnicè Virgilio, & Ciceroni operam daret, magnam ob carminis, quam tum non exiguam exhibebat, induſtriam, de ſe eruditis excitauit expectationem.* Verbo dicam, tanta fuit illius acuminis magnitudo, tanta rerum humanarum, diuinarumque ſcientia, nihil vt eſſet memoratu dignum, quod eum lateret, nihil de quo non iucundè minus, quàm ſubtiliter diſputaret; Vt non immerito de ipſo in vita, quem

ſupe-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EM. DANVELE

ſuperius adduxi, Anonymus ille MS: *Multa quidem legit, multa cognouit, omnia inueſtigauit.* Inde factum, vt quò maior quiſquis eſſet in Curia Pontificis, eò ſtudioſius affectaret Virum hunc prçclariſſimum apud ſe habere, & virtutis eius ſplendore longè clariſſimo lares ſuos proprios decorare. Nec tamen Apollinem ſic habuit fauentem, quin ei nubes obtenderet liuor ab ijs natus, qui vel ingenij malitia, vel bonarum literarum inſcitia Poetam, quē non aſſequebantur, de Magicis artibus non modo inſectarentur, ſed & reum agerent, propter frequentem Virgilij lectionem, de cuius Magia à Grammaticis ſparſa circumferuntur varia. Ille vero integritatis, & ingenij fulgore tenebriones ita diſcuſſit, ita repreſſit, vt vel inde plus claritatis eius nomini acceſſerit. Quod ex Capite *de Exiſtimatione apud Principes* ac *Amicitia cum Literatis* vberiùs apparebit. Hoc ſaltem veluti euidentiſſimum innocētiæ argumentū minime prçtereundū cenſui, quod ipſe Lib. I. Senil. Epiſt. III. Cardinali Talauando adducit: ***Non credit profecto Magum Pontifex, quem ſecretarium vult, nec ſceleſtis operam dare carminibus, quem interioris thalami arcano dignum, & ſacris aptum cenſet epiſtolis. Magnas tibi pro tantis honoribus, nec minores pro tali errore depoſito, grates ago.***

ELO-

ELOQVENTIA & POESIS.

Cap. V.

PRIMVS omnium PETRARCHA fuit qui felicis ingenij ſui ductu extorres dudum è Latio politiores literas,& diſperſas vnum in locum coegit,& bono quaſi in lumine col locauit. Irruentibus enim Barbaris hinc inde in Latium purę Latinitatis elegans commercium obſoleuerat, ob eam cauſſam maximè quòd res eſſet cum barbaris, parique fato Etruſcæ linguę decor omnis excidiſſet,nec eius reparandi ſpes aliunde vlla ſe prodere videretur. Seditionum equidem vrbanarum & ciuilium bellorum iactura nunquam adeo ſęuire credebatur poſſe, vt vna cum concordia & libertate literæ interirent. Cum par hoſtibus lingua, parque elegantia foret, vſuſq; per atrocia caſtra, omnemque armorum ſtrepitũ fœcundæ latinitatis peculiaris. At verò cum Gothicis,& Hunnis nihil,quod ad linguę cultum attineret,commune, nihil diuiduum erat Latio, quod ab his vſque ad Theodoſij tempora ſumma vi inuadere inauſum eſſet, eaque calamitas vſque ad Petrarchæ ſeculum perdurauit. Siquidem is latinæ linguæ pariter, & Etruſcę facultatem amplexus,vtramq; conſtituere planè & certis adornare numeris.

Digitized by Google

meris flagranter cepit, quod & perfecit tanta ingenij ſolertia, duriora molliendo, & ſingulari ſuauitate varijs modis flectendo numeros, vt enactam dudum ac vix dũ effloreſcentem Eloquentiam ingenti cultura, ad abſolutæ maturitatis fructum, ſummumque adeo exactę elegantiæ faſtigium perduxerit. Vidit id ſola etiam fama, maximo meritorum argumento, licet PETRARCHÆ opera nunquam vidiſſet Eruditi ſeculi monſtrum Iulius Scaliger, cuius hoc luculentiſſimum de noſtro Poeta extat teſtimonium Poetices lib. VI Cap. IV. PETRARCHA *ex lutulenta barbarie os cælo attollere auſus eſt. Cuius, quemadmodum diximus alibi, quòd nihil videre licuerit: eius viri caſtigationes, ſicut & alia multa, relinquam ſtudioſis.* Audiatur hic Voſsius de Hiſtoricis Latinis Lib. III. Cap. I. & quid huius de Viri eximij eloquẽtia ſcripſerit, expẽdatur: *Recenſuimus ingentem eorum turbam, penes quos, iam inde ab exceſſu Antonini Philoſophi vſque ad Imperium Caroli IV. vndecim & amplius ſeculis, hiſtorica res ſtetit in Occidente. Conſtituunt autem illi hiſtoriæ quaſi ſenectutem: ſed ita vt ipſi quoque gradibus quibuſdam diſtinguantur: atque alij pertineant quaſi ad primam, hoc eſt, crudam viridemque ſenectutem, qualem Charonti tribuit diuinus poeta: alij ad vltimam, hoc eſt, decrepitam planè, & capularem ſenectam: alij quaſi in confinio amborum, & magis illis & minùs his, vietam quandam, & tardigemulam habeant eloquentiam. Deinceps verò agendum eſt nobis de tẽporibus nõ paullò felicioribus Caroli IV. Imp. qui regere cæpit Anno* 1346 *atque imperium tenuit Annis* 32. *Sanè cum extrema Ludouici Bauari ætate, tum præcipuè ſub hoc Carolo ſtudiorum humaniorum, & diſertæ orationis honos inſtaurari cæpit. Laus ea in primis debetur Eximio*

mio Viro FRANCISCO PETRARCHA *qui literas à multo æuo miſerè ſepultas è Gothicis tumulis excitauit: vt iure optimo de eo ait Paulus Iouius in Elogijs Doct. Virorum. Idemque iudicium eſt Leandri in Italia, Scaligeri in arte Poetica, & cuius non?* Loquatur & hic Vadianus ex ſua Poetica titulo VI. *Franciſcus Petrarcha ferè primus fuit, qui barbaris caſtris bellum indixit.* Quamobrem Latinæ & Etruſcæ linguæ Inſtauratorem & Patrem habitum ita Iouius affirmauit. *Debemus plurimum ingenuo ſudori Petrarchæ ſemper æſtuanti dum literas à multo æuo miſerè ſepultas è Gothicis ſepulchris excitaret. Modo eum tanquam Italicæ linguæ conditorem, ac Principem ab incomparabili diuini ingenij virtute veneremur.* Eodem ferme tempore floruere Dantes, Petrarcha, & Boccacius, ſed teſte Franciſco Florido Sabino, *plurimum laudis inter eos meruit Petrarcha, qui primus apud Italos cùm latinam linguam diu ſepultam ex ruderibus, & vetuſtate, in lucem aſſerere adortus eſt, quod tamen cum parum feliciter ſuccederet, vel quia bona optimorum librorum pars deſideraretur, vel quod opus maius eſſet, quam quod ab vno exactè perfici poſſet, ad Etruſcam linguam ſe inuitus contulit, quod ipſe edito de hac re carmine confitetur: Tantum abeſt, vt quiſquam inficiari valeat. Nec aliud ſanè clamant eius opera latinè ſcripta, quæ ſummum ingenium, nec mediocrem eruditionem oſtendunt.* Par illi confecit Elogium hiſce verbis Ludouicus Viues: FRANCISCVS *Petrarcha abhinc annos plures ducenteis Bibliothecas tam diu clauſas reſerauit primus, & puluerem, ſitumque è monumentis maximorum auctorum excuſsit, quo nomine plurimum ei latinus ſermo debet. Non eſt omnino impurus, ſed ſqualorem ſui ſeculi non valuit prorſum detegere.* Et Barthius lib. XIX.

Aduer. Cap. XIV. *Cæterum de increpatione hac Muſarum à Philoſophia, multis olim diſceptauit,* FRANCISCVS PETRARCHA *primus veteris literaturæ Inſtaurator, quanquam & ſua ævo non ſolus.* Et alibi. *At benè optimi & doctiſſimi viri iam inde ab ætate Fr. Petrarchæ, cum quo erigere caput, & ad priſcorum auctorum exempla oculos attollere cœpit doctrina verè liberalium ſtudiorum, aliam viam inſtiterunt, quorum conſilio apertis verè eloquentiæ campis tandem genuina latinitas efflore ſcere cœpit.* Præter quos poſſemus etiam memorare Leonardum Aretinum in duobus Dialogis nondum editis, qui aſſeruantur in ampliſſima Bibliotheca olim Sereniſſimi Ducis Mariæ à Ruuere, nunc verò Ciuitatis Vrbini, atque in Hiſtoria ſui temporis. Milium item in Hiſtoria Vniuerſi Cap. de Hiſtoria literaria: Et tandem Cl. Virum mihique amiciſſimum Gabrielem Naudæum Pariſinum Eminentiſſimi Cardinalis à Balneo Bibliothecarium in Additamento ad Hiſtoriam Ludouici XI. At in Panegyrica oratione ad Vrbanum VIII S. P. Muſarum vere Patrem. Quod encomium quia nondum eſt publici iuris, mecum per ſūmam neceſſitudinem communicatum, in gratiam lectoris, mantiſſæ loco ſubnectere viſum fuit: PETRARCHAM *vero hominem prope diuinum, Antiquis parem, & ſeculo ſuo maiorem; cui Poeſis, Philoſophia, Humaniores Literæ ac eloquētia primam ſui in Italia reſtaurationem acceptam ferunt, tam prolixa & incredibili beneuolentia complexus eſt, qui tum temporis ſedebat Vrbanus V, vt quemadmodum ille nuſquam ſuis benefitijs, ſic nec ipſe gratiarum actionibus finem impoſuerit.*

EGRE-

EGREGIA INGENII MONVMENTA.

Cap. VI.

NON Vrbium, non Rerumpublicarum curis, ſed ſolitudini & otio literario PETRARCHA natus pulcherrima nobis ingenij ſui diuini monumenta reliquit, quę tanto lepore affluunt, vt Eruditi omnes in ijs deguſtandis nunquam fatigentur. Inprimis vero metra Etruſca tanta ſeſe facilitate commendant, vt iam omniũ, quibus vel exiguum cum literis commercium, manibus quotidiè terantur. Inde meritò de hoc ipſo Boccacius ſermonem habens in hæc verba prorupit: *Opera eius, tàm Proſaica, quàm Metrica, quæ plura extant, tanto ſplendore refulgent, tanta ſuauitate redolent, tanto florido ornatu ſpectabilia ſunt, & lepore ſonantium verborum melliflua, & ſententiarum ſucco mirabili ſapida, vt cæleſtis ingenij artificio potius, quàm humani fabrefacta credantur. Quid multa dixerim? profectò hominem ſuperat, & in longum mortalium vires excedit.* Extat & hoc alibi eiuſdem de Laura ac Operibus Petrarchę ad Hugonem Regem Cypri teſtimoniũ: *Stat enim exitum cupiens, adhuc ſub canclaui clauſa diuina Africa, heroico carmine ſcripta, primi Africani narrans ma-*

gnalia. Stat Bucolicum Carmen, iam vbique ſua celebritate cognitum. Stat & Liber Epiſtolarum ad Amicos metrico ſcriptarum ſtylo: ſtant præterea ingentia duo Epiſtolarum proſaicarum volumina; tanta ſententiarum, tanta rerum geſtarum copia, tanto ornatus artificio ſplendentium, vt in nullo Ciceronis poſtponendas cenſeat lector æquus. Stant in Medicum Inuectiuæ. Stat ſolitariæ vitæ liber, & qui paucis poſt diebus in lucem nouiſſimus venturus eſt, de remedijs ad vtramque fortunam. Sunt præterea in officina plures, quos cito eo viuente fabrefactos legemus in publico. Accedunt his quæ Io. Herold in Operum eiuſdem præfatione præmiſit. *Hoc inter numerandus eſt* FRANC. *Petrarca cuius ſcripta quidem exiſtimantium arbitrio, benignitate cæleſti, admiranda non eſſe haud potuere, imo ingenij & animi vi æternitatem conſequi neceſſe fuit.* Et alia ab alijs edita pari ſtylo. Pręclara quippe ſunt, planèque diuina illius opera in quibus vitę euentibus mirè explicatis nos ad benè beatèque viuẽdum facilè dirigit. Quam ob cauſam Hieronymus Cardanus in eorum laudem ſic excurrit. *Multa in hoc Viro præclaro egregia fuere. Primum, carminum ſuauitas elegans, quæ per vniuerſum orbem celebratur. Secundum eſt profunditas ſenſuum cum ſtudio maximo. Tertium perpetuo manens ac indefeſſa gloria, vt etiam in Hiſpanicam linguam tranſierit. Quartum eſt cælibatus & orbitas. Quintum linguarum pluralitas: percalluit enim latinam linguam ac Græcam. Suaui Eloquentia inſuper, quia maior præſtari non poteſt, auctoritas, doctrinæ & eloquentiæ coniuncta, religio cum vita longiore ex clementi hac Cæli conſtitutione illi contigit.* Vnde ſatis mirari nequeo, quid animi fuerit Geſualdo, quando dictionem Poetę noſtri mediocrem conſtituit, cum à ſublimi

dicendi genere parum abſit. Quot verò quantaque ſcripſerit, indicabit eorum Elenchus, quem oculis hic ſubnecto ex vltima Baſilienſi editione. Nimirum vulgauit.

De Remedijs vtriuſque fortunę libros II *ad Clarum Virũ Azonem Corregium Principem Parmenſem Amicum ſuum.*

De Vita Solitaria libros II *Ad Virum ſumma reuerentia dignum Philippum Patham Patriarcham Hieroſ. S. R. E. Cardinalem literis ornatum ac literatorum Patronum.*

De Ocio Religioſorum lib. II *Sodalitati magnæ Carthuſiæ dicatos.*

De Vera Sapientia Dialogos II.

De Contemptu Mundi, ſiue Secretorum Dialogos III. Qui monente ad me literis humaniſſimis Eruditiſſimo Franciſco Bernardino Ferrario Mediolani ſunt in Bibliotheca Ambroſiana ſcripti in membranis titulo *De Conflictu miſeriarum ſuarum* volumine grandiſculo folij minoris, quod idem ſonat in Editione Veneta 1501. De Conflictu curarum ſuarum.

Pſalmos Penitentiales VII.

De Republica optimè adminiſtranda Librum *ad Imaginibus, virtutibuſq; ornatiſs. Virum Franciſcum Carrarienſem Principem Patauinum.*

De Offitio, & Virtutibus Imperatorijs Lib. *ad Magnanimum, bellicæq; rei peritiſs. Virum Luchinum Vermium Veronenſem, exercitus Veneti Imperatorem.*

Rerum memorabilium Libros IV.

Vitarum Illuſtrium Virorum Epitomen *ad ſupra laudatum Franciſcum Carrarienſem Principem Patauinum.*

De

De Pacificanda Italia Exhortationem.
Ad Veteres Romanæ Reip. Defenſores Orationem.
De Libertate capeſcenda Hortatoriam.
De Obedientia, & fide vxoria, in qua habetur Hiſtoria Griſildis.
De Auaritia vitanda Orationem.
Itinerarium Syriacum.

Mirari ſubit Michaelem Pociantium, etiam patria Florentinum, non animaduertiſſe idem hoc eſſe, quod titulo Itinerarij ad S. Sepulchrum Io. Mandelli Medico nuncupati vt diuerſum adducit. A quo plurima cum eſſet mutuatus Vir variæ ceteroquin lectionis Antonius Poſſeuinus nimia credulitate in eumdem errorem incidit.

Et hęc quidem omnia complectitur TOMVS PRIMVS. In altero hęc habentur.

Epiſtolarum de Rebus familiaribus Libri VIII *ad Socratem ſuum.*
Epiſtolarum ad quoſdam ex veteribus illuſtriores Liber vnus.
Epiſtolarum ſine titulo Liber vnus.
Epiſtolarum de Rebus Senilibus Libri XVI *ad Simonidem ſuum.*
Epiſtolarum Variarum Liber vnus.
Quibus poſtea ex Vetuſto Codice Bibliothecę I. Chalaſij acceſſere inſertæ hinc inde diuerſi argumenti alię LXV. peculiares editioni, quę *Lugduni apud Samuelem Criſpinum M DC I.* prodijt.
De ſui ipſius, & aliorum Ignorantia liber *ad Donatum Apennigenam Grammaticum.*
Apologia contra Gallum *ad Vgutionem de Thienis.*

In-

Inuectiuarum contra Medicum quendam Lib. IIII.

Notha,ſeu quæ falſo Auctori tribuuntur, inter quæ Propoſitum quoddam factum coram Regem Vngariæ.

TERTIVS TOMVS Eiuſdem Opera Poetica comprehendit,ac primo quidem

Epiſtolas de ſumenda atque recepta Laura ad Amicos V.

Bucolicorum Eclogas.

Africam hoc eſt de bello Punico lib. IX.

Epiſtolarum lib. III.

Teſtamentum Auctoris.

Hiſce eruditorum quidam accenſuere SENECÆ Philoſophi Vitam:nec aliter ego in Vita cl. Laurentij Pignorij,vbi hanc inter eius MS. recenſeo, ſecutus tanti Viri iudicium,& communem quorundam opinionē. At poſterior dies prioris Magiſter: rectiùs me docuit ſummi iudicij Vir, qui in editione Senecę caſtigatiori Baſileę Anno 1529 emiſſa eam recentio ris cuiuſdam non prorſus indiligētis,ex Tacito,Suetonio & D.Hieronymo acceptam,cenſet. Nec aliter credo exiſtimabit, quiſquis Auctorem noſtrum ex ſermonis pondere benè ęſtimare nouerit, vt ſileam mortis hiſtoriam hic parum bona fide referri, vt ex Tacito liquet.

TOMO QVARTO vernacula ſiue Etruſca lingua conſcripta inſunt opera.

Sonetti,e Canzoni in vita di Madonna Laura.

Sonetti,e Canzoni in morte dell'iſteſſa.

Trionfo d'Amore. Trionfi della Caſtità,della Morte,del Tempo,della Diuinità,ouero Eternità.

Quod opuſculum in ſchedis repertum ſine Auctoris lima

ma prodijt.

Canzoni, e Sonetti alquanti in riſposta à diuerſi ſuoi Amici.

Illud quoque à fide dignis auctoribus accepimus, quod cum ad eum viſendum proceſſiſſent multi Veronæ, atque gratificandi ſtudio *Africa* ipſius palam recitaretur, ipſum fuſis lachrimis rogaſſe, ne vlterius progrederentur. Cauſſam verò ſciſcitantibus reſpondiſſe: Vtinam opus illud abolere poſſem, nulla mihi profectò res gratior aut iucundior foret. Sunt qui putant id ab ipſo fuiſſe prolatum, quod fœtus ille adhuc fuiſſet immaturior. At modeſtum nimis de ſemetipſo Vatis iudicium, quod licet voce fuerit proditum, à mente ipſius nihilominus diuerſum fuit. Sic enim de hac ipſa Poetę Africa in Vita eius MS. Bibliothecæ Canonicorum Regularium S. Io: in Viridario Patauij Paulus Vergerius: *In ea quidem ad marginem nam dudum illius manum notiſſimam habeo, ita ſcribit:* ***Raro vnquam patri aliquis tam mæſtus filium vnicum in rogum miſit, quanto id fecerim dolore, vt ſi omnes labores meos eo in opere perditos acriter tecum voluas, vix ipſe lachrimas contineas.*** At ne quicquam deſideretur ad pleniorem huius Poematis notitiam de eo ſic Auctor in Epiſt. ad Poſt. *Illis in montibus vaganti, ſexta quidem feria maioris hebdomadæ, cogitatio incidit & valida, vt de Scipione Africano illo primo, cuius nomen, mirũ vnde à prima mihi ætate charum fuit, poeticum aliquid*

heroico

heroico carmine ſcriberem, quod tunc magno cæptum impetu varijs mox diſtractus curis intermiſi, ſed ſubiecti de nomine Africa nomen libro dedi, operi neſcio, qua vel ſua, vel mea fortuna, dilecto multis, antequam cognito. Alieno certè arbitrio ſi res æſtimanda fuerit, fati, quo excepta fuerunt eius ſcripta, ſecundioris locupletiſſimum præbebunt argumentum Editiones diuerſarum linguarm illuſtres varijs in Regionibus per tot ſecula perennatę.

Hæc quidem Operum Petrarchæ ſeries iudicio eorum, quibus ex typographia Baſilienſi ea lucem debent, quæ adornata prodiere cura & ſubſidio trium Virorum rei literarij *Bonifacij* Amerbachj, *Conradi* Lycoſthenis & *Cælij* Secundi Curionis. Quis verò ea primus collegerit, aut digeſſerit, nondum liquet. Pluſculum tamen operæ hic adhibuiſſe Ioan. Aretinum maximè circa Etruſca & Poetica teſtis eſt ad ipsũ Vates noſter Senilium Lib. XIII Epiſtola IV. hiſce verbis: *Dicis te habere Epiſtolas meas multas, velim omnes & maxime correctas habeas.* Et paulo poſt: *Ad hæc cuncta noſtra vulgaria, & ſi quid eſt Poeticum collegiſſe te ſperas, ſed id mihi difficile eſt creditu.*

Præter hæc plurima alia è pluteis deprompta prudens noſtrę memoriæ ſubduxit. Sic enim ipſe in quadã ad Iſocratem Epiſtola. *Quid multa? Incredibilem fortè rem audies. Verum tamen mille vel eo amplius ſeu omnis generis ſparſa Poemata ſeu familiares Epiſtolas, nõ quia nihil in eis placuiſſet, ſed quia plus negotij quam voluptatis inierat, Vulcano corrigendas tradidi non ſine ſuſpirijs.* His fortaſſe accenſebitur Comœdia Io. Columnæ dicata, de qua Squarciaficus loco ſepiùs memorato. Maiorẽ ve-

rò operum partem Latinè ſcriptam fatetur in Epiſtolis ipſe ; ne vernaculo ſermone vulgo proſtituerentur.

De quibus omnibus ſemper præclarè ſtatuit Eruditorum cœtus. In primis verò Boccacius qui ſic de Africa: *Eſto, ano noſtro tertius exurgat, Africanus, non minori gloria, maiori tamen iuſtitia delatus in æthera, verſu Viri celeberrimi Franciſci Petrarchæ, nuper laurea Romæ inſigniti. Tāta enim facundia, & lepiditate ſermonis in medium trahitur, vt ferè ex tenebris longi ſilentij, in ampliſſimam lucem deductus videatur.* Et de Bucolicis ibidem: *Illuſtris atq; nouiſſimus Poeta Franc. Petrarcha in ſuis Bucolicis ſub velamine paſtoralis Eloquij, Veri Dei & inclitæ Trinitatis laudes, mira deſcriptione notauit.* Senſit & egregiè de iiſdem tum iuncta, tum ſoluta numeris oratione Paulus Vergerius, cuius idcirco verſus hac in parte damus.

Illuſtres celebrare viros, medicamina vtramque
Porrigere in ſortem, tranquillæ munere vitæ,
Dicere Franciſcus potuit, tractauit anhelos,
Ore potens triplici materno ſtamine amores.
Carmina paſtorum, ſenſus condentia miros,
Cum caneret, magnam gracili ſpirauit auena
Africa cum ſcriberet fauſto rem nomine dignam,
Multaq; præterea vario deprompſit ab ore,
Vltima ſacratis ſtudijs, dans tempora vitæ.

Neque his inferius magni noſtra ætate Polyhiſtoris Ioa. Gher. Voſſij iudicium Lib. III. Cap. I. de Hiſtoricis latinis, nec non Michaelis Pociantij de ſcriptoribus Florentinis. Itemque Eminentiſſimi Cardinalis Roberti Bellarmini de Scriptoribus Eccleſiaſticis & alio-

aliorum.

Porrò,ne quid ingenui Lectoris curioſitati deſſet,& meæ fidei & amori ſatisfactũ putabam,ſi eorundem in Vaticano MSS. Indicem ſingulari Viri Eruditiſs. Leonis Allatij benignitate ad me tranſmiſſum,non tam amici in me affectus, quam publici ſtudij & diligentię ingens argumentum,hic ſubnecterem.

FRANCISCI PETRARCHAE Opera MS. quæ aſſeruantur in Bibliotheca Vaticana.

Cap. VII.

DE Remedijs Vtriuſq; Fortunę Lib. II. Princip. *Cum res, fortunaſquè hominum.* Codd. 3354. ex perg. in 4. 4519.& perg.f.4520.in pap. in fol. 4521. & 4522. in perg. f. De Vita Solitaria lib. 2. Ad Philippum Cauallicen. Epiſcopũ. *Paucos homines noui*. 4518. ex perg. ex fol.4528 ex perg.fo. 4529. in perg. in 4. 3357. ex pap. in fol. ſcriptus manu propria Petrarchę, teſtimonio Bernardi Bembi,qui ita pręfatur: *Franciſci Petrarchæ Laureati clariſsimi libellum de vita ſolitaria lege feliciter quiſquis humana vitæ conditionem, vt eſt, momenta-*

Digitized by Google

neam, fluxamquè admodum quaſi è ſpecula circumſpicere deſideras, lege accuratiùs. Ingenio hominis, ſcio, oblectabere. Non eius, qui propria virtute magna ſe aſſequi poſſe deſiderat, ſed qui imperitum mortalium vulgus, eiuſq; inanes curas, & pænitenda vota, imò verò inſanias, ac deliramenta magno atque conſtanti animo, & recto, ut aiunt, vertice ad beatiſſimam illam quietem intentus quantum mortali præſtare licet ſolido, ac recto pede calcauerit. Videbis ibidem Petrarchæ manum, cuius eſt Archetypum vniuerſum, quod opus vides feſtinatius licet exſcriptum, vtpote qui firmiore calamo æquatos & rotundos characteres exarare ſolitus ſit. Sed ita Petrarchæ ipſa, quam vides manus indubia eſt, qua oblectamur accuratiſſimi: multis documentis, quæ non attinet dicere, uti hæc eſt Bembi, qua teſtamur fideliſſimi. Sed caueo, quod ſtudioſè perlegeris, ne tibi abſonum ſtatuas comprobari, quando illud nobis eſt, de tanto viro, ſanctoque Iudicium. Sanè qui omnes vnus numeros vitæ mortalium examuſſim complexus eſt, vt Sedigitij verbis vtar. Quod ſi quis ſecus ſentiat nihil ſentiat. BERNARD. *B.* DOCTOR.

Rerum Memorandarum lib. 4. *Sed mihi cuncta verſantur.* 3356 ex perg. in 4. 4526. ex perg. in fol.

De Sui ipſius, & multorum Ignorantia, ad Donatum Apennigenam Grammaticum. *Nunquam ne igitur* 4518 ex perg. in fol. 4527. ex perg. in fol. 3359. ex perg. in 8. Autographum Petrarchæ. Notatur in principio libri. *Præſens libellus ſcriptus extitit manu propria ſpectati Viri Franciſci Petrarchæ,* & in fine. *Ante biennium dictatum, & alibi ſcriptum à me ipſo ſcripſi, hic iterum manu mea, & produxi ad exitum Arquadæ inter colles Euganeos*

neos 1370. *Iunij* 29. *vergente ad occaſum die* .

Inuectiuarum in Medicum obiurgantem lib. 4. *Quiſquis es, qui*. 4518. in perg. in fol. 4527. in perg. fol.

De Fide, & Obedientia vxoris, ad Ioannē Boccatium de Cetaldo. *Librum tuum quem.* 1666. in perg. in 4.

De Secreto conflictu lib. 3. *Attonito mihi quidem.* 2973 ex pap. in fol.

Inuectiuæ contra quendam Gallum innominatum, ſed in dignitate conſtitutum. *Eras fateor* . 4527. ex perg. in fol.

Epilogulus de Dignitatibus, & Officijs Romani Populi. *Senatus nomen ætas dedit.* 1541. in perg. in 4.

Virorum Illuſtrium vitæ. *Illuſtres quondam*. 4523. ex perg. fol.

De Vitis Imperatorum Liber, qui & Auguſtalis dicitur, incipiens à Iulio Cæſare vſque ad Vincislaum. *Opta illuſtris Princeps.* 4137. ex pap. in 8. 4524. in perg. in 4. Alius incipit. *Primus qui Romanum.* 3551. ex perg. in 4.

De Vita Cęſaris. *C. Iulij Cæſaris dicta.* 4525. in perg. in fol.

De Hercule quot, & quales fuerint. *Placet inſuper Tullio.* 2027. ex pap. in fol. eſt tractatus ſimillimus Genealogiæ Boccatij.

Itinerarium ad S. Sepulchrum. *Raro admodum ſpei.* 3357 in pap. in fol. cuius titulus ita legitur. *Itinerarium Franciſci Petrarchæ Poetæ Florentini, qui obijt anno Domini* 1379. *in Padua Ætatis ſuæ anno* LXXI.

Septem Pſalmi Pęnitentiales. *Heu mihi miſero*. 1216. in pap. in fol. 4518. in perg. in fol. 4999. in fol. 5163.

in

in perg. in 4.

Pſalmi Confeſſionales. *Superbum me ſciſti Domine*. 5163. in pap. in 4.

Epiſtolæ. *Sæpe mihi propoſitum*. 3355. in pap. in fol.

Epiſtolarum ſine titulo liber I. *Cum ſemper odioſa*. 4518. in perg. in fol. 4527. in perg. in fol.

Epiſtolę quædam. *Errarem haud profectò*. 4523. ex perg. in fol.

Epiſtolæ, quarum index in principio. *Nondum ſatisfacerem*. 5621. in pap. in fol.

Epiſtola ad Ioannem Boccatium, cui miſerat Inuectiuarum lib. 4. *Quatuor Inuectiuarum*. 4518. in perg. in fol.

Epiſtolæ 4. ad Ioannem Boccatium I. *Ad literas tuas*. II. *Epiſtola ſtatus tui*. III. *Librum tuum, qui*. IIII. *Arſit amor tui*. 4518. ex perg. in fol.

Epiſtola contrà Gallum ad Vgotionem de Tienis. *Nuper aliud agenti*. 4518. ex perg. in fol. 4527. ex perg. in fol.

Epiſtola alia. *Maius opus aggredior*. 4523. ex perg. in fol.

Epiſtola ad Clementem VI. fugiendam Medicorum turbam. *Febris tua nuncius*. 4527. ex perg. in fol.

Epiſtola ad Lombardum Serico, quid ſit humana vita. *Quid ſit de hac vita*. 1935. ex pap. in 4.

Epiſtola Antonio Parmenſi. *Fama loquitur*. 2951. ex pap. in 8.

Epiſtola ad fratrem Ioannem. *Anilem tibi fabulam*. 5221. ex pap. in fol.

Contra inuidos excuſatio calumniæ datę de Verſibus. *Hic poſtquam medio*. & de Bucolica. alio etiam titulo

contrà

contrà ignaros, atque inuidos reprehenſores, ad Ioannem Boccatium. *Aut tacere oportuit*. 4518. ex perg. in fol. 4527. ex perg. in fol.

Epiſtolarum lib. 4. *Si mihi ſaua pium ſeruaſſent*. 1618. ex perg. in fol.

Carmen Bucolicum. *Monice tranquillo*. 3358. ex perg. ſcriptum Anno 1357. in 8. Cum ſcholijs 1679. ex perg. in fol.

Elegia ad Bernardum Ruthenſem Cardinalem. *Terrificas tam magna*. 4518. ex perg. in fol.

Ad Eũdem initio ſuper neglecta Matronum lege. *Obruor immenſa rerum*. 4518. ex perg. in fol.

Ad Conuiciatorem quendam. *Detrahis atque animum*. 4518. ex perg. in fol.

Ad Inuidum quendam. *Si tua per longam*. 4518. ex perg. in fol.

Verſus ſuper morte Magonis fratris Annibalis. *Hic poſtquam medio*. 4518. ex perg. in fol. & alio titulo: Vnde orta eſt lis, & reprehenſio inuidorum. 4527. ex perg. in fol.

Oratio in B. Hieronymum. *Rore parens perfuſe*. 4321. ex perg. in fol.

De Laudibus Italię, quando redijt in Italiam. *Salue cara Deo tellus*. 1858. ex perg. in 4. 2932. ex pap. in 8. 2951. ex pap. in 8. 4514. ex pap. in 4.

Carmina Latina. 4836.

Carmina Italica. *Voi che aſcoltate*. 1213. ex pap. fol. 3198 ex perg. in 4. in principio effigies Petrarchæ 4587. ex pap. in 8. 4784. ex perg. in 4. 1680. ex perg. in fol. 5154. ex perg. in 8. 5155. ex pap. in 8. 5994. ex pap. in

in fol. ſcriptum Autographum Petrarchæ *3195* ex perg. in fol.

Fragmenta Autographa. ***Signor mio caro.*** 3197. ex pap. in fol. ſcriptum à Petro Bembo Cardinali 3197 ex pap. in fol.

Cum quibuſdã ſcholijs, & annotationibus 4786 ex pap. in 4. Erat Petri della Valle 4783 ex perg. in fol.

Trionfi. *Nel tempo che rinoua.* 3142 ex perg. in 4. 3156 ex perg. in 8. 3216 ex pap. in fol. 4785 ex perg. in 4 ſcriptum anno 1541.

De Coronatione Regis Ludouici Epiſtola ad Nicolaũ Acciaiolum. *Nell'vltimo huòmo.* 4820 ex pap. in fol. 4824 ex pap. in fol.

De Viris Illuſtribus Italicè, ***Romulo fù el primo.*** 5903 ex pag. in fol.

Franc. Petrarchę Vitę, ***Franciſcus Petrarcha.*** 4520 ex pap. in fol. 5263 ex pap. in 4 per P.P.V. 5155 ex pap. in 8.

Per Leonardum Aretinũ Italicè, ***Franciſco Petrarcha huomo.*** 2027 ex pap. in 4. 4824 ex pap. in fol.

Priuilegium Laureationis Franciſci Petrarchę, *4999* ex pap. in fol.

Index Vocum Petrarchę, & quorundam Poetarum Antiquorum, videlicet Siculi Regis Roberti, & Barbarini collectarum per Angelum Collutium, ***Altr'huomo di quel ch'io.*** 3217 ex pap. in fol.

Alberti Orlandi, & aliorum carmina in opera Petrarchę, ***Beato il prego.*** 4587 ex pap. in 8

Antonij Beccari de Ferraria Canzone in lode del Petrarcha, *Io hò già letto.* 4999 ex pap. in fol.

Flores extracti ex libro Petrarchę de Remedijs vtriuſquè fortu-

fortunę. *Apud noſtros homines.* 5221 ex pap. in fol.

Nonnulla epigrammata in Petrarcham in fine Codicis. 3357. ex pap. in fol.

Extant etiam Florentiæ Petrarchæ opera MS. quę Cl. Vir Deodatus iteratis ad Gabrielem Naudęum Medicum Pariſinum literis ſe in celeberrima S. Laurentij Bibliotheca vidiſſe refert. Idem mihi teſtatus eſt familiaribus colloquijs Ioan: Rhodius, & Iacobus Gaffarellus; librorum ineditorum omnes inueſtigatores acerrimi, & nuper humaniſſimis ad me literis D. Iacobus Gaddius Poeta Florentinus, in cuius Muſeo nunquam adhuc editę reperiuntur Petrarchę Latino ſermone Comędiæ *De Caſu Medeæ.* Itemq; *De ciuitatis Ceſenæ deſtructione.* Dummodo non idem hiſce contigerit, quod de alijs refert, Ipſe Lib. II. Senil. Epiſt. IIII. *Scribis te vidiſſe opuſcula nuper aliquot; quadam quoque vulgaria, meo nomine inſcripta, quorum mihi principia miſiſti, tantumque de ſingulis, vt intelligerem mea an eſſent, an alterius. Laudo diligentiam, ambiguitatem miror. Ego enim ſubito ijs conſpectis, non tantum intellexi mea non eſſe, ſed indolui, ſed erubui, ſed obſtupui, potuiſſe illa, vel mea videri alijs, vel te dubium tenuiſſe.*

Præter omnia huius noſtri Opera aliàs diuulgata ſuis ad me die 13 Septembris 1634 omnis Eruditionis laude celeberrimus Vir D. Franciſcus Bernardinus Ferrarius Mediolani in Ambroſiana Bibliotheca extare MS. Libellum in membranis in 4. *De Regimine Principũ.* Petrarchæ etiã ad Virgiliũ in membranis folio maiori elegantiſſimè deſcriptum Notæ Marginales manu ipſius exaratę extant ibidem, Epiſtola premiſſa eo-

dē charactere Poetæ à nonnullis aſcripta, cuius initiū: LAVRA *proprijs virtutibus* &c. quam inferius ſuo loco dabimus. Similem ſe in Bibliotheca Vaticana vidiſſe referebant quondam Laurentius Pignorius & Martinus Sandelius Viri amiciſſimi, in cuius principio Poetæ & Lauræ Effigies ſubiecto diſticho videbatur. Petrarchę in Columellam notas aliquando fuiſſe in Bibliotheca Vaticana deprehendi ex Aduerſarijs Philologicis intimi mei Ioannis Rhodij. Ex Indice Bibliothecę Auguſtanę in ſubſellio 9. Codic. 243 aſcribitur libellus Petrarchæ MS. cui titulus eſt: *Ars punctandi*.

CEN-

CENSVS EORVM, QVI VATIS noſtri vitam conſcripſerunt, quiuè eiuſdem opera Cõmentarijs illuſtrarunt.

Cap. VIII.

EA ſemper fuit Vatis noſtri celebritas, & operum eius ſublimitas, vt eò eruditorum omnium cohortes veluti apes ad flores delibandos cõfluxerint. Quid dulcius, quid cãdidius huius noſtri ſermone, qui in Latinis, Grçcis, diſertus, in Etruſcis lenior. Vtrobique animos iam virtutum diſciplinam, iam verborum pigmentis, ac lepore ſuauiſſimo attrahit, mouet. Viget in ſermone ſoluto neruus: Carmen eius plenum, terſum laborioſum, omnium genio accomodatiſſimum. Vbiquè mira rerum ſuauitas, ac varietas, ſententiarum lumina, verborum robora. Quamobrem haud mirandum, ſi tot viri Eruditiſſimi, tã miris dotibus ornati, Elogia in ipſius operum illuſtrationem tantum ſtudij, ac laboris certatim contulerint. Quorum ſeriem, ne quid hic deſideraret ęquus Lector, ſubnectere, à noſtro inſtituto non prorſus alienum fuerit. In quorum numero Latina dictione primam laudem meretur Petrus Paulus Vergerius Iuſtinopolitanus

Carrarienſibus Principipus domeſtici Hiſtoriographi titulo familiaris, à Poetę obitu non adeò remotus, quin plurima de ipſo ex fide conſignare potuerit. Quem deinde ſecutus non infeliciori conatu Xicho Polentonus Vergerij coæuus. Hi tamen nondum typis vulgati. Hunc apud D. Gaffarellum videre licuit ad calcem Poematum Etruſcorũ, quæ in membranis ſcripta Anno 1463 cui planè ſimilis in Muſeo Viri Spectabilis Ioannis Reinſt Amſterodamenſis, cuius humanitate ad me traſmiſſus. Eſt & alter in Bibliol. S. Ioa: in Viridario Patauij apud Petrarchæ opera. Etſi verò prior Polentoni nomen nõ præſeferat, Auctorem tamen hunc eſſe confirmat ſtylus, & frequens Ciceronis mentio, quem vt Grammaticus mirè colebat. Atque hos deinde imitati fuerunt Leonardus Aretinus elegantiſs. Polyhiſtor, omnium verò prolixiſſimè Hieronymus Squarciaficus Alexandrinus Petrarchę vitam Petro Contareno Venetiarum Principi nuncupatam pertexuit: quæ Petrarchę operibus editionis Venetæ & Baſilienſis pręfixa. Qui etiam in Poemata Etruſca Auctoris noſtri cum alijs Etruſcorum carminum Commentatoribus Venetijs 1508. fol. & 4 edita, non pauca adnotauit.

Idiomate autem Etruſco per varia ſæcula non modò Vitam Poetæ poſteris tradiderunt, ſed varia quoque eius Poemata pro virili enodarunt; Antonius Tempus Iudex Patauinus pręter Poetæ vitam, in gratiam Alberti Scaligeri Commentaria in Poemata conſcripſit, Inuictiſſimo Federico Marchioni Mantuæ dicata. Franciſcus quoque Philelphus Orator inſignis Inuictiſſimo Principi Philippo Marię Anglo Duci Mediolanenſi in explicando

Poe-

Poeta ingenium probauit, non tamen ſine cenſurę acrimonia. Triumphos à ſe illuſtratos Borſio Eſtenſi Duci ſacrauit Bernardus Ilicinius, Medicinę ac Philoſophiæ Doctor. Quam veluti expoſitionum trigam euulgauit Nicolaus Perãzonus alias Riccius Marcheſianus ex Typographia Bartholomęi de Zamaria de Porteſe Venetijs 1508 xv. Februarij, folio & Gregorij de Gregorijs eodẽ loco, & Anno die xx. Nouembris, in 4. Bernardinus Danielus etiam Lucenſis hanc prouinciam ſuſcepit, & Fauſtus Longianus, maximoquè veritatis ſtudio Alexander Vellutellus, quem non piguit, Auinionem, & Vallem Clauſam bis accuratè perluſtrare, vt Poetæ, & Lauræ virtutes dignè aſſereret, & germanum diu no Poemati ſenſum adſtrueret. Nec minorem operam Petrarchæ præſtitit Ludouicus Caſteluetrus eruditis notus. Potiori autem iudicio Andreas Geſualdus hic omne punctum tuliſſe videtur. Sed præter Italos Ciſalpinis in hac arena aliquid tentare placuit. Quos inter nobis innotuit Papinius Maſſonius Gallus celeberrimi nominis IC. qui Dantis Petrarchę, & Boccatij vitas iunctim emiſit Lutetię Pariſiorum Anno 1587. 8. At ne quicquam ad Vatis noſtri ſplendorem deſiderari poſſet, optandum erat, vt in lucem veniſſet eruditis laudatus in expoſitione Petrarchę Sartorij Quadrimeni Coſentini labor eximius, cuius Commentarium MS. à Franciſco de Caſtro in Hiſpaniã, tranſportatum accepi literis V. C. Leonis Allatij in omni curioſa literatura verſatiſſimi quidẽ ad me humaniſſimè miſſis. Ricardum Ricardi refert Taſſonus Com. in Vatem noſtrum meditatum fuiſſe. Nuper cum luſtraremus Bibliothecas Patauinas etiam ex Indice operum M.

Mantuę I C. ipſum expoſitionem Petrarchę literis conſignaſſe deprehendimus, quæ fortaſſis eadem cum ea, quæ Patauij apud Laurentium Paſquatum Anno 1566 in 4. edita ſine Auctoris nomine, lingua Italica adiectis I C. ſententijs hoc titulo: *Annotationi breuiſſime ſoura le Rime di F. P.* Franciſcus Vidua Patauinus Philoſophus eximius, Pandectarum Interpres in patrio Lyceo Odē Etruſcam

Quel c'hà noſtra natura in ſe più degno,

Cum Petrarchę Poematibus à Ioan: Griffio Venetijs Anno 1554 editam, & poſtea inſertam editioni Baſilienſi à nemine antea expoſitam eleganti commento illuſtrauit. Hanc Paulus Tomaſinus I.C. Frater meus Amantiſſimus ipſius diſcipulus legiſſe ſępe mihi ſe teſtatus eſt in Autographo meditationū Etruſcarum Auctoris. Suis quoq; literis pridem monuit Eximius Vir Alexander Gallus Maſſæ Epiſcopus Com. Anonymi vberrimum eſſe in ſua Bibliotheca. Accepimus etiam apud Iacobū Gaddium ſeruari Innominati ſcriptoris meditationes eruditas in Triūphos; nec non Iacobi Poggij Annotationes in triumphum Famæ. Hi quidem Poetę noſtro ſtudioſè facem prætulerunt. Non tamen alijs ſummi ingenij viris etiam citerioris meditationis anſam pręripuere. Teſtis mihi Petrus Bembus eminentiſſimus ingenio & eloquio Princeps. Teſtes è multis Io: Baptiſta Caſtiglioneus qui difficiliores verſus Petrarchę expoſuit, Fabricius Storni, Ludouicus Dulcis, Fräciſcus Alumnus, Iulius Camillus, Hieronymus Ruſcellus, Lucas Antonius Ridulphus. Mitto alios Etruſci idiomatis vindices, cęteroſq; numero fere innumeros, qui partim recitationibus Academicis Italię receptis, partim meditationibus priuatis Petrarchæ illuſtrando ſymbolam contulerunt.

VIN-

VINDICIAE TVTELARES.

Cap. IX.

T*RES propè conuiuæ mihi diſſentire videntur,*
ait Poeta. Neque enim omnibus idem cupediarum ſapor. Quid mirum, ſi nec omnibus noſter hic placuerit Vates? Ea nempè eſt iudiciorum in ſcena literaria Libertas, vt quod cuique ſapiat, id probet. Adeò verum lepidiſſimi Poetæ illud:

Pro captu Lectoris habent ſua fata libelli.

Expertus idem Petrarcha, diuerſo quidem fato exceptus, minus tamen iniquo. Dum enim in ipſum alij ſtylum ſumere videntur, tantum abeſt, vt eius famę officiant, quin ſtudeant: Primus in hoc cenſu nobis occurrit ſanguine & literis Princeps Picus Mirandulanus, qui ſuam ad Laurentium Mediceum Ducem Epiſtola Lectori parum attento prima fronte neſcio quid non Petrarchę videtur detrahere. At enim accuratius eius mentem dũ expendo, ita multa Poetico Principis ingenio tribuit, vt nec ſuam Petrarchę laudem neget. Mirandulanum nunc quæſo audiamus. *Sunt apud vos duo præcipuè celebrati Poetæ Florentinæ linguæ, Franciſcus Petrarcha, & Dantes Aligerius, de quibus illud in vniuerſum ſim præfatus, eſſe ex erudi-*

tis,

Digitized by Google

tis, qui res in Franciſco, verba in Dante deſiderent. Et paulò poſt: *Franciſcus quidem ſi reuiuiſcat, quod attinet ad ſenſus, quis dubitet vltrò herbam tibi daturum, adeò tu & acutus ſemper grauis & ſubtilis, ille verò de medio arripiens ſententias colorat verbis, & quæ ſunt gregaria egregia facit genere dicendi.* Verum horum magnam partem ex aliena eruditorum mente prolatam nemo mecum negabit, credo; pleraque etiam imo omnia ferè ex nimio animi ſtudio, ex modo allatis planum eſt. Sed leuiora hęc ſunt tela, & potius ab effuſa in amicum benignitate, quam culpandi animo emiſſa. Vehementiora ſunt quibus petitur hic noſter, quæ num rectè colliment, porro diſpiciendum. Eiuſmodi ex Taſſonis theca prodierunt quamplurima, licet id certamen verius ad ingenij luſum, quam animi ſententiam, ſuſceptum arbitrer. Et quidni hanc Polyhiſtori Critico concedamus ingenij libertatem, cui, vt apertè teſtatur ipſe, non animus erat, Vatem noſtrum perſtringere, ſed ineptam multorum cogitationibus de preſſa Petrarchę imitatione pertinaciam eximere, quin Poetam ab aliorum calumnijs vindicare, eique lucem afferre? Id ipſum etiam peculiari libello expreſſius tentauit Mutius minori quàm par erat modeſtia. Verum huius farinę alia ijs remittamus, qui hanc ſibi litem ſumentes omnes verborũ & vocum quiſquilias operosè ſecernere ſatagerunt. Taſſoni multorum iudicio vberrimè ſatisfecit Ioſephus Aromatarius medendi dexteritate apud Venetos celebris, ab amænioribus literis, quantum permittit negotiorum moles, non alienus. Eodem cum cęteris loco habendum Curij Lanceloti iudicium de Petrarcha nimis ſcrupuloſum, quãdo ipſum non inter Auctores, ſed Eruditos

ditos reponendum cenſet Lib. II. Obſeruationum Gram. cap. 59. ductus fortaſſis ea opinione, quod Lib. eiuſdem Cap. 34. Auctoris nomine dumtaxat dignum putet eum cuius exemplar ſequitur eruditorum conſenſus. Hæc autem eiuſquè generis leuiuſcula ſuis relinquamus Auctoribus. Notum enim quàm omni æuo Poetæ Etruſci Vatis noſtri ideam ſibi imitandam propoſuerint. Tantum verò abeſt, vt Nicolai Franchi ſarcaſmis & inanijs reſpondeamus ſortem eius miſerati, qui linguæ mordacitate cum ingenij amœnitatem inquinaſſet ſibimet triſte fatum accelerauit. Ita dignum tulit miſellus ſuę procacitatis præmium. Quanto æquius fuiſſet quędam in noſtro Poeta humanitus agnoſcere, ijſquè ignoſcere? Prudentię plenum eſt Horatianum illud,

Quandoque bonus dormitat Homerus.

Vrgentioribus longè telis peti videntur Poetę Vita, moreſquè, quibuſcum ſi comparetur eruditio, nullum eſt vel exiguum inde famę diſcrimen. Obijciunt multi, quod in Medicos acriùs violentiuſquè ſtylum ſtrinxerit, medicam facultatem veluti probris laceſſitam iniuria perenni violarit, cum ea à Sanctiſſimis Viris, nec modo doctiſſimis, Reip. eſſe ſalutaris, ac ſummè neceſſaria iudicetur. Addunt quod nimis æui ſui mores inſectatus fuerit, quod perpetuis itineribus, delicijs, & amoribus citra quam Viro ciuili & Philoſopho conueniebat, vitam tranſegerit. Hęc quam futilia, paucis diſpiciemus. Ac ne longius abeam, en Poetam pro ſemetipſo cauſam dicentem in Proemio Inuectiuarum contra Medicum.

Quamuis in otio, in ſolitudine mea eſſem, ille tamen vrbicus virgator, nec ſolitudini, nec otio meo parcens, nec ipſam locorum

faciem veneratus, cui diuinum neſcio quid ineſſe ipſe ſi videas non neges in illis, vt propriè mihi videor dicturus, Pierijs penetralibus latitantem, conuitijs aggreſſus exciuit, in alijs longè, inquam alijs conſopitum curis, & hanc quam in me miraris inſuetam artem docuit vel inuitum: & inferius veniam petit. *Si quid contra morem ſuum dixerim. Ego quidem non artificium, ſed artifices improbaui, eoſque non omnes, ſed procaces, atque diſcordes.* Quis, niſi planè ineptus, Poetam dicacitatis vlterius inſimulabit? Non probos ac peritos Medicos incuſat, nec artis certitudinem, ſed Theſſalos compendio viribus maiora polliciti, de quibus meritò extrema hæc verba effudit Adrianus: *Turba Medicorum pereo.* Quod ipſum ne Clementi VI. Pont. Max. contingeret, conſilium de Medicorum delectu ſuggerere voluit. Nec alium ei fuiſſe animum, ex ipſius ad Sum. Pont. Epiſtola luce meridiana clarius eſt. Quod mores ſui ſeculi culpauerit, in eo boni, & eruditi viri officium peregit. Morbi enim agnitio ſanitatis initium eſt. Et ſi alicubi vehementior videtur, pro ſemetipſo cauſam dicit Lib. II. Epiſtolarum Senil. ad Franciſcum Brunum Pont. Maximi Secretarium, vbi fatetur ſe non homines, ſed vitia hominum inſectari. Nec ſine veterum Sapientum exemplo peregrinationibus magnam vitę partem inſumpſit, vt patriam ſpontaneo virtutis cauſa exilio poſtponeret. Pulchrum nempe moueri cum vniuerſo, & patria quam calcamus mundus eſt, qui licet vaſtiſſimus vix ipſius gloriæ ſufficiebat. Quæ verò eius fuerint deliciæ, qui amores, ſuo loco cuilibet obuium erit. Nec plura addo; quandoquidem nullum aduerſus calumnias ſcutum innocentia tutius. Qua ipſe fiſus ſic magno ad Franciſcum Brunum

num animo: *Noli precor indignari, noli obniti, noli operam perdere, hoſtes vbi quæſieris, nec eaſdem mihi adeo dempſeris, ſed irritaueris amplius atque flammaueris: fatalis hæc mihi, ſi dici fas & antiqua eſt peſtis. Multi de me iudicant, quos nec noui, nec noſcere quidem volui, nec noſci dignos arbitror.* Et paulo poſt: *Neſcio vnde hoc proprium atque affixum, vt ad iudicandum eò quiſque ſit audacior promptiorque, quò indoctior.* Cætera ei à ſciolis obiecta contra Africam Epiſtola I. Lib. II. Senilium Boccacio inſcripta vberrimè ipſe diluit, ſicuti & maledicis os Libris de Sui & aliorum Ignorantia pleniſſimè obturauit. Nec Magiſtro defuit ſuo patrocinio Boccacius, ad cuius pro Petrarcha Apologiam benignum Lectorem remitto. Sic itaque ſpretis maleuolorum rumoribus pleno gradu ſua virtute ad Honorum culmen ſibi viam fecit.

HONORES, ET INPRIMIS LAVREA EX POESI PARTA.

Cap. X.

VIRTVTVM radijs longè lateque coruſcans ſuo ſuo PETRARCHA literatorum Decus, ac morum exemplar, pręclariſſimum virorum Principum animos facili negotio traxit in admirationem ſui. Eandem ob cauſſam, & nos hodie, & omnis literaria Reſpublica, eius in laudes ſe totam effundit. Honores varios, & inſignes ſibi ſpontè delatos conſtantiſſimè reſpuit, ſolitudinis, & libertatis amans, ita prorſus, vt cum aulæ Pontificiæ quandoque adfuerit, ab ea tamen magis abfuiſſe mente, & animo, quam eidem adfuiſſe videatur. Equidem flagrauit ſine dubio non medioeri glorię cupiditate PETRARCHA, vt ipſemet nobis eſt teſtis: at eius tantummodo gloriæ, quę ex ſtudio bonarum artium, quę ex virtutibus, quæ ex meritis emanaret. Audiatur ipſe (ſi libet) Præfatione Librorum, quos de Vita Solitaria literis conſignauit: *Id mihi quoque, ſi vel pro ingenij mediocritate, vel pro non mediocri gloriæ cupiditate (ſi tamen hanc nondum fræno animi ac ratione perdomui) prouidendum eſt, quid primum præſtare nitar, niſi vt ſicuti ego à negotijs, ſic ab ocio*

modo

Digitized by Google

modo procul abſit inertia, & ſi quid fortè manſurum ſcripſero, his potiſſimum inſcribam, quorum gloriæ quadam velut participatione clareſcere tenebriſque inſiſtere valeam, quas mihi temporum fuſca profunditas, & nominum conſumptrix illuſtrium obliuioſa poſteritas, intentant. Et infra. *Quid multa? perſuaſiſſem forſitan, vt & ſibi, & mihi, & fama noſtra parcerent, niſi quia, vt aiunt, iam neque res integra, neque ſilentio liberum eſt latere. Iam noſcimur, legimur, iudicamur, iamque hominum voces euadendi celandique ingenium nulla ſpes, & ſeu producentibus in publicum, ſeu domi ſedentibus, apparendum eſt.* Præcipuus eius honor fuit Laurea Poetica varijs in Vrbibus merito virtutis adepta. Fama ſiquidem virtutum eius toto terrarum orbe diffuſa omnium illi laudes, & plauſus non humilium modo, ſed & Principum alacritate mirabili parere conſueuerat. Mira res, at fama Petrarchæ digna. Vno, & eodem die, duabus à diſiunctiſſimis, & Clariſſimis Vrbibus Roma, & Pariſijs Epiſtolę ea de re ac nuncij venerunt. Pariſijs quidem vir inter Gallos Princeps, & Cancellarius, qui Vniuerſitati ſtudentiū ea in Vrbe pręerat: Roma verò Senatores aliquot cum adhortationibus, & precibus, quibus illum ad percipiendam Lauream Poeticam ſuis in Vrbibus euocabant, perinde ac ſi duæ celeberrimæ Vrbis totius terrarum orbis de hoc illi decernendo honore ſecum ipſę certarent. Hęſit hic ille aliquandiu ancipiti cogitatione diſtractus, nec ad quos tenderet facile dignoſcebat, tum demum Columnenſium, quos alias Dominos expertus humaniſſimos fuerat, conſilium ſecutus, Romam Pariſijs præferendam duxit, tùm quia Vrbs illa olim Imperatorum ſedes, tùm quia Poetas reliquos ea preſertim in Vrbe decoratos fuiſ

ſe Laurea non ignorabat. Tradidit hæc de ſe poſteris Petrarcha ea in Epiſtola, ad quam neceſſe erit ſæpius recurrere. *In illis locis morã trahenti dictu mirabile, vno die, & ab Vrbe Roma Senatus, & de Pariſijs Cancellarij Studij ad me literæ peruenerunt, certatim me illa Romam, illa Pariſios ad percipiendam Lauream Poeticam euocantes, quibus ego iuueniliter gloriabundus, & me dignum iudicans, quo me dignum tanti viri iudicarent, nec meritum meum, ſed aliorum librans teſtimonia parumper tamen hæſitaui, cui potius aurem darem. Super qua conſilium Ioannis de Columna Cardinalis ſupranominati per literas expetij: erat enim adeo vicinus, vt cum ſibi ſerò ſcripſiſſem, die altero antè horam tertiam reſponſum eius acciperem. Cuius conſilium ſecutus Romanæ Vrbis auctoritatem omnibus præferendam ſtatui, & de approbatione conſilij eius mea duplex extat Epiſtola.* Romam igitur profecturus primo Neapolim adijt hic noſter, vbi Rex Robertus ſummis illum honoribus, & variis muneribus exceptum parum abfuit quin ad Lauream accipiendam propè adegiſſet. Abſtinuit tamen, & per Legatos ſuos, & per Epiſtolas Senatoribus Romanis ea dignum & illum teſtatus eſt. Erant tunc temporis Senatores Vrbis Vrſus Anguillarię Comes, & ex Vrſi filijs Iordanus, qui tanti Regis iudicio freti, ipsũ in Capitolio, ſumma dudum Romani Imperij arce, magna cum totius Vrbis lętitia, maiorique celebritate Virorum tum nobilitate, tum literis, & virtute præſtantium, qui ad futurę pompę conſpectum confluxerant, coronarunt. PETRARCHA igitur pręmiſſa de more diſerto & graui ſermone petitione concordibus omnium Senatorum ſuffragijs Poeta, & Hiſtoricus ſolemniter proclamatus corona Poetica priſcorum temporum con-

Digitized by Google

conſuetudine decoratur, ætatis Anno trigeſimo ſeptimo Salutis verò CIↃ CCC XLI. idibus Aprilis, quo die Chriſti ab Inferis exiſtentis memoria publice colebatur. Vt mirum ſit, Senucium Florentinum, qui Poetæ coætaneus vniuerſam Coronationis Hiſtoriam ad Canem Scaligerũ minutiſſimè proſecutus, circa Annos ętatis toto ſeptennio à reliquis probatioris notę ſcriptoribus differre. Laurea ſic redimitus nouus hic Vates per Vrbẽ ad D. Petri Apoſtoli AEdem frequenti comitatu deducitur, vbi perſoluto Numini gratiarum penſo, Laureaq; ipſa Templi tholo appenſa, magna inde pompa digreſſum Columnenſium ſuorum ædes, quibus id honoris habitum, excepere. Iuuat ea de re loquentem ipſum iterum audire: *Laureolam mihi Neapolis Rex offerebat, & vt aſſentirer precibus etiam multis vrgebat. Vicit amor Romæ venerandam tãti Regis inſtantiam. Itaquè inflexibile propoſitum meum cernens, literas mihi, & nuncios ad Senatum Romanum dedit, quibus de me iudicium ſuum magno fauore profeſſus eſt, quod quidem tunc iudicium regium, & multorum, & meo inprimis iudicio conſonum fuit; hodie, & ipſius, & mecum, & omnium idẽ ſentientium iuditium non probo. Plus in eum valuit amor, & ætatis fauor, quam veri ſtudium. Veni tamen, & quamlibet indignus, tanto tamen fretus ſiſuſque iuditio, ſummo cum gaudio Romanorum, qui illi ſolemnitati intereſſe potuerunt, Lauream Poeticam, adhuc ſcholaſticus rudis, adeptus ſum. De quibus etiam, & carmine, & ſoluta oratione epiſtolæ meæ ſunt. Hæc mihi Laurea ſcientiæ nihil, plurimum verò quæſiuit inuidiæ.* Epiſtolæ vero, quarum ibi meminit, duæ cumprimis ſunt, vna Roberto Regi Sicilię ſcripta, altera Barbato Sulmonenſi, cuius initium dabo: *Idibus Aprilis Anno*

ætatis

ætatis huius vltima M CCC XLI. in Capitolio Romano, magna populi frequentia, & ingenti gaudio peractum eſt, quod nudius tertius de me Rex apud Neapolī decreuerat. Vrſus Anguillariæ Comes, ac Senator prææalti Vir ingenij, regio iudicio probatum laureis frondibus inſigniuit. Manus regia defuit, ſed non auctoritas nec maieſtas,

Ioannes Nauclerus Chronographus Generatione LXV. Vol. I. celebritatem iſtam attigit, ſed annum eius male produxit. Quod enim Anno 1341. peractum ex dictis conſtat, retraxit ille ad Annum 1338. Scripſit ille ſcilicet in hęc verba. *Anno Domini* 1338. *cum iam Pontifex Senatui, populoque Romano perſuaſiſſet, vt Senatoriam dignitatem ſuis, & Eccleſiæ auſpicijs adminiſtrarent, & Stephanum Columnenſem poſtea ad ſe Auinionem vocaſſet, Vrſus Anguillariæ Comes, Stephani Columnienſi Collega* FRANCISCVM PETRARCHAM *virum Eloquentiſſimum, maximè autem rythmis vulgaribus corona Poetica in Capitolio donauit*. Diuerſum nihilominus Paulo Iouio placuit. Eum nempe (quæ ipſius verba ſunt) *ex latina Africa, vnde ei in Capitolio inſignis Laurea præmium fuit, certiorem & nobiliorem gloriam adſecutum*. Cui etſi non magnopere refrager, quandoquidem hoc veritati magis conſonum videtur. Poetam tamen Muſis Etruſcis primum famę gradum debere, nemo rerum vel mediocriter peritus negabit, credo. Mitto de hac Laurea illuſtres ſatis Ioannis Boccacij Elogium ad Hugonem Regem Cypri, ſuperius adductum, vbi de FRANCISCI operibus diſſeruimus. Verùm enimuerò non aliunde magis Laureæ huius pręſtantia factique totius vera ſeries, vna cum FRANCISCI noſtri gloria, magis elucet, quàm ex Priuilegio ſupra ea re confe-

Digitized by Google

confecto. Ne autem quid exactæ Lectoris notitię deſit, ne ve prolixa aliunde perquiſiſione animus hinc abducatur, illud ex Editione Baſilienſi integre huc transferre, mihi operę viſum fuit. Idque ad primę Editionis Venetę Anni 1501. fidem cum Baſilienſem varijs mendis ſcatere viderim, quas hic ſuſtuli. Vnus certè error hic minimè ſilendus, quo Anno 1344 huic ſolemnitati aſcribitur contra expreſſa Poetę verba, quæ huic editioni alias ſuo loco ſincerè inſerta iam pridem patefeci. Tu, mi Lector, quæ fuerit vniuerſi de noſtro Poeta Populi Romani ęſtimatio hinc diſpice.

PRIVILEGII LAVREAE RECEPTAE A FRANCISCO PETRARCHA EXEMPLAR.

VRSVS *Comes Anguillariæ, & Iordanus de filijs Vrſi miles almæ Vrbis Romæ Senatores. Ad perpetuam rei memoriam Vniuerſis ad quos præſentes peruenerint literæ. Cum ſic conſtamus ex anima, & corpore, ſic duplex quærenda gloriæ via ſit aperta mortalibus. Quarum altera mentis, altera corporis viribus peragenda eſt: vtriuſque rei principatum Omnipotens Deus in hac glorioſiſſima Vrbe conſtituit ab æterno. Ex quo quidem innumerabiles olim tam ingenij, quam bellicis artibus memorandos hæc eadem Vrbs aut ipſa genuit, aut alibi genitos erudiuit, aluit, illuſtrauit. Inter multa nimirum quæ animi viribus geruntur, vt ad præſens de corporis actibus taceamus florentiſſimi atque laude omni digniſſimi quondam in noſtra Rep. Hiſtorici ac præcipuè Poetæ maxime viguerunt. Quorum induſtria ac labore tam ſibi ipſis, quam alijs claris Viris*

quos dignabantur nobilitare, carminibus nominis immortalitas quærebatur. Horum inprimis opera effectum, vt conditorum huius Vrbis & Imperij atque aliorum omnis ætatis virorum illuſtrium vitam, & mores, ac nomina teneamus, quæ nullis locis per tot ſeculorū lapſum ad nos potuerāt peruenire. Sanè ſicut Poetarum, & Hiſtoricorum copia multis glorioſa & diuinæ gloriæ cauſa fuit, ſic eorum defectum tractu temporis poſtea ſuccedentis multis alijs ad æternitatem nominis indignas obliuionis tenebras non dubium attuliſſe. Hinc ſæpe contingit, vt laudes eorum hominū, qui nobiſcum vixerunt ignorantes, mira res dictu, vetuſtiſſimorum certam notitiam habeamus. Et Poetæ quidem præteriti gloria temporis pariter illuſtres ſunt, & futuri, quoniam vt diximus immortalitatem & ſibi & alijs quærebāt, ac præter honores, & priuilegia, quibus publicè donabantur, pro præmio quondam & ſtudiorum proprio ornamento Coronam Lauream merebantur. Tanto enim honore dignos cenſuit Reſpublica, vt vnum atque idem Laureæ decus aſſignandum cenſeret Cæſaribus & Poetis. Siquidem & Cæſares Duceſque Victores poſt labores bellorum, & Poetas poſt labores ſtudiorū Lauro inſignibant, per æternam viriditatem arboris illius æternitatem tam bello, quam ingenio, quæſitæ gloriæ dignantes, atque ob illum inprimis, qui ſicut hanc arborem Deus ſolam non fulminat: ſic creditur Cæſarum & Poetarum gloriam illam, quæ more fulminis cuncta praſternit, ſolam vetuſtatē non timere. Hoc nempe poeticum decus ætate noſtra, quod dolentes referimus, incertum qua ſeu ingeniorum tarditate, ſeu temporum malitia, vſque adeo oblitum eſſe videmus, vt etiam quod per ipſum Poetæ nomen importetur penè incognitum noſtris hominibus habeatur, opinantibus multis Poetæ officium nil eſſe aliud, quam fingere ſeu mentiri quod ſi ita eſſet, prorſus: & leuis res, & omni

ni honore indignum dedecus videretur. Ignorant autem Poetæ officium, ſicut ab eruditiſsimis & ſapientiſsimis viris accepimus, in hoc eſſe virtutem rei ſub amænis coloribus abſconditam & decoram, velut figmentorum vmbram contentam, altiſonis celebratã carminibus, & dulcis eloquij ſuauitate reſpergat, quæ ſit quæſitu difficilior, magis atque inuenta dulceſcat. Sanè aut Poetas egregios in morem triumphantium accepimus in Capitolio coronari, vſque adeo & in deſuetudinem Nobis abijt illa ſolennitas, vt iam a mille trecentis annis nullum ibi legamus tali honore decoratum. Quod excogitans ingenioſus Vir, & talium ſtudiorum ab adoleſcentia ſcrutator ardentiſsimus FRANCISCVS PETRARCHA *Florentinus Poeta, & Hiſtoricus, præſertim tempore præſenti ſcientiæ ſuccurrendum ratus, quo neglecta magis erat ab hominibus, & deſerta poſt auctorum volumina diligenti primũ indagine non incognita, relicta deinde poſt propria proprij ingenij opera Hiſtoriarum præcipue & Poematum, quorum partem adhuc habet in manibus honeſto Laureæ flagrans deſiderio, non tam propter gloriam ſicut idem in noſtra, & Populi Romani præſentia profeſſus eſt, quam vt ad ſimile deſiderium ſtudiorum omnium animos irritaret: quamuis ad hunc ipſius honorem alibi ſuſcipiendum, Studijs atque Vrbibus euocatus. Tractus tamen memoria antiquorum Poetarum, nec non affectu & reuerentia huius Sacroſanctæ Vrbis, cuius eum ſemper fuiſſe conſtat feruentiſsimum amatorem, poſthabitis aliorum precibus decreuit hũc potiſsimũ, vbi Laureatos eſſe meminerat ante eum, ſe conferre, & ne ſuper hoc ſuæ forſitã præſumptioni confiſus videretur, ſtatuit de ſeipſo alteri credere potius, quam ſibi, ideoque circũſpiciens, nec vllum in toto Orbe reperiens digniorem, ad Sereniſsimum Robertum Hieruſalem ac Sicilie Regem Illuſtriſsimum de Roma-*

na Curia digreſſus, quæ in Auinione nunc reſidet, vſque Neapolim perſonaliter acceſſit. Itaque illius tanti Regis omnium ſcientiarum fulgoribus abundantiſsimè radiantis ſeſe ſubiecit examini, ex cunctis mortalibus illum præferens, qui intra omnes digniſsimus viſus eſt: maturo ſanè conſilio & tanto iudicio, vt probatus poſſet à nemine reprobari. Cum itaque Rex idem audito eo atque operum eius parte proſpecta, dignum profectò tali honore iudicaſſet, ac ſuper eius ſufficientia cum ſuo ſigillo teſtimoniales Nobis Literas, & eius fide dignos Nuncios deſtinaſſet, eodemq; idem FRANCISCVS *pleno Capitolio Laureum Poeticum ſolenniter poſtulaſſet, Nos regio teſtimonio, & fama publica, quæ eidem de eo multa proloquuta, erat, ſed multo magis operum euidentia certiſsimam fidem reddentes, præfatum* FRANCISCVM *hodierno videlicet ſolennitatis Paſchalis die, in Capitolio Romano Lectorum celeberimo tam dicti Regis, quam noſtri & populi Ro. nomine magnũ Poetam & Hiſtoricum declaramus, preclaro magiſterij nomine inſignimus & in ſignum ſpecialiter poeſis,* NOS VRSVS COMES ET SENATOR *præfatus pro nobis, & collega noſtro, Coronam Lauream noſtris manibus eius capiti impreſsimus, dantes eidem tã in dicta arte poetica, quam in dicta hiſtorica arte, atque in omnibus ſpectantibus ad einſdem auctoritatẽ præfati domini Regis S.P.Q.R. tam in hanc Sanctiſsimam Vrbem (quam omnium Vrbium & terrarũ caput eſſe non ambigitur & magiſtra) quam alibicunque locorum legendi diſputandi atque interpretandi veterum ſcripturas, & nouas, à ſeipſo omnibus ſeculis auxiliante Deo, & manſuros libros, & poemata componendi, liberam tenore præſentium poteſtatem, necnon & vbi & quotiens ſibi placuerit, poſsit huiuſmodi, atque alios actus poeticos Laurea, ſeu myrto, vel hedera, ſi id genus elegerit, corouare, & in*

actu

actu atque habitu quolibet poetico, publicè & ſolenniter exercere. Ad hac conſcripta, per eũ hactenus velut per hominem in talibus expertum in his ſcriptis approbamus. Reliqua vero, quæ ſcripturum eum contigerit inpoſterum, ex quo ab eodem promulgata in lucem edita fuerint ſimili ratione approbanda cenſemus decernentes eum hiſdem Priuilegijs, Immunitatibus, Honoribus, & Inſignibus perfrui debere, quibus hic vel vſque terrarum vti poſſunt, vel poſſe ſunt ſoliti Liberalium & honeſtarũ Artium Profeſſores: eoque magis, quod profeſsionis ſuæ raritas vberioribus eius fauoribus, & ampliori beneficio eum dignum facit. Inſuper eundem FRANCISCVM PETRARCHAM, *propter inſignes ſui ingenij dotes, ac propter notiſsimam deuotionẽ, qua ad hanc Vrbem noſtramque Remp. affici, & communis omnium fama, & actus eius, & verba teſtantur, Ciuem Romanum facimus, pronunciamus, decernimus, declaramus, ipſum & veteribus & nouis Ciuium priuilegijs, ac nomine decorantes: de quibus omnibus, & ſingulis interrogatus Populus Romanus ſolenniter, vt mos eſt (nemine protinus aduerſante) placere ſibi omnia acclamando reſpondit. In quorum teſtimonium præſentes literas, vtriuſq; ſubſtãtiæ Senatus ſubſcriptione & noſtræ aureæ bullæ ſibi concedi iuſsimus appenſione munitas. Datum in Capitolio præſentibus Nobis, & tam alienigenarum quam Romanorum Procerum, ac Populi multitudine numeroſa, Quinto idus Aprilis Anno Domini M CCC XLI.*

Præclarum ſanè tam rarę virtutis pretium, non tamen nudis (vt credi poſſet) verbis expreſſum, ſed quingentis numis aureis & vniuerſo pompæ apparatu Po. Ro. liberalitate auctum: Cui Senator eiuſdem valoris Pyropum addidit, Sanucio teſte oculato, qui vniuerſam hiſtorię ſeriem minutiſſimè perſecutus.

Prę-

Præter Lauream, diuerſis etiam honoribus variè cumulatus eſt. Inter multos Parmẽſis Eccleſię Archidiaconatum à Corrigienſibus delatum obtinuit, inibiq; coempta domo aliquandiu vixit, vt ipſemet teſtatum alicubi reliquit. Demum cum Iacobus Carrarienſis Paduæ Dominus per literas eum ad ſe & amicitiam ſuam pertrahere conaretur, votis eius obtemperãs Patauiũ ſe recepit, vbi à Iacobo obuijs, quod aiunt, vlnis exceptus, Canonicatum Cathedralis Eccleſiæ Patauinæ opulentiſſimum retulit. Honor poſtea honore auctus in dies creuit. Nimirum Mediolani apud Galeacium Vicecomitem Conſiliarij titulo honeſtatus, pro Duce Oratoris munere apud Sereniſs. Senatum Venetum & alios Principes feliciter functus, multis magniſque honoribus locupletatus, in nuptijs Violanti Leonello Regis Britannię filio deſponſatę Anno 1368. Bernardino Corio teſte, Principibus accubuit. Venetias etiam ludis publicis & alibi Sereniſſimo Duci dexteram clauſit. Summis quoque Pontificibus varios tum honores, tum magiſtratus in eum conferre placuit. Quorum fauore electus Pontificię Sedis Vicarius, & à Clemente VI. Sum. Pont. ad Epiſcopatum aliquoties excitus id oneris libertatis amore & otij literarij ſtudio declinauit, actiſque gratijs ad conſuetam ſolitudinem ſe recepit. Sic enim in Epiſtola 43. Variarum ad Franc. Brunum: *Poſtquam me ſæpe licet indignum, Epiſcopum facere voluiſſet, & ego indignantibus Dominis & amicis cõtinuè recuſaſſem, vltimo mihi dixit. Pete quod vis, & faciam tibi. Cui ego reſpondi. Si bene facere mihi vultis, non ſolum beneficientia, ſed electio Pater Sanctiſſime veſtra ſit. Vos ſcitis optimè quanti me facitis quando aliquid præſente alio vel*

quo-

quomodolibet ad notitiã veſtram uenit, quod me dignum videatur, mei (ſi placet) memoriam habetote. Et Lib. IX. Senilis in hunc ſenſum alia. Nec tantum Viri Principes, ſed & Ciuitates & Reſpublicæ immortalitati nominis eius monumenta innumera certatim contulerunt. Prętereo memoratos alibi honores Aretij exhibitos. Quid de Florentina Republica dicam? quę Ciuem ſuum pręclariſſimum ſemper coluit, imo nec petenti, nec ſperanti, redeundi ad paternam ſedẽ poteſtatem dedit, & eidem, quæ in fiſcum intulerat, patris eius bona reſtituit. Ad quam Patauio VIII. Id. Aprilis Epiſtolam illam pulcherrimam ſcripſit. *Iam ſatis me vixiſſe arbitror Optimi Ciues, & illam ſapientis amici vocem audire videor. Morere dum lætus es.* At ille ſat habuit vidiſſe patriam, & amicitiam cum Boccacio Florentiæ contraxiſſe. Habet enim hoc proprium Virtus, vt in amorem ſui bonos erigat, in ſtuporem malos, idque cum omnis virtus habeat, tum præcipue fortitudo Petrarchæ propria. Cuius inter fortunæ turbines, ac procellas rerum terribilium, & tranquillitas gratior & lux ipſa conſpectior eſt. Romana porrò ciuitas quid eius in honorẽ præſtare potuit amplius eo quod geſſit? Quin etiam Principibus Italiæ pacem conciliaturus Padum fluuium armis infeſtum ſibi inuenit pacatiſſimum, ab vtraq; diſſidentium parte Legatario honorificè exceptus. Patauinam Vrbem non ſilebo, quæ cum viuentem vnicè dilexiſſet, defuncti funus vniuerſa ferè ſuis effuſa ſedibus atrata Arquadam vſque extremo pietatis officio perſecuta eſt.

N E-

NECESSTVDO CVM LITERATIS.

Cap. XII.

AMICIS conciliandis vim magnam Virtutis quotidie experimur. Ea enim nihil amabilius, nihil quod magis in ſui amorem alliciat, cum propter virtutem & probitatem etiam nunquam viſos diligamus. Vincit omnem naturæ cognitionem ſimilitudo bonorum, nullaque ſocietas gratior, nulla charior, quàm cum viri boni moribus ſimiles ſunt familiaritate coniuncti. Ita Petrarchæ mores amæni, virtus admirabilis, amicitiæ fœdus ſuauiſſimum cum Eruditis, & Amicis peperit, vt ſua ætate iure merito delicium Amicitię, nectar Amoris diceretur. Iam ille Principum amicitię vt libertati aduerſæ, amicorum dulcem præferebat conuerſationem, tanto affectu, vt vix ſine amicis vnquam menſæ accumberet; gratulatus ſibi quoties epulis inexſpectatus amicorum quiſpiam interueniret, vt amicis ſtipatus veluti laurę triũpho ſummè lętaretur. Vnde lautiori quoque menſa & decenti familia nunquam domus eius deſtituebatur. Neq; id commeſſationum ſtudio, ſed quòd nihil ei optabilius, nil gratius, nil iucundius, quam amicos colere, amplecti, inuiſere, pro eiſdem omni cura aliquid agere, laborare,

rare, & omnia ſua ipſorum commodis poſtponere, etiam valetudinem, dum æſtate cum meridiaretur à ſuis excitari voluit quoties viſũ veniret aliquis. Sic enim ad Poſteritatẽ ipſe: *Amicitiarum appetẽtiſſ & fideliſſ. cultor honeſtarũ fui, intrepidè glorior, quia ſcio me verũ loqui.* Vnicus inſuper ad mutui amoris conſeruationẽ ipſi conatus erat amicitias procurare. Cuius argumentũ inter Socratem & Lęlium Epiſt. V. Lib. Famil. XII. celebratum: *Benedicti Vos à Domino, qui & vobis digniſſimam rem feciſtis, & mihi gaudium quantum abundè præberi non poterat præbuiſtis.* Nec ſanè vulgaris conſtantiæ exemplum Amicum Franciſcum Brunum ita Summo Pontifici commendauit, vt in eorum numerum fuerit acceptus, qui ei à ſecretis fuere. Cuius beneficij, nec ingrata fuit apud amicum memoria, nec vanus Poetæ labor. Hinc enim Summo Pontifici innoteſcebant quæcumq; à Petrarcha in familiam, in ſtudia, in cætera, deſiderari poſſent. Quæ quam numeroſa fuerint, prolixa ipſiuſmet narratione ex Epiſtolarum Variarũ XLIII Arquadę ſcripta veluti totius Oeconomiæ ipſius ideam exhibente hic ſubdere à noſtro inſtituto neutiquam viſum mihi fuit alienum: *Ego frater ſi quid mihi ad vitam vnius canonici deeſſe dicam, mentiar, ſed ſi dixero, me plures habere notos, & plura inde grauamina quã totum ferè capitulum, cuius ego pars ſum, forſitan non mentiar. Quæ an declinare vllu arte valeam ignoro. Sæpe certè tentanti, nunquam hactenus ſucceſſit. Vnde mihi non exiguus vitæ labor, & quamuis glorioſa, tamen haud dubiè tædioſa perplexitas. Si quæras, num quod reſtat tranſire poſſim, vt nunc vſque tranſiui, poſſum planè, ſed haud quaquam facilius quam olim, imò verò difficilius, quod ad ſarcinas in dies augetur, & vires*

minuuntur. Habeo hic præbendam, quæ mihi panem & vinum dat, non ſolum ad vtendum, ſed etiam ad vendendum. Reſidentia aliquid mihi valeret, ſed ego vrbes, vti ergaſtula, fugio, & magis eligo ſolitario in rure, ſi oporteat eſurire, quam in vrbibus abundare, quamuis nulla fuga, nulla me latebra, à concurſu protegant, habeo famulos, ſine quibus vtinam viuere poſſem, aut ſcirem. Habeo equos, quando pauciores, duos ſaltem, & vt ſileã quæ ſunt hiſtoriæ longioris, ſoleo habere ſcriptores quinque vel ſex, habeo tres ad præſens, etne plures habeam cauſã eſt, quia non inueniuntur ſcriptores, ſed pictores, vtinam non inepti. Habeo vnum presbyterum venerabilem virum, qui dum in Eccleſia ſum aſſiduus mecum eſt, cum quo ſæpè, vbi ſolus prandere diſpoſui, ecce ſubitò è tranſuerſo conuiuarum acies, vel cibo paſcenda, vel fabulis. Vitari enim prorſus nequit, ne vel ſuperbior appaream, vel auarior quam ſum. Sed quod omnem fidem excedit, reditus beneficiorum in Amicos contulit. Amicitiæ quoque nexus illi cum Ioa. Boccacio adeo fuit arctus, vt ei meritò conueniret Propertij illud:

Te ſocium Vitæ, te corporis eſſe licebit,
Te dominum admitto rebus, Amice meis.

Talis nempè tantuſque fuit, vt alter alterius dimidium, imò alter in altero totus exiſtere videretur. Quam ob causã alterũ alterius vultũ in ſui annuli gẽmula circumtuliſſeretert Squarciaficus in illius Vita. Etſi fateri neceſſariò cogar, nequaquàm ei ſuffragari carmina, quæ producit, vt hoc ſuum enunciatum firmet, cùm illud non ad Boccacium, ſed ad Barbatum Sulmonenſem, quem ſummopere dilexit, Petrarcha referendũ conſtet, ſicut ex verſibus videre eſt tàm in priſcis illius Codd. editis Venetijs M D I. quàm in recentioribus euulgatis Baſileę à Sebaſtiano

ſtiano Henricpetri M D XXCI. Sic enim ille Epiſtolam ante penultimam Lib. II. orſus eſt ad Barbarum laudatũ,

Dulcis Amice vale, tua ſi mihi ſemper imago
It præſens, mecumue ſedet, mecumue quieſcit,
Redde vices, non atra palus Acherontis opaci,
Turbida ſomnifero dirimat nec gurgite Lethe.

Simonidi etiam & Socrati carus & familiaris erat quo ad vixit, ſumma & longa eis neceſſitudine coniunctus. Hinc illi Lib. XVI. *Senilium Epiſt*: Huic Lib. VII. *Familiarium* nuncupauit. Dilexit etiam Donatum Apennigenam Grammaticum, cui inſcripſit Lib. *De Sui, & aliorum Ignorantia*. Vgotionem de Thienis etiam *Apologia contra Gallum* præfixit. Prætereo quo loco habuerit Ioannem de Dondo Patauinum Medicum Cl. cui legauerat ex teſtamento ducatos aureos quinquaginta. Tanti etiam Lombardum Afericum accerrimum ſolitudinis cultorẽ æſtimauit, vt verè locum hic habeat Scytharum illud de Oreſte & Pylade apud Lucianum:

Dij Amicitiæ Præſides.

Etſi vero ex Epiſtolis & Carminibus ipſius quos coluerit Amicos non obſcurum fuerit, hi tamen videntur fuiſſe intimi: Ioannes Baſilius, Nicolaus Alfinenſis Siculus, Thomas Meſſanenſis, Ioannes Aretinus & Federicus, Ioãnes Barilis Neapolitanus, Ludouicus Marſilius, Gabriel Zamoræus cauſidicus Parmẽſis, Io. Anchiſeus, Paulus Anibalenſis, Lancellotus Eques Placentinus, Gulielmus Orator Veronẽſis, & Rainaldus de Libero-Pago Veronenſis Poeta, Andreas Vates Mantuanus, Guidus Archiep. Ianuenſis, Nerius Morandus, Olympius, & Peregrinus Meſſanenſis. Fuit & Poeta noſter coniunctus Cl.

Digitized by Google

EXISTIMATIO APVD PRINCIPES ET ALIOS.

Cap. XII.

SCIENTIARVM & Artium æſtimatio non aliunde maior exoritur, quam ex proba morum & temporum qualitate, non ſecus, ac aeris temperies frugibus quidquid ineſt dulcedinis & ſaporis impertit. Terram prodeſſe mortalibus emiſſis à ſe fructibus molientē aeris clementia iuuat, & eandem fertilem reddit, ſecus inclementia ſterilem & immitem: ita felicibus & pacatis temporibus ingenuis artibus plurimum & loci & auctoritatis accedit. Auguſti æuum, quod aureum meritò appellamus, indulgentia Principis, qui ſerenitate ſua, vt Rufus ait, mundi tenebras diſcuſſerat, ingenia ad ſupremam claritudinem extulit. Tunc verè latini Orbis ſidera, Virgilius, Flaccus, Propertius, Tibullus, Aſinius, Meſſala, noſter Liuius, cęterique inclaruerunt. Antoninuſq; cognomento Pius ab amore ſapientiæ, quam Philoſophiam nominamus, non alienus, Aphrodiſæum, Galenum, Ptolomęum, Athenęum, Phauorinum, præter alios ſalutares Orbi Viros, inter ſalutantes in veſtibulo habuit. Erunt Literę donec Mecęnates, quę munera bonitatis nunc ſpar

ſiua

ſua manu, nunc remiſſiori ſidere literis elargiũtur, vberiùs noſtro tempori quam antea vnquam indultura. Habent enim quomodo ſub DOMINICO MOLINO Senatori Veneto ampliſſimo deuię virtutes reparentur; eaſque iam exulantes retinere videtur Eminentiſs. Cardinalis LÆLIVS BISCIA, cuius clypeo fulgens inſomnis draco non Atlantidum ſed Muſarum ſiluas ſua tutela præmunit. Cuius ſileo in me transfuſum nuperæ humanitatis officium, me enim mea merita loqui non ſinunt, niſi quod laudata humanitate Eminentiſſimi Viri gratiam habent, quæ modeſtia mea non niſi ingratè tacerentur; qua ipſe animi propenſione Andream & Ioãnem filium Argolos, Viros fama clariſſimos, Aſcanium Belmiſſerium, & Leonem Allatium, vndequaque celeberrima ingenia fouet primo, deinde quęſito ſplendore tutatus eſt. Sed ne ijs, quæ pręter inſtitutum, diutius immorer, tranquillo inquam ac ſpecioſo otio animus ſolers ſemper & quo ſe exerceat, occaſionem in ea quietam habet, turbido autem ac tumultuario ſęculo opprimitur & torpeſcit. Nempe commercij nihil Muſis, otium adamantibus, cum armorum ſtrepitu, & bellorum turbinibus intercedit. Otia planè fulciunt literas & Poeſim, bella deprimunt, & extinguunt. Ea re pacatis ac ſedatis Italię rebus PETRARCHA veræ elegantię Viridarium aperuiſſe fertur, eoque nomine cultum & amorem Virorum nobilitate & Eruditione Principum meruiſſe. Auinione enim apud Summum Pontificem degens cum omnibus acceptus eſſet, amabatur in primis à IACOBO & IOANNE fratribus de Columna, qui tum eiuſdem in Pontificis curia nobilitate generis, Pręlaturæ excellentia, rerum Ec-

cle-

cleſiaſticarum notitia magni erant. IOANNES enim tum Cardinalis, IACOBVS vero Lomberienſis Epiſcopus, inter cęteros eminebant, quorum à poſtremo in Vaſconiam, quę olim Aquitania dicebatur, ductus, ſub collibus Pyreneis ęſtatem propè cæleſtem, vt ipſemet fatetur, multa & Domini & Comitum iucunditate tranſegit. Regreſſus inde, apud Cardinalem diù, non quaſi ſub domino, ſed ſub patre, vixit, imò teſte Vergerio ferè cum amantiſſimo fratre, domique ſuę coniunctiſſimè vixit. Quantum apud ipſum habebat fidei teſtatus eſt ampliſſimè Cardinalis ipſe, qui familiam Fratrem etiam Agapitum in negotio domeſtico adigens ſacramento, nudis PETRARCHÆ verbis ſe contentum pronunciauit. Pari illum amore STEPHANVS de Columna proſecutus eſt, ipſiuſmet Poetæ teſtimonio, quod apponam. *Ibi ergo iam noſci Ego & familiaritas mea à Magnis Viris expeti ceperat. Cur autem, neſcire nunc me fateor, & mirari: tunc equidem non mirabar, vt qui mihi more ætatis omni honore digniſſimus viderer. Ante alios expetitus fui à Columnenſium clara & generoſa familia, quæ tunc Romanam Curiam frequentabat, dicam melius illuſtrabat, à quibus accitus, & mihi neſcio, an & nunc & tunc certè indebito in honore habitus, ab illuſtri & incomparabili Viro Iacobo de Columna, Lomberienſi tunc Epiſcopo, cui neſcio an parem viderim, ſeu viſurus ſim, in Vaſconiam ductus ſub Collibus Pyreneis æſtatem propè cæleſtem multa & domini & Comitum iucunditate tranſegi, vt ſemper tempus illud memorando ſuſpirem. Inde rediens, ſub fratre eius Ioan. de Columna Cardinale multos per annos, non quaſi ſub domino, ſed ſub patre, immo ne id quidem, ſed cum Fratre amantiſſimo, immo mecum, & propria mea in do-*

mo

Digitized by Google

mo fui. Et Epiſtola II. Lib. V. Famil. ad Ioannem Columnenſem. *Gratias ago cum pro alijs multis, tum pro eo, quod quoties Romam peto, totiens vberrimo tuarum literarum fauore præuenior. Agnoſco inſidias amoris tui, neque enim vt homo, ſed vt Angelus excipior*. Mitto huius generis alia, quę paſſim in Epiſtolis occurrunt. Philippus Patha Epiſcopus Cauallienſis, Patriarcha Hieroſolymitanus, & S.R.E. Cardinalis etiam affectu Vatis noſtri fortunam extollere viſus eſt, cui ille ſua Opera *De Solitudine, & Ocio Religioſorum*, incepta in ipſius villa, inſcripſit. Eodem animo ipſum pariter proſecuti ſunt Philippus Sabinenſis, & Bernardus Ruthenenſis Cardinales, Talauandus Albanenſis Epiſcopus & Cardinalis Ioan. Olmutienſis Epiſcopus, & Imperialis Aulę Cancellarius, nec non Ildebrandinus Epiſcopus Patauinus, quod ſuis ad ipſos Epiſtolis & carminibus teſtatum reliquit Poeta. Vrſus quoque Anguillariæ Comes, vt & Iordanus ex filijs Vrſi, Senatores Vrbis, quiq; Petrarchę Poeticam (vt docuimus) Lauream contulere, ſingulari in eũdem propenſione fuere. Ferebant eum in oculis Nobiles de Corrigia, qui Parmę ſummo cum imperio præerant, apud quos & aliquando ſe fuiſſe oſtendit in Epiſtola, quam ad IOANNEM Columnã Cardinalem dedit. *Hodierno die (quod tibi gaudium quoque ſignifico) ductu, & auſpicijs amicorum tuorum de Corrigia Parmam ingreſſus ſum. Hic ergo precibus eorum victus, quibus veniam acceſſurum ipſi ſperant, vt ego non dubito aſtatem agere animum induxi. Iurant enim præſentia mea admodum egere, quod indulgentiæ, non neceſſitatis eſſe, certum eſt. Et Eccleſiæ Cathedralis Archidiaconus (vt aliquid illi conferre viderentur) deſignatus, iam quidem à*

pue-

puero clericalem duxi vitam.
His acceſſit Scaligerorum Veronenſium Deſpotarum familiaritas. Adhæc Vicecomites Galeacius & Luchinus Mediolani Domini, & Guidonus de Gonzaga Mantuæ Patronus Poetam ſummopere dilexerunt. Familiariter etiam eo vtebatur Pandulphus Malateſta. Is Poetę fama motus pictorem miſit in Prouinciam Galliæ, vt eius effigie gauderet, quem nunquam viderat, ſed & Mediolani valetudinarius in Poetę Muſeum adportari voluit, vt virum cerneret inter Muſas verſantem, cuius Iconem denuo erudita manu delineari curauit. Accedit ad fauoris cumulum, quo ille à diuerſis honeſtabatur, cum inter Venetos & Patauinos multa gererentur hoſtiliter, Gaſpar Veronenſis literis promiſit Petrarchæ impunitatẽ incendij, ſi ędibus ſuis nomen ſuum pręfigeret. Ac ne Exteros memorem ſolos, fauentem ſibi in primis habuit Iacobum Carrarienſem Iuniorem, qui Paduę Dominium nactus, ſæpe illum ac ſæpius Patauiũ accerſiſſe fertur, cuius voti tandem compos, ſic ad ſe venientem excepit, vt ab illo ſe PETRARCHA non humanè, ſed vt in Cælum recipiuntur animæ, acceptum tradat, decoratuſque eiuſdem opera fuerit ditiſſimo Canonicatu Patauino. Audiamus Poetam ipſum huius inſignis beneuolentiæ teſtem in calce Epiſtol. ſepius memoratæ ad Poſt. *Longum poſt tempus, viri optimi, & cuius neſcio an è numero dominorum quiſquam ſimilis ſua ætate vir fuerit, immo vero ſcio, quod nullus* IACOBI *de Carraria Iunioris fama præconio beneuolentiam adeptus, ni cijs quoque & literis vſque trans Alpes, quando ibi eram, & per Italiam vbicunque fui, multos per annos tantis precibu*

fatigatus ſum,& in ſuam ſolicitatus amicitiam,vt quamuis de felicibus nil ſperarem,decreueram tandem ipſum adire,& videre,quid ſibi hæc magni & ignoti Viri tanta vellet inſtantia: itaque ſerò quidem Patauium veni, vbi ab illo clariſsimæ memoriæ viro, non humanè tantum, ſed ſicut in Cælum felices animæ recipiuntur,acceptus ſum tanto cum gaudio, tamq; inæſtimabili charitate ac pietate, vt quia æquare eam verbis poſſe non ſpero: ſilentio opprimenda ſit. Inter multa ſciens me clericalem vitã à pueritia tenuiſſe, vt me non ſibi ſolum, ſed etiam patriæ arctius aſtringeret, me Canonicum Paduæ fieri fecit,& ad ſummam ſi vita ſibi longior fuiſſet,mihi erroris & itinerum omnium finis erat. Certauit paribus in illum officijs cum Iacobo patre Franciſcus filius paternę Virtutis ſtudioſiſſimus ęmulator.

Quid verò his immoror? Galliæ Reges,Summiq; Pontifices quatuor nempe Clemens VI. Innocentius VI. Vrbanus V. Gregorius XI. Petrarcham ſummo amore proſecuti varijs eundem beneficijs Eccleſiaſticis exornarunt. Teſtatur id ipſemet Epiſtola retro memorata libri IX Senilium. *Summus Pontifex, nullis meis erga eum meritis, vt cui viſus nunquam, & vix fama ambigua notus eram,nullis meis precibus,ſed liberalitate,& clementia ſua ſola prebendulam illam perexiguam quidem, ſed locorum mihi vbi à pueritia educatus eſſem, conſideratione gratiſsimam proprio contulit inſtinctu.* Quin vno eodemque tempore ſe ab Imperatore & à Franciſco Galliarum Rege, necnon à Pontifice Maximo ſummopere expetitum tradidit Senil. Epiſtol. ad Simonidem ſuum Lib. I. *Simul me hinc Romanus Cæſar, hinc Francorum Rex certatim euocant, his promiſsis hiſque muneribus,iam præmiſsis,quæ ſi pergam exe-*

qui

qui, & longum erit, & videbitur fabuloſum. Mirum prorſus, vnde duobus Principibus armatis, & vnius inermis, & iam ſeneſcentis clerici cura eſt. Nouiſſimè verùm Summus Pontifex, hic ſolitus Nigromanticum opinari, & ipſe me altis vocibus ad ſe vocat, duobus iam nunc beneficijs collatis, pluribus ſi paream oblatis; hic enim vero miri nihil, quoniam cauſa nota eſt, vult me ad officium Secretorum, quod Zenobius noſter geſſit, quodque nec ipſe, nec prædeceſſor vnquam ſecus habuiſſet, niſi ego illud oblatum mihi per quam honorificè multos ante annos recuſaſſem. Facti cauſam reddit ipſe Libri dicti Epiſtol. III. ad Cardinalem Talauandum Epiſcopum Albanenſem: *Video me vocari ad luctam, ad honorem, ad laborem, ferè cunctis optata mortalibus, mihi vero cum in multis nihil conuenit. Proinde nec fortuna mea, nec animus lucri egens, nec profeſſio, vitaque genus honorum talium, neque occupatio, ætaſque deuectior laborum. Excuſabis me iterum Pontifici, ne quod modeſtia eſt, inſolentiæ tribuatur.*

Bina vero hęc Beneficia fuerunt Canonicatus Cauallicēſis, quem à CLEMENTE VI. Pont. Max. obtinuit, & Archidiaconatus Parmenſis, ad quem idem illum Pontifex prouexit, exemitque Ordinarij & Metropolitani Iuriſdictioni. Detulit & idem illi Pontifex Curam S. Angeli de Caſtiglione Aretinæ Diœceſis. Ceterùm iam ante à BENEDICTO XII. Canonicatu Eccleſiæ Lomberienſis donatum fuiſſe ex ſcriptis præclariſſimi & interregerimi Viri D. Torquati Peroti Epiſcopi Ametini humaniſſimè Nobis Roma miſſis accepimus. Extat, & de ſingulari Pontificis Maximi erga Petrarcham beneuolentia luculentiſſimum, prẹter alterum ſuperius teſtimoniū in Epiſtolis Famil. Lib. III. ad Thomam Meſſanenſem,

Digitized by Google

vbi hæc habentur, Epiſt. XI. *Mitto alia ijs fortaſſe mirabilia, qui neſcirent, quam familiariter olim cunctorum Dominus Auguſtus Cæſar, Virgilium ciuem ſuũ dilexerit.* Et paulo inferius: *Quorũ recordatio quantum miraculo adimit, tantum adijcit letitiæ dum talibus exemplis, me miſceri ſentio, tantæq; laudis mihi aditum aperiri. Quoniam vt alter ex his Cæſareis amicis ait:*

Principibus placuiſſe Viris, non vltima laus eſt.

Neque apud Imperatorem CAROLVM IV. inferiori erat loco, vt etiam hiſce verbis Lib. XII. Epiſtol. Famil. VII ſuæ maieſtati Amicum commendare non fuerit veritus. *Teſtor maieſtatem tuam Cæſar, quæ mihi cuiuſpiam numinis loco eſt, virum hunc Cæſareo fauore digniſſimum.* Sed in amando PETRARCHA nemini conceſſiſſe ROBERTVM Siciliæ Regem eximium literatorum Mæcenatem ſuo æuo, ex his facile quiſque coniecerit, quæ de illo Vates idem tranſmiſit ad poſteros in æternitatem omnem. *Neapolim petere inſtitui, & veni ad illum ſummum Regem, & Philoſophum Robertum, non tam regno, quàm literis clariorem, quem vnicum Regem, & ſcientiæ amicum & virtutis noſtra ætas habuit, vt ipſe de me, quod ſibi viſum eſſet, cenſeret. A quo qualiter viſus, & cui quàm acceptus fuerim, & ipſe nunc miror, & tu ſi noueris Lector, puto mirabere. Audita autem aduentus mei cauſa, mirum in modum exhilaratus eſt, & iuuenilem cogitans fiduciam, & forſitan cogitans honorem, quem peterem ſua gloria non vacare, quod ego eum ſolum iudicem idoneum è cunctis mortalibus elegiſſem. Quid multa? Poſt innumeras verborum collationes, varijs de rebus oſtenſamque ſibi Africam illam meam, qua vſque adeo delectatus eſt, vt eam ſibi inſcribi magno pro munere poſceret; quod*

nec

nec negare potui, certè nec volui, ſuper eo tandem quo veneram, certum mihi deputauit diem, & à meridie ad veſperam me tenuit, & quoniam creſcente materia breue tempus apparuit, duobus proximis diebus idem fuit, ſic triduo excuſſa ignorantia mea, die tertio me dignum Laurea iudicauit. Aſcripſit & illum in Clericum & familiarem ſuum, quod indicio Humaniſſimi & doctiſſimi Viri Alexandri Galli Epiſcopi Maſſæ Magni Iacobi I.C. illius filij debeo, hoc ad me tenore tranſmiſſo.

EXEMPLVM LITERARVM ROBERTI REGIS, quibus FRANCISCVM PETRARCHAM ſibi in Clericum & Familiarem ſuum retinendum ſanxit. Ex Archiuo Regiæ Siclæ Neapol. in Regiſtro Regis ſignato 1340. Litera A. fol. 36. à tergo.

ROBERTVS &c. *Vniuerſis præſentes literas inſpecturis. Feruorem erga Maieſtatem noſtram deuotionis præcipuè ac in Poeticis maximè ſufficientiam, fide dignorum quam plurimorum iudicio, ipſaque experientia certius Nobis notam, nec minus alia laudabilis conditionis merita virtutis teſtimonium propenſius confouenda prudentis Viri Magiſtri* FRANCISCI PETRARCHÆ *de Florentia in examine grata conſiderationis ducentes, quibus non indignè ſe reddidit vberioris noſtra proſequutionis capaces; Ipſum in Presbyterū, & Familiarem noſtrum domeſticum, ac de noſtro hoſpitio duximus de certa noſtra ſcientia, tenore præſentium retinendum. Recepto prius ab eo ſolito in talibus Iuramento; Volentes & expreſsè mandantes, vt illis honoribus, fauoribus, priuilegijs & prærogatiuis alijs potiatur, & gaudeat, quibus cæteri Clerici, & Familiares noſtri domeſtici potiuntur, & gaudent, ac potiri & gaudere ſoliti*

ſunt

ſunt & debent. In cuius rei teſtimonium præſentes literas fieri & pendenti Maieſtatis noſtræ ſigillo iuſſimus communiri. Datæ Neapoli per Ioannem Grillum de Salerno &c. Anno Domini M CCC XXXXI Die 2. Aprilis IX. Ind. Regnorum noſtrorum Anno XXXII feliciter. Amen.

Meruit & affectum Reginæ IOANNAE PRIMÆ, quod aliud eiuſdem Archiui ſcriptum indicat, petitum ex regiſtro IOANNÆ dictę ſignato 1343 Litera B. Fol. 17.

IOANNA &c. *Tenore præſentium notum facimus Vniuerſis earum ſeriem inſpecturis, quod delectabiliter aduertentes ſpecialem proſecutionis affectum, quem claræ memoriæ Inclitus Princeps Dominus Robertus Ieruſalem & Siciliæ Rex Illuſtris Reuerẽdus Dominus Auus noſter geſſit dum viueret, ad prudentem Virum Magiſtrum Franciſcum Petrarcham de Florentia, cum ipſius Domini Aui noſtri expectata in opportunum tempus ex deuotionis licentia Poeticæ ſcientiæ in Vrbe Romana Priſcorum venerabili more temporum Laurea inſignitum, & alias virtute diſcretiua uigentem, digniſque meritis præditum, quorum conſideratione benigna in domeſticum Capellanum ſiue Clericum ſuum ſuggerente, & nihilominus proprio quodam inſtinctu uberioris caritatis admiſit. Et perinde huiuſmodi Regia imitatione Auita erga eum conformiter noſtræ ſinceritatem beneuolentiæ propagantes Ipſum ſimiliter in Cappellanum, ſeu Clericum noſtrum Domeſticum, ac de noſtro hoſpitio duximus de certa ſcientia, & ſpeciali gratia retinendum. Recepto prius ab eo ſolito in talibus iuramento. Volentes vt illis honoribus, fauoribus, priuilegijs, prærogatiuis & gratijs de cætero potiatur, & gaudeat, quibus cæteri alij Capellani ſeu Clerici noſtri Domeſtici, ac de noſtro hoſpitio potiuntur*

tur & gaudent, ac gaudere & potiri ſoliti ſunt & debent. In cuius rei teſtimonium præſentes literas fieri & pendenti Maieſtatis noſtræ ſigillo iuſsimus communiri. Datum Neapoli per Adinulfum Cumanum de Neapoli &c. Anno Domini MCCCXLIII Die xxv Nouembris xII Ind. Regnorum noſtrorum Annoprimo.

Memoria quoque dignum cenſuit Lib. XII. Epiſt. Famil. VIII quam gratus fuerit ANNÆ Imperatrici, cui de fœmineo partu ibidem ſic gratulatur. *Tua Serenitatis Epiſtolam glorioſiſsima Auguſta lætus, reuerenſque ſuſcepi, vbi quid primum mirer? tantamne hac tam iuuenili ætate ſapientiam? an eminentiſsima hac fortuna tam inſolitam, & tã raram humanitatem tuam qua me vnum ex puſillis tuis toto penè Orbe diſiunctum facundiſsimo nuntio, & familiariſsimis literis gaudij tui participem fieri velle dignata es? Pro quo quidẽ non Lucinæ, vt olim veræ lucis ignari gentiles, ſed Chriſto lucis & vitæ & bonorum omnium auctori quantum poſſum tecum gratias ago, qui adoleſcentiam tuam non tibi tantum, ſed toti Imperio votiua fecunditate lætificat.* Sed imponant coronidem huic Capiti de fortuna ſibi ob amicitiã Principum aſſurgente ſcripta ab eodem in hæc verba, quæ, quod huc apprimè faciant, & PETRARCHÆ famam longè clariorem reddãt, deſcribere non grauabor. *Principum ac Regum familiaritatibus, & Nobilium amicitijs, vſq; ad inuidiam fortunatus fui. Sed hoc eſt ſupplicium ſeneſcentium, vt ſuorum ſæpiſsimè mortes fleant. Maximi Regum, & meæ ætatis amarunt & coluerunt me, cur autem, neſcio, ipſi viderint, & ita cum quibuſdam fui, vt ipſi quodammodo mecum eſſent, & eminentia eorum nullum tædium, commoda multa perceperim. Multos tamen eorum, quos valde amabam effugi.*

Va-

Variorum igitur Principum ac Mecęnatum vſus prę ſidio ſupra ſęculi ſui ordinem extra futurę ætatis quoque ingenia euaſit PETRARCHA; Columnenſium præcipuè tutus familiaritate, vt ſępius diximus, quorum domus ei Parnaſſus fuit, & Capitolium in triumpho alterū extitit. Quę COLVMNENSIVM decora nulla vnquā delebit obliuio, de ipſorum quippe humanitate tanti Viri ſcripta luculentiſſima dederunt indicia, ſed inſignis ea Maiorum virtus etiam in poſteros transfuſa adhuc Excellentiſs. D. POMPEI COLVMNAE Gabiorum Principis maximi inter Auos, nunc ornamenti ſumma in eruditos iure veluti hęreditario gratia elucet: nec minus Herois Illuſtriſs. D. CAMILLI eius auunculi reuiuiſcit ex Columnenſibus in literatos humanitas, cùm doctiſſimus ipſe Mecænatis quodam munere & intelligit mirè & adiuuat literas. Abſoluit denique Columnenſiū erga eruditos patrocinij laudem HIERONYMVS S.R.E. Cardinalis Eminentiſſimus. Petrarchæ igitur dignitas, nominiſque fama adeo increbuit, vt ex diuerſis Galliæ partibus plurimi accederent eius videndi cauſa. Sed quod memoria dignum, cæcus quidem Poeta Peruſinus Pōtremoli Grammaticus PETRARCHAM Neapolim fruſtra conſectatus in varias ſe vertit Italię partes, donec tandem ipſum Parmę offenderet, vbi ſummo tot laborū ſolatio triduum Vati adhęſit, vixque ab eo auelli potuit, cuius Poemata perpetuo in ore habebat. Hæc apud Principes Vatis noſtri Exiſtimatio, hi apud cęteros Honores, quos vtcumque rudi nos calamo exſecuti ſumus. Verum pennis fama melioribus fęcunda per ora hominū Poetam circumferens non ſinet Lethæis immergi aquis.

SER.

SER. REIP. VENETAE AFFECTVS IN FIDEM ET OBSEQVIVM POETAE.

ROMA

Cap. XIII.

NEC foris tantum ſed domi etiam Senatoribus Venetis non minus quamPrincipibus gratus erat *Petrarcha*, plurimis ipſorum ſumma neceſſitudine coniunctus;ſed pręcipuè ANDREAE Dandulo literis amęnioribus ornatiſſimo Duci,nec non MARINO Falerio, IOANNI Gradenico,& LAVRENTIO Celſi, Ducibus huius Ser. Reipublicæ Venetæ longè cariſſimus, locupletiſſimo ea de re ſuarum Epiſtolarum teſtimonio, pro quibus & aliorum Epiſtolæ ſuffragium ferunt.Hinc ſæpius Venetias concedebat, vbi domus eiuſdem apud Monaſterium S. Sepulchri adhuc viſitur,in qua ſibi decreto publico per vitam conceſſa morabatur dum pro Mediolanenſibus Ducibus Oratoris munus apud Sereniſs. Senatum Venetum obiret: eaque poſtea vſus,quoties recreandi animi gratia, aut inuiſendi amicos è Collibus Euganeis, vel ex vrbe Patauina Venetias accederet. Hæc autem Domus familiæ Molinæ de *duabus Turribus* cognomen retinuerat,quam ædificauerat Henricus pater Andreæ Senatoris Ampliſſimi, cuius filius Lucas

L ætate

Digitized by Google

ætate Squarciafici paternas ædes incoluit. Nec immerito tot honoribus & beneficijs ornabatur, qui Vniuerſi Orbis ſplendor tam prolixè & præclarè de hac Republica ſecum ſtatuebat, vt non veritus fuerit in quadam ad Summum Pontificem Epiſtola Lib. IX. Senilium inſerta in hęc verba prorumpere: *omnibus* (magnis vrbibus) *opponam vel hanc vnam, vnde hæc tibi ſcribo, Venetorum vrbem maximam, imo regnum ingens, cui magna olim regna ſubiecta ſunt, vrbem longè diſsimilem cæteris, vtque ego dicere ſoleo, Orbem alterum, quæ tunc nihil, aut minimum fuit, quamuis & Veneti Ducis & Venetiæ, non Vrbis ſed prouinciæ, nomen antiquiſsimum ſit*. Et prolixiùs initio Epiſtolæ II. Libri IV. eiuſdem argumenti Petro Rhetori Bononienſi Venetorum ludos deſcribens: *Quod pulchrius, ſiue quod iuſtius ſpectaculum fingi poteſt, quam iuſtiſsimam ciuitatem, non de vicinorum iniurijs, non de ſimultatibus ciuium, aut rapinis, vt reliquas; ſed de ſola iuſtitia gaudentem cernere? Auguſtiſsima Venetorum Vrbs, quæ vna hodie libertatis ac pacis, & iuſtitiæ domus eſt, vnum bonorum refugium, vnus portus, quem bene viuere cupientium tyrannicis vndique ac bellicis temporibus quaſſæ rates petant. Vrbs auri diues, ſed ditior fama, potens opibus, ſed virtute potentior, ſolidis fundata marmoribus, ſed ſolidiore etiam fundamento ciuilis concordiæ ſtabilita, ſalſis cincta fluctibus, ſed ſalſioribus tuta conſilijs*. Reliquis verò omiſſis illud ſaltem indidem non ſilebo, quod Petrarcha cùm Anno MCCCLXIV. Ad II Nonas Iunij Archipiſcopo Patrenſi ſui amiciſſimo aſſociatus hora fermè diei ſexta ludos Venetæ iuuentutis ſpectaſſet, alia vice à Duce Veneto ad eorundem ſpectacula inuitaretur. Quem honorem non ſine dignis adeo benigni Prin-

cipis

cipis laudibus ſic extulit. *Dux Laurentius verè Celſus, Vir niſi me forſitan amor fallit & magnitudine animi, & ſuauitate morum, & virtutum ſtudio, ſuperque omnia ſingulari pietate atque amore patriæ memorandus, cum immenſo procerum comitatu frontē templi ſupra veſtibulum occuparat; vnde marmoreo è ſuggeſtu eſſent cuncta ſub pedibus: Locus eſt, vbi quatuor illi ænei & aurati equi ſtant, antiqui operis, ac præclari, quiſquis ille fuit, artificis, ex alto penè viuis adimentes ac pedibus obſtrepentes, nève æſtiuus ſol, pronus ad veſperā, aut caſtore offenderet, aut fulgore, diuerſi coloris auleis vſquequaque pendentibus prouiſum erat. Illic ego rogatus, quæ crebra dignatio Ducis eſt, ad dexteram eius ſedi, verum bidui ſpectaculo contentus de reliquo occupationē nulli incognitam excuſaui.* Nec ſolis contentus verborum præconijs, vt re ipſa poſteris etiam perpetuum obſequij ac cultus monumentum in Ser. Remp. Venetam ac Diuum Marcum extaret, Bibliothecam ſuam dono obtulit. Quare Patres Ampliſſimi tale Decretum in Petrarchæ memoriam & beneuolentiam Anno 1362 die IV Septembris retulere, quod ex Sanſouini Lib. I. De rebus Venetis vt repeteretur dignum fuit: *Conſiderando quanto habbi ad eſſer à laude di Dio, e del B. Marco Euangeliſta, & ad honor, & fama, quello ch'è offerto per D. Franceſco Petrarcha, la cui fama hoggi è tanta in tutto il mondo, che non ſi hà in memoria di huomini, che frà Chriſtiani ſia ſtato giamai, ò ſia, vn Filoſofo Morale, & vn Poeta, che gli ſi poſſa paragonare, ſia accettata la ſua oblatione ſecondo la forma della infraſcritta polizza ſcritta di ſua mano. Et ſia preſo, che ſi poſſa ſpendere del Mōte, per la caſa, & habitatione ſua in vita ſua per modo di affitto, ſicome parerà alli Conſiglieri, & Capi, ò alla maggior parte.*

Digitized by Google

Offerendo li Procuratori della Chieſa di S. Marco, far le ſpeſe neceſſarie per il luogo doue haueranno ad eſſer riposti, & conſeruati i ſuoi libri. Et il tenore della polizza è queſta.

Deſidera Franceſco Petrarcha di hauer herede il B. Marco Euangeliſta ſe coſi piacerà à Chriſto, & à lui, di non ſò quanti libretti i quali egli poſsiede al preſente, ò che forſe poſſederà. Con queſto che i libri non ſieno venduti, ne per qual ſi voglia modo mal trattati, mà ſieno conſeruati in alcun luogo da eſſer deputato à queſto effetto, il qual ſia ſicuro dal fuoco, & dalle pioggie à honor di eſſo Santo, & à memoria di eſſo Franceſco, & per conſolazione, & commodo perpetuo degli ingegnoſi, & nobili di queſta Città, che ſi diletteranno di coſe tali. &c.

Egregium certè grati animi ſtudium, quod ſummos poſtea viros Cardinales Beſſarionem, Hieronymum Aleandrum, & Grimanum, in ſui exemplum traxit non minori rei literariæ incremento, quam documento intemeratæ deuotionis in beatam Muſarum ſedem: quæ toti Italiæ, ne dicam Europæ rariſsimos diuerſæ notitiæ ſcriptores manifeſtauit. Plures autem Petrarcham habuiſſe Bibliothecas ex ipſis Epiſtolis conſtat. Nimirum in Valle Clauſa vnam, quam filius cuſtodis domus, dum in Vallem latrones irruerent, translatam in Arcem ab impiorum furore liberauit. Alteram Parmæ, quam ſub Italici Parnaſsi nomine concelebrat: tertiam Veronæ, in qua ſub die xxv Ianuarij Anno peſtilentiæ memorabili terræmotum perſenſit. Nec Arquadæ in Collibus ſuburbanis hac ſupellectile deſtituebatur. Ex quibus omnibus ſelectiores Reipublicæ Sereniſsimæ donaſſe iam ſenio confectum credibile eſt. Nec tamen ij Codices in

Biblio-

Bibliothecam D. Marci repoſiti, ſed in peculiarem locũ translati in ſacræ Aedis faſtigio, apud equos æneos Plateam verſus, vbi commiſſariæ (vt loquuntur) ſcripturæ Procuratorum D.Marci aſſeruantur, propè cellam Abbatis Ioachimi. Vnde me in eos inquirente Illuſtriſs. Viri & de re literaria benè meriti, D. Benedicti Capelli Sereniſsimi Franciſci Erizij Ducis ex ſorore nepotis indicio, pro ſumma ipſius vigilantia in lucem producti, inque ordinẽ, vt licuit redacti, prouidentia Illuſtriſsimorũ Senatorum ac D Marci Procuratorum Franciſci Mauroceni, Franciſci Molini Theſaurarij, & Ioannis Nani. Immane verò in ipſos Codices ſæuierat edax temporis calamitas eo dente, quo theatra, moles, Vrbes deſtruuntur. Adeo quicquid hic erat partim in puluerem inter manus penè collapſum, partim (dictu mirum) in ſaxa mutatum. Laudanda hic in primis egregia Cl. Patris D. Fortunati Vlmi Abbatis Caſsinenſis diligentia, cui Sereniſs. Senatus decreto hæc erat commiſſa cura, vt libellos tenebris eximeret, & eximium PETRARCHÆ donum à temporis ſitu, ac tineis vindicaret. Horum, quos fortuna ſuperſtites voluit, Syllabum à Viro laudato ad me perhumaniter tranſmiſſum curioſis non ingratum ſpero.

Miſſale vetuſtum in membranis in folio maiori, in quo non reperitur memoria Conceptionis B. Mariæ Virginis.

Antiphonarium geminum fol. in membr.

Pſalterium in 8. in membr. & Breuiarium in 8. membr.

Precationes Miſſæ ſolemnes fol. paruo membr.

Libri Iob, & Salomonis Sapientia, Eccleſiaſtes & Cantica, in 4. magno membr.

Pro-

POETAE SECESSVS IN VALLEM CLAVSAM.

Cap. XIV.

SOLITVDINIS vtilitates & commoda quis dignè ſatis enarrabit ? Solitudo laborum quies eſt, ciuilium ſeditionum obex, vitæ ſecuritas, animi dulcedo, felicitatis flos, tranquillitatis aura, cibus animi, ſtudiorum condimentum, ſtudentium vita, nutrimentum operum, bonique tandem ac beatè viuendi recta Methodus, ac Theſaurus, nullo æquè argento vel auro æſtimandus. Surgit ſolitudinis amans è lecto ſomno breui recreatus, non fracto curis domeſticis, ſed expleto; aut certè pernoctantis Philomelæ cantibus experrectus, alacer in ſiluam tendit, vbi floreum ſedile nactus, ſalubremuè collem, lætus ibi conſiſtit, primoque ſolis iubare iam exorto diuinas in laudes ore pio prorumpens, longèque ſuauiùs, ſi ductis è pectore ſuſpirijs lene proni gurgitis murmur adſtrepat, aut dulci aues concentu accinant, innocentiam vitæ, linguę frenum, oculorum velum, candorem cordis, vecordiæ fugam, domitricem carnis abſtinentiam, precatur è cœlo. Vno ille contentus famulo modeſto ſub loco, mundam menſam nulla re ma-

gis exornate, quam frugalitate. Adſunt illi pro tumultu requies, pro ſtrepitu ſilentium obuerſatur. Spectare cælum auet, non aurum; calcare terram, non purpuram cõcupiſcit. Nullis penitus inuidet, nullum odit, ſorte contentus ſua, & fortunæ iniurijs inacceſſus, nihil planè metuit, exhorreſcit nihil. Enimuero ſciens non ſpargi venena fictilibus, & humanæ vitæ pauca ſufficere ſummaſque diuitias eſſe nil optare, ſummum Imperium nil timere, lætum agit & tranquillum æuum, placidas noctes, ocioſos dies, & ſecura conuiuia. Is liber ſedit, intrepidus nullas ſtruit, aut cauet inſidias: ſcit ſe amari, non ſua; ſcit mortem ſuam nulli vtilem, nulli damnoſam vitam, nec multum intereſſe arbitratur quamdiù, ſed quàm benè viuat; nec vbi, aut quando moriatur, magni exiſtimat; ſed qualiter, in id vnum ſummo ſtudio intentus, vt bene actam vitę fabulam, pulchro fine concludat. Secum hęc animo reputans PETRARCHA noſter vitam hanc inprimis adamare cœpit, magniſque ſemper conatibus amplexatus eſt, quippe quæ Muſis, & Apollini grata ſemper extiterit, & ab eorundem cultoribus inſigniter perpetuò culta. Solitudo nempe ſine literis exilium, carcer eſt, equuleus: ſociata vero literis, patria libertas ſola, ſolidaque mentis voluptas eſt, vt non immerito noſter idem PETRARCHA cecinerit,

Silua placet Muſis, Vrbs eſt inimica Poetis.

Quippe rarò poteſt contingere eum qui habitat Vrbem non conueniri, diſtrahi, occupari. Ea de re Vates Gręcos pariter & Latinos ſpectata ſolitudinis vtilitate ruris dona prolixius ſuis in carminibus extuliſſe legimus, & agros vrbibus prætuliſſe. nec aliunde tot fontibus, tot

amœ-

amœniſſimis Vallibus,tot iugis montium,vbique Muſis, & poeticis Numinibus conſecratis ingentē acceſſiſſe famam,quàm quod his in locis degentes Poetę accommodatiſſimum commentationibus ſuis ſeceſſum procul ab hominum turbis, & negotiorum turbinibus reperere. Hinc ille Orphei inter ſilueſtria dumeta,& prærupta ſaxa ſuauis adeo, & ipſis vel ſurdis roboribus exauditus cantus: Hinc VALLIS CLAVSÆ fama tot terrarum orbe vna cum FRANCISCI noſtri nomine decantata:Hinc SYLVA PLANA trans Entiam amnem Rhegienſis in finibus per ipſum nota: Hinc ARQVADÆ collis,ab indigenis, atque exteris, Vatis eiuſdem gratia ſedulò frequentatus. Quibus in locis noſter diuinus Vates maiorem vitę ſuę partem egit. Huc curarum iactatus fluctibus ſe recepit, hic tanquam in portu tutiſſimo conquieuit. Clauſę Vallis alumno ætatem floridam; Arquadę colles placidam Viri ſolitudinis amantiſſimi ſenectutem reddidit: vt hi non minus quam illa digni planè ſint, quæ perennibus literarum monumentis ęternùm viuant. Alpium radices prouinciam Narbonenſem ſpectantes locus occupat vulgò VALLIS CLAVSA dictus. Illic

Fons eſt illimis, nitidis argenteus vndis,

Sorgię,qui miro ſuæ naturæ decore,è ſpecu quodam remotioris pręcipitij tanta vndarum copia redundat, vt ſtatim plenus, & iam ſui potens amnis eſſe optimorum piſcium ferax incipiat, ac tandem in Rhodanum poſt multas ambages rupium elabatur. De quo ſic Vates ipſe Lib. III. Epiſtolarum.

mons horridus auras
Excipit ac nimbos,& in æthera cornibus exit.

Ima tenent fontes, Nympharum nobile regnum
Sorgia ſurgit ibi, querulis placidiſſimus vndis,
Et gelida prædulcis aqua ſpectabile monſtrum
Alueus, vt virides vitreos tegit amne ſmaragdos.

Ad huius originem Petrarcha ætate adhuc iuuenili, caſam ſtatuit, quam ſibi ab omnium perturbationum caſtris exauctorato, tamquam militi veterano, tranquilli ocij ſedem faceret, vbi multis annis paruo prędio, quod ſibi emerat, contentus, & agricolæ ſui laborum, & menſę particeps, vitam non frugalem tantum, ſed & diuinam egit. Quid hic portò aura diuina fretus cùm ab orando & contemplando otium illi foret, ſcripſerit, indicauit ipſe ad Poſteritatem: *Inde etiam (*Roma*) reuerſus cum omnium, ſed in partis illius tadioſiſſima Vrbis faſtidium, atque odium naturaliter animo meo inſitum ferre non poſſim, diuerticulum aliquod, quaſi portum quærens, reperi Vallem perexiguam, ſed ſolitariam, atque amœnam, quæ* CLAVSA *dicitur, quindecim paſſuum millibus ab Auinione diſtantem, vbi fontium Rex omnium* SORGA *oritur. Captus loci dulcedine, libellos meos & me ipſum illuc tranſtuli. Longa erit hiſtoria, ſi pergam exequi, quid ibi multos ac multos egerim per annos. Hæc eſt ſumma; quod quicquid ferè Opuſculorum mihi excidit, ibi vel captum, vel conceptum eſt, quæ tam multa fuerunt, vt vſque ad hanc ætatem me exerceant, ac fatigent.* Sed ea de Valle audiendus nobis quoque Boccaccius probè meritus de Pręceptore ſuo diſcipulus in hæc verba: *Franciſcus Petrarcha, cæleſtis homo & noſtro æuo Poeta clariſſimus, nonne ſpreta Pont. Maximi beneuolentia, quam omnes ferè Chriſtiani ſummopere cupiunt, & procurant, & Piſcatorum Orbis Cardinum, aliorumque Principum, in Vallem*

Clau-

Clauſam abijt, inſignem Galliæ ſolitudinem, locum vbi Sorga Fontium rex oritur, & ibidem omnem ferè floridã iuuentutem ſuam, Villici vnius contentus obſequio, meditando atque componendo conſumpſit. Fecit equidem, ſtant veſtigia, ſtabuntque diu parua domus & hortulus, & dum Deo placet, teſtes viuunt plurimi. Meminit & eiuſdem Vallis in Hiſtoriali Speculo Vincentius, & hiſce verbis Clauſulam appellauit. *Poſthac Auinionem rediјt & in Valle per exigua amæna, quæ Clauſula dicitur Bucolicum carmen ſcripſit, & Vita ſolitariæ Lib. II.* Recenſuit & libros hic loci à PETRARCHA conſcriptos Vadianus libro ſingulari de Poetica Cap. xv, & hos in primis: *Scipionis geſta*, quod Opus *Africam* nominauit. *Bucolicum* carmen, & *Epiſtolas* complures, multo verò opus pulcherrimum ad Philippum Caualicenſem Epiſcopum *de Vita Solitaria*, in quo adeo quæ mundi ſunt contemnit, adeo verum rectũque tuetur, vt dubites vtrum hominem agnoſcas, an homine maiorem. Tanta conſtantia eſt, tantus ardor, copia tanta; vt interim prætereamus argumentorum & rationem fidem. Neque ommiſſus hic locus in Appendice Theatri Abrahami Ortelij, & Atlãtis G. Mercatoris edita Amſterdami 1631, vbi habetur tabula ænea, in qua delineatur Auenionenſis Comitatus, & in eo Vallis Clauſa, verbiſque Gallicis notatur *le Maiſon de Petrarque, & fonteine de Vaucluſe merueilleuſe à veoir*. In deſcriptione verò hęc leguntur: *Vallis Clauſa, vulgo Vaucluſe, quo conferre ſe ſolitus ſcribitur* FRANCISCVS PETRARCHA, *philoſophicis meditationibus operam daturus, Vallis eſt amænißima rupibus, vnde fõtes limpidißimi manãt, cincta*. Petrus Bertius quoque Geographus Regius mi-

mitioris literaturæ Pariſijs profeſſor publicus meminit eius in Tabulis editis Amſterodami per Iudocum Hondium, vbi Comitatum Auenionenſem deſcribens de Sorga flumine hæc habet: *Eſt in hoc Comitatu fluuius, Sorge, non tam naturæ opere, quam decantatiſsimi Franciſci Petrarchæ verſibus nobilis*. Et hęc ſubiungit de Valle Clauſa. *Eſt & locus Valcluſa ſitu amaniſsimo inter rupes, quæ vallem vndique claudunt, ex qua re etiam loco nomen. In hoc ſeceſſu Hetruſcus ille ſuam Lauram dignis immortalitate verſibus decantauit*. Sed placet ipſam quoque Vallis Topographiam ſpectandam legentium oculis exhibere, ſicuti eam accepimus delineatam ab humaniſſimo Ioſepho Maria Suareſio Epiſcopo, opere Hieronymi Dauidis Galli cœlatam. In hac eleganter Mons imminens, Arx, & Domus ipſa Petrarchę adhuc viſitur, fons Sorgiæ in Vallem fluens, peramænos reddit campos, dum prata floribus, rupes conſitæ arboribus lectiſſimum prębent ſeceſſum. Perhumaniter idem mihi tranſmiſit alteram huius Vallis delineationem ex Relatione Ioan. Franciſci Bordini Epiſcopi Cauallicenſis Anno 1597 deprompta, quæ adhuc in Bibliotheca Barbarina aſſeruata poſticam Vallis faciem repræſentat. Eam pari diligentia delineatam deſcripſit Vellutellus, & antiquitatis eximius inueſtigator Gabriel Simeonius in *Epitaphiorũ Illuſtratione*, ad quos lectorem remittimus. Hic tamen prætereundum minimè ducimus Etruſcam dictę Vallis deſcriptionem.

Deliberai di riuedere vn'altra volta il ſito di Valchiuſa, luogo doue il Petrarcha compoſe vna parte dell'opere ſue; & maſsime quelle d'amore per Madonna Laura. Queſta Valle nel

nel vero è la più dilettevole, e bella; & quiui ſono le più piaceuoli, & chiare fontane, ch'io vedeſsi mai, di maniera che ſe io non foſſe ſtato accompagnato, e non haueſsi promeſſo à certi amici fornire il viaggio d'Italia, io credo certamente, ch'io ſerei reſtato la per tutto il tempo di mia vita. Concioſia che la piacenolezza del Colle ſu la punta del quale ſiede ancora meza rouinata la caſetta del Poeta, la ſolitudine, & quiete del ſito, i chiuſi boſchetti d'ogni tempo verdi, l'aſprezza diuerſa delle alte roccie, & il dolce mormorio delle puriſsime acque mi rappreſentauano naturalmente inanzi agli occhi l'imaginato monte di Parnaſo, e la fontana ricetto delle noue Muſe: ſtimando feliciſsimo colui, che haueſsi potuto, ò poteſſe del continuo habitare in ſi ameno, & libero luogo, & ſotto coſi benigno, & pacifico Cielo. Domum Poeta teſtamento quidem Xenodochium conſtituerat. Verum ęui iniuria, & Patroni locorum iniuria hodie omnino videtur deſerta. Multi Sorgæ flumen Valliſque Clauſę peramænos ſeceſſus venuſtiſſimis celebrarunt verſiculis. Vidimus Hieronymi Briulj eximij ingenij ad Suarcſium de laudibus Sorgiæ carmē. Ne vero lectionis vbertate animos, libellumque impleamus, illos ſolummodo referamus, quos ſuauiſſimus Suareſius nobis tranſmiſit nitore ipſi fonti Sorgiæ nihil cedentes.

Has ædes, quarum lapſantia rudera cernis
Incoluit Thuſcus Vates, qui captus amore
Auenica Daphnes patris penè immemor Arni
Hæc ſibi delegit Tempe & bis quinque per annos
Hæſit in hàc Valle, & vicini in margine fontis.
Verſibus hic ſiluas, hic verſibus Afra Trophæa
Concinuit, doctas chartas hic ſcripſit amicis.

In

In queis pura nitet Latiæ facundia linguæ,
Etruſcaq; Lyra teneros, quibus arſerat, ignes
Luſit, & erepta ſibi fleuit gaudia Nymphæ.
Diruerit tectum licet inuidioſa vetuſtas,
Et reliquas quoque fruſtratim diſperdere pergat
Parietinas, non tota cadet, ſed nixa Petrarchæ
Carminibus, quæ perpetuum victura per æuum,
Iſta domus nullas vnquam eſt ſenſura ruinas.

Epigramma Eiuſdem.

Olim hic laurigerum fama eſt habitaſſe Petrarcham,
Qui fuit Etruſcæ gloria ſumma lyræ.
Inde ſacer Muſis locus eſt, procul eſte prophani.
Relliquias ſacræ ne violate domus.

Ad Aquę Sorgiæ lene caput canebat ex tempore V Kalendas Martias M DCXXIII Ioſeph Suareſius.

Sed relictis de Valle Clauſa ac Sorgia fonte ſermonibus, procedamus ad Poetæ noſtri affectus, quos ibi Lauræ aſpectu concepit.

Digitized by Google

AFFECTVS IN LAVRAM.

Cep. X V.

MIRO ardore,ſed puriſſimo,exarſit PETRARCHAE noſtri pectus, dũ per amæna vireta Cluſę Vallis obambulans ſolitudine illa felici & ab omni moleſtia libera frueretur. Hic ille radijs pulcherrimæ LAVRAE primus afflatus, mox & ſauciatus eſt, inſigni in puellam clariſſimam affectu raptus;quem ita coluit & ſeruauit, vt inter mortales degentem ſupra cæteras longè extulerit,& poſtea euectam ad ſuperos propoſuiſſe ſibi videatur vnam præ cæteris efferendam,vt iure merito in ſuis Elogijs de Petrarcha Iacobus Latomus:

Qui tanta Etruſci carminis dulcedine
Tamq; æſtuoſis vexeris præconijs,
Tuam puellam vt nemo te non crederet
Flagrare,quãtis nec vel Aethena incendijs.

Sed ea de re locuples ipſe teſtis in Epiſtola ſua ad Poſteritatem verbis huiuſcemodi: *Acerrimo amore,ſed vnico, & honeſto,in adoleſcentia laboraui, & diutius laboraſſem, niſi iam tepeſcentem ignem mors acerba,ſed vtilis,extinxiſſet.* Et in Colloquio Tertij diei, ſui ardoris candorem aperiens: *In amore meo nil vnquam turpe, nil obſcanum, nil*

Digitized by Google

denique præter magnitudinem culpabile: Adde modum, nihil pulchriùs excogitari queat. Amore verè vnico & honeſto arſit, quòd pulchritudinem diligens, quam oculis vſurpabat, raperetur ad amanda multò pulchriora, quæ intus latebant; non ſecus ac moralis Philoſophiæ parens Socrates narratur Alcibiadem pulcherrimum adoleſcẽtem dilexiſſe. De quo ſic ipſe iterum: *neque enim vt putas, mortali rei animum addixi, ne me tã corpus noueris amaſſe, quàm animam moribus humanam tranſcendentibus delectatũ, quorum exemplo, qualiter inter Cælicolas viuatur admoneo*; & paulo poſt: *Virtutem illius* LAVRAE *amaui, quæ extincta non eſt*. Iſque affectus ita erat purus, vt vel inde Boccacius diſertè huiuſmodi PETRARCHAE præconium conflare voluerit: *à iuuentute ſua cœlibem vitam ducens, adeo ineptè Veneris ſpurcitias horret, vt noſcentibus, illum, ſanctiſſimum ſit exemplar honeſti*. Hieronymus Cardanus etiam inter alia multa, quibus illũ admirationi fuiſſe prędicat, loco quarto Cœlibatum eius, & orbitatem locat. Nemo verò niſi cui caput inſanum PETRARCHÆ amorem LAVRÆ obiecerit. Magna quippe Amoris, & mira potentia eſt, qui valide adeò, adeoque tenaciter inuiſibili quidem, ſed haudquaquam inſenſibili nexu, minima maximis innectit, vt quorum nulla eſt paritas, pari regat imperio. Quidni hoc etiam iuris habeat amor in animis hominum ſenſu & ratione pollentibus, qui certis fœderibus, ſurda & aduerſa inuicem elementa conglutinat. Non flammis aer, non terra fluctibus hæreret, non ripas fluuij, non æquor litora, non ſemitas ſuas aſtra cognoſcerent, niſi omnipotens & (vt eum vocant) ſacer orbis Amor vniuerſa connecteret. Tali diuino incendio

PE-

Digitized by Google

PETRARCHA noſter inflammatus eodem deuinctus eſt, & plurimum Lauræ animo menteque coniunctus, quidquid egerit, ipſa Laura dictante cõſcripſerit. Fatetur ipſe in Colloquio Tertij Diei: *Vnum hoc non ſileo, me quãtulumcunq; conſpicis, per illam eſſe, nec vnquam ad hoc, ſiquid eſt nominis aut gloriæ, fuiſſe venturum, niſi virtutum tenuiſſimam ſementem, quam pectore in hoc natura locauerat, nobiliſſimis his affectibus coluiſſet. Illa iuuenilem animum ab omni turpitudine reuocauit, vncoque, vt aiunt, retraxit, atque alta compulit ſpectare. Quidni certum enim eſt amore in amatos mores transformare. Atqui nemo vnquam tam mordax conuiciator inuentus eſt, qui huius famam canino dẽte contingeret: qui diceret auderet (ne dicam in actibus eius, ſed in geſtu verborum) reprehenſibile aliquid ſe vidiſſe. Ita qui nihil intactum liquerant, hanc mirantes veneranteſque reliquerunt. Minimè igitur mirum eſt, ſi hæc tam celebris fama mihi quoq; deſiderium famæ clarioris attulit, laboreſq; duriſſimos, quibus optata conſequerer molliuit. Quid enim adoleſcens aliud optabam, quàm vt illi, vel ſoli placerem, quæ mihi, vel ſola placuerat. Quod vt mihi contingeret, ſpretis mille voluptatum illecebris, quo me ante tempus eius laboribuſque ſubiecerim noſti, & iubes illam obliuiſci, vel parcius amare, quæ me à vulgi conſortio ſegregauit, quæ dux viarum omnium torpenti ingenio calcar admouit, ac ſemiſopitum animũ excitauit.* Nec tamẽ hic affectus quantumuis maximus vllum in Petrarchę animo locum dedit Summorum Virorum voluntati, qui Pontificis auctoritate vinculo maritali eam animorum vnionẽ firmari voluerunt. Cenſebat nempè ille iſto nexu amoris puritatem obfuſcatum, iri neque cultum animi ita fore conſtantem, iuxta illud Tibulli:

Semper in abſentes felicior aſtus amantes.

Caſtum hunc & honeſtum Petrarchæ ardorem celebrat Scæuola Samarthanus lib. 2. Lyricorum.

Vis ea formoſæ fuerat præſtantia Lauræ:
Et tamen hanc pius ille Poeta.
Intactam coluit multos Petrarcha per annos,
Et cantu ſuper æthera vexit.
Non illum ingenuæ, quas intentiſſimus artes
Cura omni ſtudioque colebat,
Primus & à longa reuocabat nocte ſepultas,
A dulci auertere furore.

Quamobrem alijs ineptijs, quæ in huius Vatis amorem euomuntur ſilentio potius, quam apparatu verborum, vel ſententiarum pondere ſatisfacere libet. Sanè quod attinet ad articulum illum temporis, quo LAVRAM vidit & deperijt ſimul, palam id abundè fecerit Monumentũ antiquiſſimis characteribus ea de re ſcriptum, quod apud V.C. & iſtarum veteris memoriæ deliciarum ſtudioſiſſimum Felicem Oſium bonæ memoriæ extabat in calce libri Petrarchæ Poematum Editionis Anni M CCCC LXXXIV, qui erat Gaſparis de Dondis ab Horologio Ciuis Patauini. Ita verò ſe habet, vt à me producitur fide bona, & ſicuti publici iuris eſt:

LAVRA *proprijs virtutibus illuſtris & meis longum celebrata carminibus primùm oculis meis apparuit ſub primum adoleſcentiæ meæ tempus Anno Domini* 1327. *die* VI. *Aprilis in Eccleſia S. Claræ Auinioni hora matutina, & in eadem ciuitate, eodem menſe Aprilis eodem die ſexto, eadem hora matutina. Anno autem Domini* 1348 *ab hac luce lux illa ſubtracta, cũ ego forte Veronæ eſſem, heu fati mei neſcius. Rumor autem*

inſe-

infelix per literas Ludouici mei me Parmæ reperit Anno eodē menſe Maio die XVIII *mane. Corpus illud caſtiſſimum, ac pulcherrimum in locum Fratrum Minorum repoſitum ipſo die mortis ad Veſperam: animam verò eius, vt de Africano ait Seneca, in Cælum, vnde erat, rediſſe mihi perſuadeo. Hæc autem ad acerbam rei memoriam amara quadam dulcedine ſcribere viſum eſt, hoc potiſſimùm loco, qui ſæpe ſub occulis meis redijt, vt cogitem, nihil eſſe debere, quod amplius mihi placeat in hac vita, & effracto maiori laqueo tempus eſſe de Babylone fugiendi, crebra horum inſpectione, ac fugaciſſima ætatis æſtimatione commouear, quod prauia Dei gratia facile erit, præteriti tēporis curas ſuperuacaneas, ſpes inanes, & inſpectatos exitus acriter & viriliter cogitanti.* Monumentum iſtud PETRARCHA ſcripſit fortaſſe vt mos eſt in Virgilio ſibi familiari, vt illa indicant: *Hæc autem ad acerbam rei memoriam &c.* cuius dein exemplar, veluti rei poſterorum memoria dignæ, in manus Ioannis Dōdi ab Horologio Medici Patauini deuenit, qui Franc. Petrarchę ſumma neceſſitudine & familiaritate coniunctus vixit. Licet enim ipſe, quod ex Inuectiuis eius in Medicum apparet, Medicis infenſior videri poſſet, Dondo tamen prolixas Epiſtolas miſit, ſuiſque in ſcriptis Conſilia ſibi ab eo, pro recuperanda ſalute, data impensè laudat atq; extollit. Quid enim magnificentius? *Miſiſti plenam fidei Epiſtolam, plenam ſolicitudinis, plenā artis, quam profeſſus es: cui (quantum ego arbitror) nihil adderet Hippocrates, nihil demeret, nihil mutaret. Quin etiam ille tuis conſilijs acquieſceret, cuius è fontibus hauſta ſunt, cum horum ego quoq; neſcius, & contemptor, in multis tamen ratione victus acquieuerim.* Quod præclarum de ipſo iudiciū extremę etiam voluntatis munificentia vberius teſtatus eſt

Poeta.

Digitized by Google

BIBLIOTECA ... NEVE

LAVRAE PETRARCHAE VITA, ET ENCOMIA.

Cap. XVI.

LAVRA diuini Vatis noſtri amor, & delicium, lectiſſimarum Heroinarum ſidus, pulchritudinis flos, Honeſtatis ſplendor, Diuini amoris Idea, pudicitiæ candor, Caſtitatatis incendium. Charis Quarta, Generis humani pręcipuum ornamentum, ſummis vtique præconijs vbique terrarum ac Gentium celebrata, orta eſt ex Patre Chiabau vel vt alijs placet ex nobili Henrico Chabodio Auenionenſi Domino de Gabrieres, quo in loco Natales ſuos felici ſidere habuit. Gabrieres autem oppidulum eſt inter Colles, qui Clauſam Vallem amęniſſimam (qua de ſuprà meminimus) ab oriẽte ſpectãt, focis ſiue Colonorum ędibus perpaucis frequens, ijſquè paſtoribus Caprearum. Quàm ob cauſſam loco nomen antiquitus à Capris factum arbitrantur multi. Ciues enim Auenionenſes, ciuitate relicta, ac domibus Eccleſiaſticis Proceribus venundatis partim, his in Collibus feliciſſimè viuere conſueuerant, partim Eccleſiæ opibus aucti pleraſque domos in eiſdem collibus conſtruxerant, vt à Curia aliquando ad collium illorum amænitatem animi recreã-

di gratia ſe conferrent. Hęc de Natali LAVRAE ſolo, vt à maioribus noſtris accepimus, & incorrupta literarū monumenta docent. Nata vero eſt Anno ſalutis humanæ 1314. die IIII. Iunij, ſacroque de fonte ſuſcepta Auinione quod ex antiquo Eccleſiæ illius libro ſe hauſiſſe memorat Vellutellus, qui ijs in locis curioſè & diligenter in ſingula inquiſiuit, quę LAVRAM concernebāt. Familia de Chiabau, cuius illa germen, valdè olim celebris in illis locis, etſi prædicti Vellutelli æuo extincta fermè conciderat, vno tantummodo ſuperſtite ſacerdote, qui Cauaglione Presbyter Chiabau dictus. Eiuſdem ſtemma piſces numero tres, quos vulgo *Bottetriſe* vocāt, orbe ſuo complectitur. Tangit Vates noſter pluribus in locis Lauræ nobilitatem, & præſertim illis carminibus, quæ ſubijcio:

Eſt mihi poſt animi mulier chariſsima tergum,
Et virtute ſuis & ſanguine, nota vetuſto,
Carminibuſq; ornata meis, auditaq; longè
Sed redit in frontem, & varijs terroribus implet,
Inſultans, nec adhuc ſolio ceſſura videtur
Artibus hac vllis, ſed ſimplicitate placendi
Cæperat olim animum & raræ dulcedine formæ.

Cæterum, vt ad Lauram redeam, vix natam parentes, tamquam è Cælo delapſam, ob eximiam pulchritudinē, ac inſignem animi prę ſtantiam, ſtupore defixi altiſſimo mirabantur aſſiduè, venerabantur etiam, nec ſatis expleri tuendo quibant. Illa verò lacteis imbuta moribus mirum in modum adoleſcebat, ingenio prædita ſupra muliebrem ſortem, nec vultum, Cæli ſideribus æmulum, ſed animum optimis & ingenuis artibus excolebat. Nō

puc-

puerilia, ſed ingenua ſectabatur: Non laſciuiæ, ſed honeſtatis amans; non audax ſed modeſta, & quem ad eius ſoli & ſeculi morem hic cernis cultu, Parentũ dictis obtemperans rei domeſticę ſtudioſa: Læta, non faſtoſa: non otio dedita, ſed labori. Aequales inter condibat maieſtate LAVRA ſermones ſuos, puellis vel agreſtibus cara. Nihil illius vultu pulchrius illis in Collibus elucebat: Nihil venuſtius illius genis, grato quodam candore, ruboreque diſtinctis: nihil verecundius illius greſſu; nihil ſplendidius oculis; nihil amabilius ſermone cui mel apes ſuum credite infudiſſe. Erat illa Soli natalis, & collium illorum Phębe, & inter puellas reliquas radiabat, velut inter ignes Luna minores. Egreſſam domo per prata proxima gradientem ad Lillam, vel ad Vallẽ Clauſam, flores ipſi adorare proni quodammodo videbantur, ac Sorgę fontes, aquarumque gelidę perennitates, ac riuuli, dulci illi murmure adblandiri, greſſuſque virgineos propius oſculari. Facies mediocriter extenſa, color genarum albus, rubore permixtus, oculi nigri, fulgentes, ſed immobiles, os paruum, grauis inceſſus, puriſſimi cordis argumentum erant. Nullius puellę dos amori, vel admirationi fuit, quæ non in LAVRA ſpectaretur. Corde adamantino prædita ſuprà naturàm mulierum omnium ad immortalitatem & gloriam toto animi impetu ferebatur, digna planè, quę ſuarum laudum præconem FRANCISCVM PETRARCHAM Vatum Etruſcorum coryphęum, & principem ſortiretur. Cuius affectum ea coluit viciſſitudine, vt vel hinc elegantis ingenij Poetę cuidam operę viſum fuerit peculiare Poematium Etruſcum Lauræ nomine in vulgus mittere ſub titulo: *Sonetti di*

M. Laura in riſpoſta del Petrarcha. Fidum elegantiſſimæ Virginis amorem inter alios non inuitis planè Muſis in Schediaſmatibus ſuis celebrauit Amicus noſter Ioannes Rhodius:

Ignibus æthereis Laurus nil mota vireſcit:
Non potuit Vatis ludere LAVRA *faces?*
Hetruſcas lentoque a fouerat igne Camœnas,
LAVRA *fide, culti Carminis aura, viget.*

Eumque amorem honeſtiſſimum ita continuauit Poeta, vt tum viuam, tum extinctam ęternùm victuris prçconijs exornauerit: Amor quippe diuinus æternùm viget, nec eius facem extinguunt ferales tædæ. PETRARCHA verò Annos natus XXIII captus eſt amore LAVRÆ Anno ferè XIII ætatis illius, vt eius ex verbis declaratũ, cũ proficiſceretur ad Lillam ſacri audiendi gratia, vel vt alijs viſum, Auinioni die VI. Aprilis 1327. cuius rei ipſe teſtis:

Mille trecento venti ſette à punto
Sul' hora prima, il dì feſto di Aprile
Nel laberinto intrai, ne veggio onde eſca.

Amori certè iſti plurimum debent mortales, quod is nobis Petrarchæ tot labores, & carmina pepererit, quæ nemo ſatis vnquam pro meritis celebrare poſſit. Viguit etenim amor ille in caſto PETRARCHÆ pectore Annos XXXI. vnum & viginti, dum LAVRA vixit, decem poſteaquam eadem ad ſuperos euolauerat. Ita enim ipſe:

Tennemi Amor anni vent' vno ardendo
Lieto nel foco, e nel duol pien di ſpeme,
Poiche Madonna, e'l mio cor ſeco inſieme
Saliro al Ciel, dieci altri anni piangendo.

Nec ſtudiorum contentiones, neque peregrinationes vllæ,

læ;non vitę diſcrimina, nõ longa locorum,ac temporum interualla,nexum illum ſoluere valuere. Audiamus Vatem noſtrum eandem laudantem in Colloquio Tertij Diei cum D. Auguſtino: *Caterùm ſcisne de ea Muliere mentionem ſibi exortam,cuius mens terrenarum neſcia curarum cæleſtibus deſiderijs ardet: In cuius aſpectu, ſi quid vſquam veri eſt,diuini ſpecimen decoris effulget, cuius mores cõſummatæ honeſtatis exemplar ſunt; cuius nec vox, nec oculorũ vigor mortale aliquid, nec inceſſus hominem repræſentant.* Quomodo verò ipſam amauerit, diſces ex his eiuſdem colloquij quę ſequuntur: *Hanc præſentem in teſtimonium euoco,conſcientiamque meam facio conteſtem, me (quod ſuperius dixeram) illius non tam corpus amaſſe quàm animam: quod hinc percipies licebit, quoniam quò illa magis in ætate progreſſa eſt (quod eò corporeæ pulchritudinis ineluctabile fulmen eſt) eò firmior in opinione permanſi.etſi enim viſibiliter, in vere flos tractu temporis langueſceret, animi decus amplius augebatur, quin ſicut amandi principium, ſic incepti perſeuerantiam miniſtrauit: Alioquin ſi poſt corpus abijſſem,iam pridem mutandi propoſiti tempus erat.* Eius quoque Caſtimoniam eodem in colloquio celebrat hiſce verbis: *Quid enim aliud egit,cum nullis mota precibus,nullis vincta blanditijs muliebrem tenuit decorem,& aduerſus ſuam ſimul & meã ætatem, aduerſus multa & varia, quæ flectere adamantium licet ſpiritum debuiſſent, inexpugnabilis & firma permanſit. Profectò animus iſte fæmineus quid virum decuit admonebat, præſtabatne mihi in ſectando pudicitiæ ſtudio (vt verbis vtar Senecæ) vel exemplum deeſſet, vel conuitium, poſtremo cum lorifragũ,ac præcipitem videret,deſerere maluit,quã ſequi:* & paulo poſt: *Contra autem illa propoſiti tenax & ſemper vna per-*

permanſit, quam conſtantiam fœmineam quò magis intelligo, magis admiror. Hinc ille paſſim iure merito in decantandis eius laudibus mirè fæcundus ac facundus. Omnium loco ſit hęc vna:

Nacque ad alcuna già l'eſſer ſi bella
Queſta più d'altra, e bella, e più pudica.
Forſe vuol Dio tal di virtute amica
Torre à la terra, e'n Ciel farne vna ſtella.

Sileant, qui contra ſentiunt, quique cęci ac inhoneſti ardoris facibus agitati turpia conſectantur, ſuoque pede reliquos metiuntur. Innupta ſcilicet vixit Laura, virginitatis flos, honeſtiſſimæ vitę norma, forma & exemplar candidorum morum, de quibus nulla vnquam poſteritas conticeſcet. Nec diù vixit, vt in Cęlo ęterna viueret. Anno quippe ętatis XXXIV. terris erepta eſt, dum Petrarcha Veronæ cum Principibus Scaligeris moraretur; Salutis verò MCCCXLVIII. Die Apr. VI. quod abundè ſatis indicant lachrimę & carmina, quæ Vates noſter eius in funere mœſtiſſimus cõcinnauit. E multis hęc pauca ſufficiant.

Sai che in mille trecento quarant'otto
Il dì ſeſto di Aprile in l'hora prima
Del corpo vſcio quell'anima beata.

Sepulta deniquè Auenione in AEde Fratrum Familiæ S. Franciſci, vbi Maiorum illius oſſa & cineres quieſcebant, quod apparet ex fragmento ſupra poſito Cap. XV. Sepulchrum hoc multis retro annis à Mauritio Scæua Viro Literatiſſimo in lucem fuiſſe pertractũ prodit Erudiriſsimus Golnizius Germanus in Vlyſſe Belgico-Gallico pridem euulgato. Vnde ad exactam loci illuſtrationem

nem non pauca ab eo graphicè notata curioſis ſubtexere placuit. Quæ hæc ſunt: *Sacellum, in quo illud* (ſepulchrum innuit) *videtur, obſcurum eſt. Siniſtra ingreſſus habet altare muro adſtructum, ante quod ſub grandi ſaxo ſine omni ornatu & inſcriptione* LAVRA *cubat. Maiores eius id ſtruxerunt, teſtantur inſignia ſtellæ, lateribus appoſita.* Gabriel Simeon Lauræ ſepulturam, dum eo loco proprijs oculis vſurparet Epitaphio ornauit, quod in ſuo libello Italico, cui titulus eſt *Illuſtratione degli Epitaffi* tale reliquit.

D. O. M. S.
ET MEMORIAE AETERNAE
D. LAVRAE CVM PVDICITIA
TVM FORMA FOEMINAE
INCOMPARABILIS, QVAE ITA VIXIT,
VT EIVS MEMORIA NVLLO
SAECVLO EXTINGVI POSSIT,
RESTITVIT VETERVM MONVMENTORVM
PEREGRINVS INDAGATOR
GABRIEL SYMEON FLOR. IIII
IDVS APRILIS MDLVII.

Hanc Inſcriptionem paulo diuerſam ſic tradidit Golnizius

D. O. M.
Et memoriæ æternæ D. Lauræ
cum pudicitia tum forma fœm.
incomparabilis, quæ tam diu vixit
vt eius memoria nunquam extingui
poſſit, R.R. veterum monumentorum

Pere-

Peregrin. indagatores
D. Chriſtophorus de Allegre
Eques Luſitanus & D. Antonius
De Prat. Prætor Pariſienſis
Et Gabriel Simonius
Florentinus
IV Idus Aprilis M D LVIII.

Sola manet Virtus; cætera mortis erunt.

Pergit porro Gulnizius. *Franciſcus I Franc. Rex Maſiliam iturus, Auenionem tranſijt: vbi de Lauræ ſepulchro audiens, illud aperiri, & cadauer ſpectare voluit: ſaxo amoto, ſepulchroque aperto corpus præter oſſa in cineres abijſſe viſum eſt. Pectori impoſita fuit ſcatula plumbea operculo firmata, qua aperta numus et carmen incluſa reperta ſunt. Numus plumbeus vna parte oſtendebat figuram fæmellæ, alteram has literas. M.L.M.I. ideſt,* MADONNA LAVRA MORTA IACE, *Carmen, manu Petrarchæ membrana pergamena inſcriptum Italico idiomate, tale erat:*

Qui riposan le caſte, & felici oſſa
Di quell' alma gentile, e ſola in terra,
Aſpro, & dur ſaſſo hor ben teco hai ſotterra
Il vero honor, la fama, & beltà ſcoſſa.
Morte hai del verde Lauro ſuelta, e moſſa
Freſca radice, e il premio di mia guerra
Di quattro luſtri, e più, s'ancor non erra
Mio penſier triſto, e'l chiudi in poca foſſa.
Felice pianta in Borgo d'Auignione,
Nacque, e morì, & qui con ella giace
La penna, e'l ſtil, l'inchioſtro, e la ragione.

O de-

Digitized by Google

O delicate membra, ò viua face
Ch'ancor mi cuoci, e ſtruggi, inginocchione
Ciaſcun preghi il Signor t'accetti in pace.

O ſeſſo.

Mortal bellezza indarno ſi ſoſpira
L'alma beata in Ciel viurà in eterno
Pianga el preſente, e'l futur ſecol priua
D'vna tal luce, & io degli occhi, e il tempo.

Qui verſus maioris ſanè ſunt pietatis, quàm ingenij: vt procliuius ſit eos alteri cuipiam eius loci incolæ aſſignaſſe; Petrarcha tunc remotiori, quam vt LAVRÆ iuſta ſoluere poſſet. Vt ſileam horum nihil hic Diuini huius Vatis Muſam redolere. Non enim dici poteſt quàm rythmus hic Italicus ineleganti clauſura finiat. Superiora carmina mediocri calamo exarata. At quatuor verſiculi omnino Poetæ noſtri felicitatem non ſapiunt. Quapropter eos in teſſeram ſtyli Vatis vocare haud opus iudico. Id enim Bembus, Gabriel Simeonius, & plerique alij ſentiunt. Inamœni ſunt, dormiente Phæbo, non modò dormitante Homero, vt ita dicam effuſi: abſque conſonantia & norma carminũ. Quem errorem vt euincamus, hos verſus Petrarchæ argumenti non abſimilis in epilogo Triũphi Diuinitatis huc adducimus:

Felice ſaſſo, ch'el bel viſo ſerra:
Che poi c'haurà ripreſo il ſuo bel velo
Se fù beato, chi la vide in terra,
Hor che fia donque à riuederla in Cielo.

Cõfer ſi placer Lector, & iudica. Addit Itinerarij Scriptor: *His viſis & lectis, Rex Franciſcus magnanima fronte ſententiam tulit, tumba honoratiori forma dein ſtaret, ſcripto Gal-*

lico metro,quod tale eſt :

En petit lieu compris vous pouuez veoir
Ce,qui comprend beau coup par renomee,
Plume,labeur,la langue,e le ſauoir,
Furent vaincuz par l'amant,& l'aymee.
O gentil ame eſtant tant eſtimee
Qui te pourra louer,qu'en ſe taiſant?
Car la parole eſt touſiour reprimee
Quand le ſubiet ſurmonte le diſant.

Sequitur aliud latino metro,auctore Iulio Camillo.

Laura ego quæ fueram Thuſci olim vita Poetæ:
Laura ego,quam in vita Thuſcus alebat amor.
Heic ſine honore diu iacui non cognita,quamuis
Cognita carminibus culte Petrarcha tuis.
Nullus purpureis ſpargebat floribus vrnam,
Nullus odoratis ſerta dabat calathis.
Nunc quoq; Franciſci,ſed verſu,& munere regis,
Noteſco,officijs conſpicienda pijs.

Aliud item Italico metro, Ludouici Alemanni.

Qui giace il tronco di quel ſacro Lauro,
Che del Toſco miglior fu dal oggetto
Ch'ouunque ſcalda il Sol n'andò l'odore:
Hor dal Gallico Re del Ciel theſauro
(Sendo in poca terren vile,& negletto)
Et di marmi,e di ſtil riceue honore,
E ſempre i rami haurà fioriti,& freſchi
Sotto l'ombra immortal de duo Franceſchi.

Quibus ſubſcripſit ipſe elegantiſſimus Itinerarij Autor ſcitum hoc epigramma.

Carmine Laurum habui Lauræ ſtudioſus Amator

Mors

Mors rapuit Lauram: carmina non potuit.

Laurę quoque ſepulchrum ſua Muſa illuſtrauit clariſſimum Gallię lumen Michael Hoſpitalius Regni Cancellarius in Epiſtola ad Iacobum Fabrum:

At tibi ſi monumenta placent antiqua, videbis
Felicem Lauræ tumulum, cineresque beatos
Laudibus, ingeniique & ſummi carmine Vatis.

Nec defuit Gabr. Simeoni pietatis affectus, quo ille Vatis noſtri & LAVRÆ memoriam proſecutus eſt inſculpto ſua manu Petrarchę parietinis hoc monumento.

FRANCISCI & LAVRÆ
MANIBVS
GABRIEL SIMEONIVS.

Omiſsis quę in LAVRÆ tumulum luſerunt varij, vnum hoc ob miram elegantiam & rei geſtæ memoriam iungere libet Ludouici Alealmi Aurelij Epigramma ſane egregium.

Tres tibi Franciſci, Diuus, Rex, atq; Poeta,
Fronde tua optarunt cingere, Laura, caput.
Moribus hoc Diuus; validis Rex inclitus armis;
Hoc meruit Tuſcæ laude Poeta lyræ.
Nunc tibi communi pro munere gratia triplex
A ternis terno redditur officio.
Rex decorat tumulo; celebrat te carmine vates;
Impertit templi Diuus honore tui.
Attamen (ingenuè quod regia Muſa fatetur)
Vincuntur meritis hac tria dona tuis.
Non tumulus formam; non reddunt carmina mentem;
Tam parua hoc numen non capit ædicula.
Salue igitur, Virgo ter maxima, tu quoque ſalue

Nunquam deciduis arbor opaca comis.
Vnde decus capiti, ſanctaq; modeſtia vitæ,
Et cum Phœbeo Martius ambit honor.
Quumq; tria vnius laudes æquare laborent;
Ipſa coronandis ſufficis vna tribus.

Huic nihilo ingratiores venuſtiſsimi de reſtituto Lauræ ſepulchro à Franciſco I. Phalcuci VC. Nicolai Grudij:

Rex ò magnanime, atq; amice Muſis,
Qui poſt tempora tot fluentis æui
Nouum manibus excitas ſepulchrum
Pudicæ Dominæ ſacri Poetæ,
Quo Thuſcus merito ſuperbit Arnus.
Debet Laura tibi, & tibi Petrarcha:
Vnum at difficile expedire, pluſque
Laura, an plus tibi debeat Petrarcha.

Regis verò pientiſsimi beneficium grato Lauræ alloquio perennauit Salmonius Macrinus:

Franciſcis ego debitrix duobus,
Quorum munere conſecuta famam
Immortalem, hominum celebror ore,
At tanti tibi ſi videbor, Hoſpes
Vt veri mage debeam requirat,
Illi precipuè, potiſsimumq;
Regum maximus, inclytiſsimuſque eſt,
Qui virtutibus hoc honorat æuum,
A tergoque duces relinquit omnes;
Qui ſunt, quiq; fuere, erantq; poſthac.
Altum marmore nam nouo ſepulchrum
Et dignum elogium ſuo ſepulchro
Neglectæ propè, cognitaq; paucis

Citra

Citra ſpem mihi premij excitauit,
Non olim meus hoc Petrarcha fecit.

Sed de Lauræ monumento ſatis. Cuius laudem etiamſi nulla ſermonis maieſtas exæquat, quædam tamẽ Elogia eius Virtuti dicata preterijſſe religionem putabo. Vobis igitur Antiquitatum cultoribus primo loco ex libello Gabrielis Simeonij ſpectanda offero Numiſma plumbeum, cuius hiſtoria pridem ex Golnizio adducta.

Monumentum hoc plumbeum merito excipit aurea diſertiſsimi Ioan. Paſſeratij Suada,

Aura tibi canitur . . . .
Quin etiam (ignoſcas Tuſcorum maxime Vatum)
Aura tua nomen dederat, non Laurea, Laura.

Nec Lauræ noſtræ laudes ſiluit,
toto diuiſus licet orbe Britannus,
alter noſtri ſeculi Martialis Ioan. Ouuenius lib. 2.

Semper dum tua Laura legetur, lis erit, vtrum
Tu Laura, Lauro dignior anne foret.

Tan-

Digitized by Google

Tãgit etiam Lauræ celebritatem Laura Cereta Brixiana Ludouico de Leno auunculo ſuo ſcribens: *Nec putes, quod pro tot dulcibus ſtudij ſudoribus Auguſti mihi, aut Mecœnatis præmia ſpoſponderim. Noui ſatis, quid ferat Principum rapax eruſcatrixq; cupiditas: Ego potius omnem mihi inſumpſi operam mihi, ut Lauræ nomen miro Petrarchæ præconio cantatum nouior altera in me cuſtodiat æternitas.* Cætera eruditæ huius Cl. Fœminæ in Epiſtolas digeſta fauente Deo è meo Muſeo aliquando publica erũt. De hac noſtra quoque benemeritus eſt Bartholomæus Burchelatus qui in Com. rerum memorabilium Hiſtoriæ Taruiſinæ quædã collegit. Obuia ſunt Laurentij Pignorij Carmina, depicta in Atrio Arquadę publico, vulgo la Loggia, ſub Imaginibus LAVRÆ & PETRARCHÆ, quę teſtatũ idipsũ eunt:

Carmine Laura tuo facta eſt diuine Petrarcha
Notior Eois, notior Heſperijs.
Porro illa eximiæ perfecit munere formæ,
Vt caneres ſanctis carmina digna Deis.
Ne ceſſate bonos pulchræ redamare Poetas,
Damna etenim occidui nominis hi reparant.
Vos tanti Vates pulchras redamate vitiſſim, vt
Concilient veſtris ſæcula carminibus.

Affectum amplius adhuc in Miſcellaneis Elogiorũ ſuorum verſus Lauræ virtutem ita oſtendit idem.

MEMORIAE RESVRGENTI
FRANCISCI VATVM POLITISSIMI
ET
LAVRAE PVELLARVM FORMOSISSIMAE.
Laurentius Pignorius
Sobriæ & caſtæ antiquitatis

Supra

Supra fidem admirator
Genio fauente
poſuit.

Tandem noſtræ huius laudes claudet ingenio & morum probitate iure primus Ioſephus Maria Suarcſius Epiſcopus Vaſonus gemino hoc Epigrammate ad me Roma humaniſſimè tranſmiſſo.

Hic ſita Laura, leues Nymphæ, doctæq; ſorores
Virgineà aſſiduis floribus oſſa fouent.
Italici Vates, ſtudioſaq; turba Petrarchæ
Nympharum immiſti, Pieridumq; choris.
Ferte roſas plenis calathis, cineriq; beato
Inijcite, at caſta, Laurea ſerta manu.
Grata roſa eſt Lauræ, teneri flos ille pudoris,
Atq; vetuſtatis ſymbolon eſſe ſolet;
Gratior eſt Laurus, de Laura multa canendo
Laurivorus meruit Lauriger eſſe procus.

Aliud.

Aurea Laura lyra Thuſci notiſſima Vatis
In laruam verſa eſt pallidulam horridulam;
Et modò qui supereſt formoſo è corpore puluis
Nil à deformi puluere diſtat anus;
I Virgo, & formam iacta, quàm lubrica fallit,
Et ſimul ac ſurgit non reditura cadit.

Eximiam verò formæ dignitatem, quæ in pręfixa Laurę effigie enitet, Francisco Viduę Iuris & Antiquitatum notitia Cl. eò maiori veneratione debebit poſteritas, quod certum ſit ex Icone depictam, quam Simeonis Senenſis manu Illuſtriſsimi Columnenſes Petrarchę dono in de- habuere.

I V-

Oraculum conſulebat, pergeretne per eam, quam ceperat, literarum viam ad templum immortalitatis, ſpretis illorum latratibus, qui eam reuocabant, an ſexus imbecillitati obſecuta ad colum & fuſum à calamo & Muſis rediret. Cum inquam haſce reliquias publici ſaporis eſſe Pontifex intelligeret, atque è parui operis tanquam è veſtigio magnitudinem mentis argueret, mandauit Antoniano, qui tum Pontificij cubiculi præfectus, mox purpuram ſuę virtutis ſplendore illuſtrauit, vt quæ ad reparandam huius Fœminæ de litteris prçcellenter meritæ memoriam facerent, luci vindicaret. Is, vt erat in omni Scriptorum genere verſatiſſimus, cum ingenioſarũ mulierum exemplum hoc nobile ex probatiſſimorũ Auctorum teſtimonijs Saxoferrati natum ſciret, Odoardum Santarellum tunc quidem Sanctiſs. Pontifici à ſupplicibus libellis, nunc vtriuſque ſignaturę Referendariũ eximium rogauit, vt qui originem Saxoferrato debebat, hanc patriæ gratiam referret, publicas tabulas, priuataſq; inſpici diligenter curaret, num ex illis vllum affulgeret lumen, cuius familię lectiſſima mulier extitiſſet, quę ſuis ingenij monumentis Italiam omnem, nedum patriam, nobilitare potuiſſet. Verum Santarellus, an in eo felici fato? quamquam eius rei cupidiſſimus, vllo labore nihil vnquam detexit, quod mihi ne quærenti quidem ſeſe obtulit, excuſationem impetrauit facile, cum apud Clementem tum apud Antonianum, ab antiquitate & Tyrannorum furore publicas tabulas ſępius inuadente. Illi verò non dolere non maximè poterant, tam Fæminã hanc debito laudis pręconio, quam Rempublicam literariam cæteris illius eximijs ingenij partubus fraudatã.

Q Sed,

Sed, vt quod ſentio, liberè apeꝛiam, eadem ſępius eſt ſublimibus ingenijs fortuna, quæ multis fluminibus, quæ ſubterraneos per tramites vbi diù cucurrere, erumpunt confeſtim, vbi minus cogitas. Ita nõnumquam decora ingenia poſterorum inertia, diù ſepelit, verum vbi exiſtimantur extincta, momento temporis in hominum mentibus cęleſtis conſilij prouidentia refloreſcunt. Huius rei exemplum in hac eadem Fœmina, qua de nobis oratio nunc inſtituitur, operæ prætium eſt intueri. Ergo IVSTINA de LEVIS PEROTTA, vetere & illuſtri Oppido, quod Saxoferratum vocant, orta, Andream de Leuis Perottum Clariſſimæ & antiquiſſimæ ſtirpis Patrem habuit. Hanc autem eandem eſſe familiam de Leuis, quæ in florentiſſimo Galliarum Regno, poſt genus Regium primos honores nobilitatis in hanc vſque diem retinet, cum tabulis vetuſtiſſimis, tum literis eorundem Nobilium de Leuis è Gallia Romam miſſis ad TORQVATVM PEROTTVM S.D.N. Vrbani VIII. ab interiori quondam cubiculo, nunc vero Amerini Epiſcopum, quibus illum vnius ſecũ eiuſdemq; radicis & familiæ ingenuè agnoſcunt, manifeſtiſſime peruincitur. Et licet Illuſtriũ Virorũ copia hæc ſemper floruerit, Andreas tamẽ & Nicolaus Perotti emicarũt inter cęteros, tamquam duo lumina. Nicolaum Perottũ pręter lauream, qua illum ob inſignem Poeticæ & Oratoriæ facultatis laudem Fridericus huius nominis Imperator Tertius, cui poſtea fuit à conſilijs, Bononię decorauit, clariſſima virtutum merita ad Sipontinum Archiepiſcopatũ euexere, Doctiſſimoq; Card. Beſſarioni chariſſimum reddidere. At virtus Andreę periculoſiſſimis temporibus probata eſt. Agitabatur tum inſtar maris æſtuãtis

tis Italia turbulentiſſimis procellis hominum ſeditioſorum, qui pyratarum more in eam partem, quæ Pontificię dominationi ſubeſt, impunè bacchabantur. Quot Vrbes, tot Tyrannides inſtitutę. Denique coactus Pontifex Innocentius Sextus, qui Auenione morabatur, naufraganti prouinciæ opem aliquam ferre, Aegidium Card. Albornotium ſcientia rei militaris, virtute, conſilio, auctoritate, animi & corporis robore, felicitate, poſtremò numeris omnibus abſolutum in Italiam cũ Imperio direxit. Is vt in prouinciam venit, Andreæ Perotti opera cum in totius belli decurſu, tum eſt vſus præcipuè in extructione Arcium, quæ hac etiam die Saxoferrati viſuntur, vt nulla omnino ſpes Caſtri potiundi relinqueretur Attis, qui Oppidum illud Tyrannorum more diù occuparant. In huius igitur Viri Doctiſsimi ac fortiſsimi ſinu felici magiſterio educata eſt IVSTINA Perotta, Poeticę artis egregium decus, quæ cum per ætatem puerilem ſapientioris Mineruę ſtudijs inhęſiſſet, breui eo peruenit, vt apud Petrarcham limatiſsimi Iudicij Virum merito adepta ſit laudẽ & locum à Boccacio primum. Lætatus ſiquidem incredibiliter eſt Muſarum amiciſsimus Vates, filiam Nobiliſsimi hominis & amiciſsimi ſui poeticę gloriæ laurum tamquam arbori familiæ ſuæ inſerere, & antiquarum mulierum, quę literas ſuis virtutibus illuſtrarant, exempla pręclariſsima renouare. Quorum vt certius argumentum habeas, en Amice lector Carmen, ab eodẽ Torquato Perotto ſingularis doctrinæ & humanitatis Viro ad me miſſum, apud quem extant etiam tabulę antiquiſsimæ, & omni fide digniſsimæ rerum omniũ, quas hic curſim narraui.

Sonetto di Madonna Giuſtina Leui Perotti da Saſſoferrato à M. Franceſco Petrarcha.

Io vorrei pur drizzar queſte mie piume
Colà Signor, doue il deſio m'inuita,
E dopò morte rimanere in vita
Col chiaro di Virtute inclito lume.
Mà il volgo inerte, che dal rio coſtume
Vinto, hà d'ogni ſuo ben la via ſmarita:
Come degna di biaſmo ogn'hor m'addita,
Ch'ir tenti d'Elicona al ſacro fiume.
All'ago, al fuſo, più ch'al Lauro, ò al Mirto,
Come ſe qui non ſia la gloria mia
Vuol c'habbia ſempre queſta mente inteſa.
Dimmi tu hormai, che per più dritta via
A Parnaſo te'n vai nobile ſpirto.
Dourò dunque laſciar ſi degna impreſa?

Cui Petrarcha, vt me docuit laudatus modo Epiſcopus Perottus ſic pariter reſpondit.

La gola, e'l ſonno, e l'ocioſe piume.

Reliqua in eius operibus. Verè, ac nimis verè. Nihil tamen minus ſua ſorte contẽtus Poeta gratum Muſis ſeceſſum ex deſtinato vbicumq; terrarum affectaſſe videtur.

DE

DE SOLITVDINE PARMENSI.

Cap. XVIII.

RElictis Galliæ delicijs,alteram ſibi ſolitudinem Parmę ſtatuit PETRARCHA,extrà vicũ S.Michaelis domum nactus ab omni populari concurſu remotam propter ædes D. Antonio Abbati & Anachoretæ ſacras. Percepimus id ex ipſius ſcriptis in quibus domus eius mentio non obſcura. *Poſt continuis diebus quotidie aliquid ſcripſi donec Parmam rediens, & repoſtam ac tranquillam nactus domum: quæ poſtea empta, nunc etiam mea eſt*. Cogitaſſe quoque crediderim de eadem Poetam noſtrum,cum Barbato Sulmonenſi Epiſtolarum Lib.III. in hæc metra ſcriberet.

Rus mihi tranquillum media contingit in Vrbe
Rure vel vrbs medio,ſic prompta frequentia ſoli,
Promptus & in latebras reditus,dum tædia turbæ
Offendunt, hos alternos vrbs vna regreſſus,
Hos dedit vna domus,ſenium quæ pellit in iram:
Nam deſiderium valuas tranſgreſſus abundè
Lenio,ſemper adeſt oculis,animoque viciſſim
Quod placeat,poſſit quæ graues auertere curas

Rurſus,

Rurſus, & vt ſtrepitus pertæſum limen amicum
Tranſeo multa vno fugiens faſtidia paſſu,
Et querulum obuerſo ſecludens cardine vulgus
Hic mihi tanta quies, quantam nec valle ſonora
Parnaſsi nec Cecropiæ per mænia villæ
Inuenit ſtudioſa cohors, heremoque ſilenti
Vix Aegyptiacæ ciues, niſi fallor, arenæ
Angelici ſenſere patres. fortuna latenti
Parce precor, paruoque volens à limine tranſi,
Et Regum metuenda fores inuade ſuperbas.

Domus hęc viſitur adhuc vndequaque hedera circumſepta, quæ fores ſuperiores paruas in primis operit, & coronat. Herùm nunc illius eſſe accepimus, neſcio quem ex familia Bergonzia vti me docuit Vir Cl. & Eruditiſſimus FLAVIVS Querengus qui ſæpe illam, ac ſæpius inuiſere conſueuerat, dũ Parmæ degeret in aula Farneſiorum Ducum. Siquidem hanc illi Sereniſs. RANVTIVS Parmæ Dux Quartus, in ſermonibus de Petrarcha ſecũ habitis indicauit, & eundem pari ſolitudinis amore ſuccendit. Iacet illa procul non tam ab aulis publicis, quã ab ipſis quoque priuatis domibus aliorum, ſola prorſus, & receſſum amantibus hoſpitium gratiſsimum præbens, vti mihi teſtis idem oculatus expoſuit. At ne multis eã coner exprimere, quiſquis FLAVII noſtri domum inuiſes, Parmenſem illam PETRARCHÆ ſolitudinem oculis vſurpabis. Querengus enim Comes, magni illius Antonij ex fratre nepos, ſolitudinis amator & cultor, ſacri otij delicium, Cathedralis Eccleſię Canonicus, Philoſophię Moralis publicus Interpres, Muſarum filius, ęquè virtutibus, ac literis exornatus inter hortorũ

amęna

amœna ſedem ſibi planè ſimilem delegit, nec longè poſitam ab ęde ſacra D. Antonij de Viẽna, ibique vitam trãquillam, & felicem ducens, id demum eſſe docet viuere, ſibi, Muſis, & Deo viuere immortali.

Fuit & in agris Parmenſis Diœceſis locus *Silua* nomine, quę *Plana* dicitur à noſtro Petrarcha cultus, vt ipſemet ediſſerit in Epiſtola ſepiſſime laudata. *Cum die quadam in Montana conſcendens forte trans Entiam amnem Reginis in finibus* SILVAM, *quæ plana dicitur, adijſſem, ſubito loci ſpecie percuſſus ad intermiſſam Africam ſtilum verti, & feruore animi, qui ſopitus videbatur, excitato, ſcripſi aliquantulum die illo, poſt continuis diebus quotidie aliquid.*

Deſcriberem hanc etiam Vatis noſtri ſolitudinem, niſi ſatis eſſent ea quę ipſemet de amœniſſimo iſto loco cecinit lib. II. Epiſt. ad laudatum ſuprà Barbatum Sulmon.

Me dextera Regis
Ripa Padi, Lauumq́; patris, lacus Apennini,
Aruaq́; Pontifrago circum contermina Parmæ
Nunc reducem expectant planaq́; vmbracula Siluæ
Namq́; ibi Pierius gelidum me contigit ardor.
Africa noſtra mihi longum intermiſſa iacebat,
Exciuit locus ingenium, lapſumq́; repente
Reſtituit calamum memini; me nulla profectò.
Ingratum factura dies ſtat colle virenti
Silua ingens, planaq́; tenet, licet ardua, nomen.
Hic ſolem procul aerias auertere fagos,
Ac teneras variare ſolum concorditer herbas
Menſibus æſtiuis videas, hic brachia cancri
Temperat vnda recens, atq́; ora iubamq́; Leonis
Dulces vicinis feriunt ex montibus auræ.

Impen-

Impendent iuga celſa ſuper, cælumq́; laceſſunt.
Gallia ſub pedibus iacet Itala tota ſedenti.
Contra autē Heſperia cernūntur terminus Alpes.
Mille nemus volucrum ſpecies, ac mille ferarum
Circūeunt, habitant ſacrum, gelidúſq́; per vmbrā
Fons ruit, irriguo pubeſcunt gramina flexu,
Florens in medio chorus eſt, quem ceſpite nullo
Erexit manus artificis, ſed amica Poetis
Ipſa ſuis natura locum meditata creauit.
Hic auium cantus fontis cum murmure blandos
Conciliant ſomnos, gratum parat herba cubile,
Frōde tegunt rami, mons flamina ſubmouet Auſtri,
Horridus hunc metuit pedibus violare ſubulcus.
Ruſticus hunc raſtris, digitoq́; hunc ſignat & alto
Siluarum trepibus veneratur ab aggere cuſtos.
Intus odor mirus ſtatioq́; ſimillima campis
Elyſijs, profugiſq́; domus placidiſſima Muſis,
Deferor huc ſolus furtim, ſocioſq́; fefelli.

Locus hic quam Poetę genio & Muſis fuerit aptus, abūdè quidem hinc patet: nullum tamen apud eum ſolitudinis deſideriū tanti erat, quin luce publica ciue grata delectaretur. Patauij tunc florebāt Carrarienſium auſpicijs omnis generis literę, maximiq; ingenio Viri, quos fouebat Principum benignitas. Vates igitur noſter, quod erat ſecū cogitās nō defuturū ſibi ſuiſq; Muſis ad vota inter ſtrepitus Vrbanos otiū, excitus Patauiū, fortunę obtemperauit. Quam nactus ibi fauentem, ſuburbanum in Euganeis ſeceſſum grauiori ętate delegit.

ARQVADAE COLLIS VICVS ET PETRARCHAE DOMICILIVM.

Cap. XIX.

VIAM ſternit ad Euganeos Arquadę Colles ARQVA vulgo, *Arquada* peritioribus pro Arcadia, voce paululum immutata, dictus, quòd is inter colles proximos haud ſecus emineat, & excellat amœnitate loci, leniſſimis auris, blando mitique Cęlo, perennitate fontium, vbertate fructuum, alijſque Naturę delicijs, ac in Peloponeſi regione Arcadia pridem, toto terrarū Orbe celeberrima monumentis veterum & recentum. Adiacet Arquadę colli ARQVADA Vicus Montemſilicē, Martis olim aream & aulam Imperij, ſublimis eſt, apricū ſpectans. Cęterùm ab vtroque latere & à tergo collibus circumiacentibus reliquis ſeptus, inter Ortum & Occidentem diuitias ſuas aperit, allicitque amica capita, quibus omnis amœnitas adblanditur. Ab ea nempe Cęli parte influxus & auram hauriens morienti Soli funus aſtra ducentia nequit aſpicere, & indultu naturę blā do minas ętheris ſpernens ęternum beat, dum illic ferè

ſemper ac ſerenum eſt Cælum, vernũ fere ſemper ac nitens ſolum. Manat eiuſdem è ſummo vertice illimis aqua, defluens ſenſim ad talos imos fontem efficit, quem infra dabimus intuendum. Vberes ibi terrę glebę paſſim, & ipſa quoque ſaxa ſponte ſua ferącia commodis incolarum. Halant prata floribus, ſuperbiunt iuga fructibus, & Vinetis; luxuriant agri ſegetibus & caneſcunt. Diceres ſitum illic Amaltheę cornu cuncta ſuppetere, ſimul illic inhabitare Bacchum, Cererem, & Pomonam nec abeſſe Mineruam cum olei copia latiſſimè affluat, vinique dulcedine collibus omnino reliquis antecellat. Patauio huc tendentibus ad læuam occurrit lacus oblongior non vſque magnus, mirę tamen profunditatis, quē indigenę vocant la *Solana*, qui quantumuis hac de cauſa piſcationibus parum opportunus, ſapidiſſimos tamen nutrit piſces, quodque dictu mirum Cephalos mari cæteroquin peculiares. Quod neque Cl. Pignorius omnis quidem antiquitatis, patrię verò raritatis, ſtudioſiſſimus in Epiſtolis Symbolicis Epiſtola XIV. *Marco Velſero II Viro Auguſtano* inſcripta preterijt. Quamquam Viro maximo in eo aſſētiri nō poſſim, quod è ſinu Veneto per cuniculos eo piſcis marinus accedat, cum certum ſit ipſum per Brentæ riuulum huc ferri. Addo & ego vicinam huic aquę thernalis ſcaturiginem, quę non alijs hodie vſibus quam alitibus deplumandis aptatur. Accedit his incolarum probe valentium vigor, & ſtudium, quibus terra cum fœnore ſit reſpondet, vt Collis ille Euganeorum omnium Pomarium habeatur, fœcundiſſimum.
Habet idem Baſilicas inſignes duas Parochialem Archipresbiteralem vnam D. Mariæ ſacram, & opimis ſatis

redi-

Digitized by Google

reditibus abundantem, alteram ad Plateam, quæ Vicarij Palatium, ſiue Forum tangit. Palatia inibi quoque multa, Venetis Patauiniſque nobilibus habita. In medio foro columna cernitur aureato Leone Ser. Reipublice Venetæ ſymbolo tutelari fulgens & hac inſcriptione.

Hyeronimus Bonmartinus Vicarius fidei totius huius Populi in Sereniſsimam Rempublicam Venetam etiam ex hoc loco teſtandæ cauſa ſumptu Publico & ſuo ſtatuit. Anno Salutis 1612.

In ſummæ noſtræ, ac fideliſsimæ deuotionis erga excelſam inuictiſsimamque Venetam Rempublicam Principemque noſtrum Sereniſsimum teſtimonium

Io. Baptiſta Saxio à Monaco iterum Vicario 1622.

His omnibus illuſtris Arquada vicus, nulla re tamen celebratur magis quam Domo, & Tumulo Petrarchæ noſtri. Huius enim ergo magnis Hiſpanorum, Gallorum & Germanorũ concurſibus celebratur, eorumq; magna pars qui Patauij bonis artibus operã nauant eò cõuolat.

Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt, iuuat vſq; tueri

tanti theſauri conditiuum. Cuius denuo exemplar habes à penicillo Hieronymi Dauid, ſed ligno ſculptum in Typographi gratiam, diſtinctiorem Vici proſpectum præbẽs eo quod in operis frõtiſpicio eſt, quãuis ibi Poetę Domus quã hic conſpectior. Ab eo ſanè pręcipuam Arquadę laudandę materiã Scardeonius duxit Lib. I claſs. 1. pag. 18. *Eſt Arquadum Collis apricus, & amænus, atque cultiſsimus vino dulciſsimo abundans, ſepulchro illuſtris Poetæ Franc. Petrarchæ celeberrimus, & à ſtudioſis ſcholaribus frequentatus, nec minus à plurimis decantatus, vbi in Cæmite-*

rio

rio ſub dio ad eius ſepulchrum æneum caput ad illius imaginem conformatum viſitur cum inſcriptione. Viſitur inibi quoq; Petrarchæ Domus varijs Iconibus exornata, nec non Porticus,in qua vt in reliquis agri Patauini Vicis, Ius populo dicitur, in quo Inſcriptiones diuerſæ olim extabant. Ad radices Colli Vicique largè ſcatentes riuuli fontē vberrimū producunt,cuius lympharum intuitu in ipſo ſtatim ingreſſu oppidi mirifice recreantur aduenæ, leni illas murmure contemplati per lapillulos niueos quaſi per argenteum alueum decurrentes. Eius porrò fontis latitudo eſt pedum nouem, altitudo pedum octo & vnciarū triū. Fons demū carminibus inſignitus,cuius Iconem in Curioſorum gratiam hic damus. In quem elegantiſſimè luſit Cl. Vir Marcus Antonius Romitus, Iuris Ciuilis peritia bonarumque literarum cognitione apud Venetos magni nominis.

Lumina vix puero naſcenti adaperta Petrarchæ
Vix tenero vitæ limina preſſa pede,
Cum mihi perpetuos,vt primum adoleuerit ætas,
Hæc debent luctus lumina,dixit Amor.
Ecce,vbi tempus adeſt, lachrymæ labuntur amaræ
Continnò ex oculis more perennis aquæ.
Scilicet obijcitur iuueni pulcherrima rerum
Perpetui fletus cauſa puella fui.
At longos miſerata nimis Libitina labores,
Pallenti clauſit lumina feſſa manu.
Riſit Amor,furtim & ſubductos condit ocellos
Non procul à tumulo,magne Petrarca,tuo.

Iuſſit

Fonte Numen ineſt, Hoſpes venerare liquorem
Vnde bibens cecinit digna Petrarcha Deis.
F. P. V. A. M. C

Iuſſit & irriguos lympha manare perenni,
Fallere & vrentes cætera membra rogos.
Splendide fons, miſeros ſemper teſtabere amantes
Ponere nec lachrymis funere poſſe modum.

Patet hinc à læua breuis aſcenſus & facilis ad Parochialem ædem, cuius in area Poetæ noſtri Tumba extat, quã alibi ſpectandam dabo; à dextera eius via plana, ſolidaque, deducens ad culmen montis, vbi diruti Caſtri veteris rudera adhuc reperiuntur. Aedem vetuſtate labantem paucis abhinc Annis reparauit Archipresbyter Io. Dominicus Cola, & Etruſcis inſcriptionibus vndiq; decorauit; Quas pridem nouitatis ſtudio dealbatis parietibus mortalium notitiæ ſubtractas monere debui. Nec vllum hodie veſtigium magnifici iſtius Pontificij diplomatis, quo ampliſſima Apoſtolicæ Indulgentiæ munera ijs concedebantur, qui PETRARCHÆ Manibus benè precati, quodque duodenis ſigillis ſe ibidem affixum vidiſſe fidem mihi fecerunt Viri omni fide digni Laurentius Pignorius, Martinus Sandelius, & Felix Oſius communi graſſantis peſtilentiæ ſeuitia Anno 1631. ſublati, quique adhuc Dei benignitate ſuperſtes meus frater Paulus Tomaſinus I. C. Id ipſum quoque fama acceperat Vir omni ſtudio digniſſimus ob ſingularem animi probitatẽ cum inſigni eruditione coniunctam IOAN. BAPTISTA AGVCCHIA Archiepiſcopus Amaſienſis Sanctiſs. VRBANI VIII. ad Sereniſſimam Remp. Venetam Nuncius, quicum humaniſſimus Vir Creſcentius Saccardus ipſi à ſecretis & ego Arquadam ſecedentes eius videndi ſpe fruſtrabamur. Cuius iacturam æquo animo ferentes, Clariſs. Virorum teſtimonijs ſubnixi Summum

Pon-

excepit.vbi & rariſſimi artificij effigies Cleopatræ.

11 Subcubiculum ſiue receſſus.

12 Cella Vinaria ſubterranea & rei domeſticæ inſeruiens.

13 Culina.

14 Aditus ad Vinetum.

15 Equile.

Poſſeſſorem nacta hæc domus primo Domino dignũ Marcum Antonium Gabrieliũ Nobilem Patauinũ, qui literis & pictura vnicè delectatur, à ſuis maioribus traditam diligenti cura conſeruare, vetuſtateque collapſam reſtituere priſtino decori ſtudet; Aduenis hoſpes facilis,& Muſis amicus, vt Vatis noſtra monumenta commodè luſtrent. Eaq; certè Magnorum Virorum meruit præconia. Quos inter non infimi PETRARCHÆ cultores Laurentius Pignorius Canonicus Taruiſinus, & Marcus Antonius Romitus politiſſimas ſoluerunt Elegias.

In hac FRANCISCI PETRARCHÆ Domo verenda ſuperſunt vetuſtate magna cura à fundi hero religioſè conſeruata ex illius ſuburbana ſupellectili, POETÆ & LAVRÆ effigies in tabulis; SEDILE, ex quo tamquam è tripode carmina diuina cecinit Vates noſter, quoties poſt deambulationem dulciter quieſcebat,opificij ad eius ſeculi vſum non temnendi,cui ſimilem propè dono Marci Franſini in meo Muſeo videre eſt: ABACVS eiuſdem ferè operæ; & ſupra oſtium cubiculi apud Muſeolum in loculamẽto eſt MVRILEGA integrè ſeruata,quam Poeta in delicijs habuit. Cuncta ſeparatim exteris ſpectanda infra exhibemus.Te vero Lector humaniter rogatum

nullam filiæ mentionem. Poeta nempe vita exceſſit Anno 1374. filia vero 1384. quemadmodum in Hiſt. Taruiſinæ Lib. X. pag. 575. diſertè notauit Cl. Vir Io. Bonifacius Hiſtoricus & I.C. inſignis, de patria benèmeritus. Lectiſſimæ Matronæ Epitaphium præter Bartholomæum Burchelatum Lib. II. Mem. Taruiſinæ Hiſtoriæ vulgarunt diuerſi Itinerum Italicorum ſcriptores, cuius Ectypon hic damus ex eo quod Taruiſij in ſtrato marmoreo ad D. Franciſci oſtium auſtrale conſpicitur, vnde ipſam multis filijs aliquandiu editis in partu tandem exceſſiſſe colligitur.

FRANCISCÆ PARIENTI PEREMPTÆ
FRANCISCI PETRARCHÆ
LAVREATI FILIÆ
FRANCISCOLVS DE BROSSANO
MEDIOLANENSIS MARITVS.

Conſpicitur etiam in Tabula marmorea inibi monumẽtum hoc Franciſcolæ alloquio omnem fermè eius vitæ ſeriem tradens.

Tuſca parente pio, ſed facta Liguſtica dulci
Coniuge, jam proles plurima clara fuit.
Nulla magis ſeu fida Viro, ſeu ſubdita Patri,
Seu magis externæ neſcia lætitiæ.
Nomen erat FRANCISCA *meum, ſtudium ſed honeſtas.*
Dos mea ſimplicitas, & ſine labe pudor.
Me mea ſors variè puerili vexit in æuo,
Hic immota quies, hic mihi certa domus.
Iam Matrona quidem, ſed adhuc florentibus annis
Eripior terræ, reſtituorq́ polo.

Quam charè eam habuerit Franciſcolus coniux, ex tam ſplen-

ſplendida memoria ſatis conijcitur. Quantis verò ingenij dotibus ipſe fuerit laudatus modo indicat Bonifacius, qui eum iure ciuitatis donatum aſſerit, vt merito generi & chariſſimi filij titulo à Poeta noſtro honeſtatus fuerit: Filius inter cæteros, qui Franciſci nomine infans obijt, quã fuerit egregia forma & Petrarchę ſimillimus ex Epiſtola IV. Lib. X. Senil. conſolatoria ad Donatum Apennigenam Grammaticum ſuper illius filij, ſuique ſimul Nepotis immaturo obitu conſpicuum eſt. Vbi ſic ille. *Ego filium deſidero, tu nepotem.* CHRISTVM *enim & amicitia fidem iuro plus me illum amaſſe, quàm filium. Non illum ego, quid ad rem, at mei genuerant, Franciſci, qui vt noſtri, per ſe quiſque non minus, quam ego ipſe animo meo chari ſunt. Ita ex duobus longè mihi chariſſimus progenitus, duplo mihi erat charior, quam ſi ex me genitus fuiſſet. Tu antiquum ac præclarum tuo nomen, nos noſtro humile ac domeſticum dederamus, imo vtrumque tu dederas, tuus Solon magni ſi fors ſineret profectus augurium, noſter vtriuſque parentis, meumq; ſimul nomen nactus erat, ita & ſolatium vitæ ingens, & ſpes domus ac iucunditas, & nobis tribus, quartus iam Franciſcus acceſſerat Obtigerat illi credo, vt hinc acrius dolorem & ingenium & formæ rarum decus, regium diceres infantem. æquaturus apparebat formæ gratiam paternæ, ſed victurus ingeniũ, quod deterrimum in illo dixerim, ſic me ore referebat, vt ab ignorantibus matrem prorſus ex me genitus credi poſſet.* Et paulo poſt: *Cum vix eſſet anniculus, in illius vultu meam faciem te vidiſſe, & hinc neſcio, quid magnæ ſpei iam tunc animo concepiſſe memini. Quæ quidem ſimilitudo, in tanta ætatum diſtantia, tam inſignis, ipſis quoque parẽtibus chariorem, eumque atque omnibus paſſim charum, ſed in primis magno illi Li-*

li Ligurum Domino, tam acceptum fuerat, vt qui paulo ante, ſui vnici infantis interitum ſiccis oculis ſpectaſſet, noſtri obitum ſine lachrimis vix audiret . Quoniam vero gratiam aliam referre mortuo non licet, quam ſtatuæ aut ſepulchri, quid hic præſtiterit Poeta, porrò audiendus: *Omnem meæ fragilitatis hiſtoriam, vt noris, buſtum ego marmoreum illi infantulo apud Ticini Vrbem, biſſex Elegis inſcriptũ literiſque aureis exaratum ſtatui, quod vix alteri facerem & mihi ab altero fieri nollem* . Affectus adeo teneri cauſam more ſubiungit: *Hoc illi gratum volui, non cauſam lachrimis, vt Maro ait, ſed memoriæ non tam meæ, cui nec ſaxo, nec carmine opus erat, quam eorum, quos illuc caſus attulerit, vt ſciant, quantum ille ſuis ab ipſo vitæ principio charus fuit* . Elegia hęc eſt:

Vix mundi nouus hoſpes eram, vitæq́ volantis
Attigeram tenero limina dura pede:
Franciſcus genitor, genetrix Franciſca, ſecutus
Hos de fonte ſacro nomen idem tenui:
Infans formoſus, ſolamen dulce parentum,
Hinc dolor: hoc vno ſors mea læta minus.
Cætera ſum felix, & vera gaudia vitæ
Nactus, & æternæ, tam cito, tam facilè.
Sol bis, luna quater flexum peragrauerat orbem,
Obuia Mors, fallor, obuia vita fuit.
Me Venetum terris dedit Vrbs, rapuitq́ Papia:
Nec queror, hic Cælo reſtituendus eram.

X SVM-

SVMMA VATIS PIETAS.

Cap. XXII.

PEtrarchę hos affectus, hos mores comitabatur maxima diuini Numinis veneratio, qua ille cæteris ita præfulſit, vt ipſius apud omnes mentis plurimum inde accederet ſplendoris. Maxima enim animi deuotione ſumma quotidie in Deum elucesſcebat Pietas, ſtudijque in mortales alacritas: Certo quidem documento, ſed maximè conſpicuo, cùm ſacris initiatus ſe totũ Deo ſanctiſſimè traderet. Ac licet figmentis potius & rythmis naturali impetu abriperetur, ſacris tamen literis maximè incumbebat. Quod Epiſtola ad Poſteritatem ſæpiculè à nobis adducta teſtatus: *Ingenio, ait, fui æquo potius quam acuto, ad omne bonum & ſalubre ſtudium apto, ſed ad Moralem præcipuè Philoſophiam, & ad Poeticam prono. Quam ipſam proceſſu temporis neglexi, ſacris literis delectatus, in quibus ſenſi dulcedinem abditã.* Cuius indicium prębent piæ ſacræque Lucubrationes multæ, quas compoſuit. Inter eas præcipuè; *De ſui ipſius & aliorum Ignorantia, De Vita Solitaria, De otio Religioſorum, De vera Sapientia, De Conflictu curarum ſuarum.* Quibus in operibus vitam procul à Mundi illecebris ac blanditijs ſegre-

gregandam,& feliciorem appetendam docet. Quid reſonāt aliud eius Pſalmi quos ad exēplū Prophetæ Regij effuderat,cum humani pectori lapſus & iuuentutis errores in luctu ac ſqualore defleret. Quibus iure annumerantur,quos in Vaticano ſuo loco diximus,Pſalmi Confeſſionales Chriſtianæ pœnitudinis pleni. Nec meditationes eiuſmodi reticuit *Lib. De Conflictu miſeriarum ſuarum*, vbi hæc animo ingenuo: *cum ſit profecto veriſsimū ad contemnendas vitæ huius illecebras, componendūque inter tot mundi procellas animum, nihil efficacius reperiri, quam memoriam propriæ miſeriæ & meditationem mortis aſsiduā, modo non leuiter aut ſuperficie tenus ſerpat, ſed in oſsibus ipſis ac medullis inſideat*. Hos ſi dixerim ipſum chely in vitæ mortalis ſolatium,ac blandimentum ſenectutis oblectamentum ceciniſſe, nihil fortaſſis ab eius inſtituto alienū fecerim,puta qui Magiſtro Thomæ Bombaſio Ferrarieſi legauit conceptis verbis *Lautum bonum, vt cum ſonet,non pro vanitate ſæculi fugacis,ſed ad laudem Dei æterni*. Pietatem in Lib. de Remedijs vtriuſque Fortunæ apertiùs manifeſtauit Dialogo XIII. de Religione: *Religio optima,& perfecta vna eſt, ſupra Chriſti nomen, ſupraq; petram firmiſsimam fundata. Reliquæ omnes ſuperſtitiones vanæ, & deuiæ, & errores ſunt, quibus eſt iter ad tartarum, atque ad mortem, non hanc momentaneam, ſed æternam*. Omitto cætera. Illud tamen preterire nolo: Poetam noſtrum non ignaua ſententia, ſed opera, ſe diuinæ legis ſectatorem minime ſimulatum probaſſe. Ieiunijs nempe ſtatis, vigilijſque quotidianis animum in diuinū cultum & preces ipſum formaſſe, fidis multorum teſtimonijs per ætates abundè accepimus.

Atque hæc omnia extrema tandem voluntate magnō pietatis exemplo confirmare libuit. Siquidem Vallis Clauſæ domum & agros vbi diu ſuauiter vixerat, pauperum commodo dicauit hiſce verbis: *Duo, antequam finiam hanc ſcripturam, addenda ſunt. Vnum eſt, quod modicum illud terræ, quod habeo vltra mōtes, in comitatu Venſini in Villa ſeu Caſtro Valcluſæ Diœceſis Caualienſis, quia ſine dubio eundo illuc, vel etiam mittendo, quodammodo plus expenderetur, quam res valeret, volo, quod ſit Hoſpitalis dicti loci, & in vſus pauperum Chriſti*. Eodem affectu Aedis Cathedralis Patauij ſe non fuiſſe inmemorem hiſce oſtendit. *S. Eccleſiæ Paduanæ, vnde percepi commoda, & honores, ordinaui animo iampridem puſillum terræ emere, quod eidem teſtamento dimitterem vſque ad ſummam videlicet ducentarū librarum huius paruæ monetæ, vel plus, ſi plus poſſim; ſed ad hanc ſummam habeo iam verbo licentiam à Magnifico Paduæ Domino ac meo Domino Franciſco de Carraria, quam vel in vita mea, vel poſt obitum, quoties ſeu quandocunque petita fuerit, daturum eſſe non dubito.* Et infra. *Sin autem quoniam nonnunquam pia voluntates propter peccata hominum deduci nequeant ad effectum, dictam terram emere, vel propter negligentiam omiſero, lego ipſi Eccleſiæ Patauinæ ducatos ducentos auri, ad emendum aliquantulum terræ, vbi melius fieri poterit, de cuius prouentibus perpetuum anniuerſarium animæ meæ fiat*: Quod etiamnum hodiè Menſis Iulij die IX. religiosè ſeruatur. Librorum quoque ſuorum aliqua parte eandem hæredem ſcripſit, in cuius Sacrario Breuiarium ſuum purpura coopertum poſterorum vſui inſeruire voluit. Teſtamenti verba hęc ſunt. *Presbytero Ioan. à Bocheta cuſtodi Eccleſiæ noſtræ Breuiarium meum magnum,*

gnum,

gnum, quod Venetijs emi precio centum librarum, ea tamen lege, illud ei dimitto, vt poſt eius obitum remaneat in Sacriſtia Eccleſiæ Paduæ ad obſequium perpetuum Presbyterorum, vt ipſe Presbyter Ioannes & alij orent, ſi eis placeat, CHRISTVM *& Beatam Virginem Mariam pro me.* Manſit ibi vſquè ad Caroli S. Bonifacij Patauini Canonici tempora, qui illud dono impetratum, ſecum Romam detulit, vbi cum viuere deſijſſet vnà cum eius ſuppellectile à Camera Apoſtolica auctioni ſubiectum tranſijt in Gregorij Montagnanæ poſſeſſionem: apud quem illud non rarò vidit V. C. Laurentius Pignorius Canonicus Taruiſinus alijque Viri præſtantes. Senſit & PETRARCHÆ noſtri liberalitatem Parochialis Arquadæ, cui xx ducatos legauit. Pauperibus item centenos ducatos in diem ſui obitus diuidendos reliquit, prohibita omni funeris pompa, atque amicorum fletu, vt defunctis inutili. Teſtamenti porrò totius ſerie cum Lectori faſtidio eſſe noluerim, hactenus ijs paſſim inſertis, quæ ad rem noſtram, Coronidis loco potior hic ſufficiet exordij pars, veluti ſupremũ pietatis ipſius argumentum; quo hoc Capitulum ſignetur. *Sæpè de eo mecum cogitans, de quo nemo nimis, pauci ſatis cogitant, de nouiſsimis ſcilicet ac de morte, quæ cogitatio, neque ſuperflua eſſe poteſt, neque nimium feſtina, cum & mors omnibus certa ſit, & hora mortis incerta. Vtile ac honeſtum credo antequam me mors impediat, quia mors ipſa, quæ per varios & ambiguos rerum caſus ſemper nobis impendet perutilem breuitatem procul, eſſe non poteſt: nunc Dei gratia dum corpore ſimul atque animo ſanus ſum, de meipſo ac de rebus meis teſtando diſponere.* Et paulo poſt: *In primis animam meam peccatricem, ſed diuinam miſericordiam imploran*

tem,

tem, & de illa ſperantem commendo humiliter IESV CHRISTO, eique flexis ipſius animæ genibus, vt à ſe creatam, ſuique ſanctiſſimi ſanguinis pretio redemptam, protegat, effuſus ſupplico, nec permittat ad ſuorum manus hoſtium peruenire. Ad hoc etiam auxilium Beatiſſimæ Virginis Matris ſuæ & Beati Michaelis Archangeli reuerenter & fideliter imploro, & Sanctorum reliquorum, quos interceſſores apud CHRISTVM *inuocare ſum ſolitus, ac ſperare. Corpus autem hoc terrenum ac mortale nobilium grauem ſarcinam animorum, terræ, vnde ſibi origo eſt, volo reſtitui.*

SENECTVS, OBITVS, ET FVNVS.

Cap. XXIII.

HIS animæ præſidijs piè munitus quod vitæ reliquum varias inter fortunæ blanditias ad ſenium traduxit PETRARCHA noſter. Patauij ſedem ille ſuam amœnioris illius aëris dulcedine delectatus pridem fixerat, inibique prudentiſſimo Viro Franciſco Carrarienſi, ſenioris Iacobi filio, inprimis charus cæleſtem in terris vitam quodammodo traducebat. Summa quippe ſibi Virum ſummum neceſſitudine nexuerat Patauinæ ditionis Princeps, nec amore ſolum ſed obſequio pariter,

ter,

ter, cultúque maiori proſequebatur in dies, nec alia re ſolebat magis, quàm tali ac tanto rei literariæ lumine, vti decore imperij ſui maximo gloriari. Accedebant eò literatorum cætus pari in eundem ardore propenſi, maximuſque ex omni terrarum angulo concurſus eruditorum hominum ad Patauinam Vrbem, vt rarum adeo caput venerarentur. Miro ſcilicet ille candore morum, innocentia vitæ, probata animi conſtantia, diuini numinis zelo, cęteriſque virtutibus, quæ virum pium, & ſacris myſterijs initiatum decent, ſic inter mortales cęteros elucebat, vt abſolutiſſimum ſe virtutum exemplar omnibus imitandum præberet. Cathedralis Eccleſię Patauinę Canonicus talem ſe perpetuò geſſit, vt eidem ingenti fuerit ornamẽto. Sedes illi Patauij modò, modò Arquadæ fuit, ſolaq; illi vtrobiq; voluptas & maxima, literarũ ſtudium, & exercitatio virtutis intermiſſa nunquàm. De cuius peculiari viuendi ratione, etſi, ob longam temporis intercapedinem, nihil certi habeamus; memoria tamen digna ſunt, quę de familiari Poetę ſtudiorum modo affert Franciſcus Bocchius *Lib. I. Elegiorum*, quibus Viri doctiſſimi nati Florentię decorantur: *Conſueuerat Poeta noſter dum moliri aliquid cogitando vellet, multis ſpatijs faciendis deambulare ſolus, & dum orirentur cogitationes, atque aliæ alijs ſuccederent, ne quæ ſubito eruperant euaneſcerent, pellita quadam in veſte, qua erat indutus, quæq; nullo panno exteriore erat coperta, ſcriptitare ſubito quæ Tuſcis in Muſis venerãt in mentem, multiſque hac atque illac notis & lituris circumſcribere. Hanc ipſam veſtem Ioannem Caſam vna cum Iacobo Sadoleto & Ludouico Buccatello, quorum erat in poteſtate, contemplari ſolitum eſſe dicitur, & cum*

Anno

Anno M D XXVII. grauis peſtilentia omnia in Italia deuaſtaret, cum animi tum etiam ſalutis cauſa rus Muggollanum Ioannis Caſa omnes conceſsiſſe, ſecumque hanc veſtem vt per otium contēplarentur habuiſſe. Frugalē hūc inter parietes domeſticos veſtiendi morem non à ſorditie, nec à moroſitate Cynica, à quibus alieniſſimus erat Poeta ingenio nobili, moribuſque politiſſimis natus, ſed à priori ſeculo manaſſe, ſuadet inprimis Innominati cuiuſdam Scriptoris Itali nondum editi auctoritas, qui Imperante Federico floruit, cuius ob vetuſtatis notitiam non mihi præter rem viſum integram quamuis prolixiorem huc transferre narrationem ex MS. in membranis titulo *Chronici Septem AEtatum*, quod in Muſeo Cl. Ioan. Rhodij varia Librorum ſupellectili inſtructiſſimo obſeruaui: *Per huius Imperatoris tem pora rudes erant in Italia ritus & mores. Nam Viri infulas de ſquamis ferreis capite geſtabant inſutas biretis quas appella bant Maiatas. In cœnis Vir & vxor vna manducabant paropſide: vſus inciſoriorum ligneorum non erat in men ſis: vnus vel duo Cyathi in familia erant: nocte cænantes luc ernis, aut facibus menſas illuminabant, facem tenente vno p erorum vel ſeruorum. nam candelarum de ſero vel de cera v ſus non erat. Viri chlamydibus pelliceis ſine operimento vel l aneis ſine pellibus, & infulis de pignolato etiam quando ve nebant ad nuptias Viris ſuis coniugata. Viles tunc erant cu ltus virorum, & mulierum. Aurum & Argentum rarum vel nullum erat in veſtibus. Parcus quoque erat victus. Plebe i homines ter in ſeptimana carnibus recentibus veſcebantur. tunc prandio olera cocta cum carnibus. Cœnam aute m ducebant ipſis carnibus frigidis reſeruatis. non omnibus e rat vſus vini æſtate. Modica numorum* ſum-

ſumma ſe locupletes habebant. parua tunc erant cellæ Vinariæ, horrea non ampla. promptuarijs erant contenti. Modica dote nubebant fœminæ, quia earum cultus erat parciſsimus. Virgines in domibus patrum tunica de pignolato, quæ appellatur ſotanum, & paludamento lineo, quod dicebatur xocca, erant contentæ. ornatus capitis non precioſus erat Virginibus aut nuptis. Coniugatæ latis vittis tempora & genas ſub mētum vittabantur. Virorum tunc erat gloria in armis eſſe, & equis commodis. Nobilium locupletum erat gloria Turres habere, quo tempore Vrbes Italiæ ſingulæ multis turribus inclytæ videbantur. Hæc ille. Venetias etiam viſum amicos non rarò ſolitus adire Poeta, Vrbem vndequaque clariſſimam grata Magnatibus præſentia decorabat. Patauij Domus eius fuiſſe perhibetur illa, cuius vnam partem ponè Cathedralem Eccleſiam hodiè incolunt Boſchetti Presbyteri Hieronymus & Dominicus eiuſdem Eccleſiæ cultui mãcipati, honeſti cumprimis & conſpicui patriæ noſtræ viri: aliam alij eiuſdem Templi Sacerdotes. Luſtrauimus illam cum Cl. Viro Hieronymo Gualdo omnis antiquitatis acerrimo cultore attentis vtique oculis diligenter, nec aliud mihi compertum eſt antiquitatem inibi referre præter Muſeolũ & Iconem Deiparæ Virginis non incelebri manu in muro pictam. Poetæ quoque Effigies pariter conſpiciebatur ibidem, quam ob artificij præſtantiã muro exſectã bonę memorię Cl. Vir Io. Bapt. Siluaticus Eques & Iuris Canonici Profeſſor in ſuas ędes transferendam curauit, eamque non minori cura inibi conſeruat Frater Benedictus Eques, raro exemplo Practicę Medicinę in Gymnaſio Patrio Profeſſor Primarius. Cęterùm ętate iam grauis Poeta, Arquadę pręcipuè ſibi

commorandum duxit, ſedem illam ratus Muſis & contemplationibus cęleſtibus, inter Laureta & Oliueta procul ab omni ambitu, pręcęteris opportunam. Ex quo vico fratri ſuo Gerhardo Carthuſiano poſt quatuor annorum ſilentium Epiſtola VI. Lib. XIV. Senil. ſtatum ſuum, imbecillem vitę conditionem, & habitationem hãc ruralem minutiſſimè perſcripſit. *Status meus cuius noſcendi auidum te ſcio, tam varius, tamque incertus eſt vt vix eum verbis aſſequi poſſe queam. Expediam quo datur. Hoc integro triennio, æger fui, ſeu eſt ætas, ſeu peccatum meum, ſeu quod ſat credere vtrumque.* Et paulo poſt: *De me quidem & de mea vita, ſępe per hos annos à me..cis, quibus nihil credo, & ab amicis, quibus omnia, deſperatum eſt.* Paucíſque interiectis innuens ſui nominis famam. *Licet indignus in magna hominum opinione ac fauore ſum, non populorũ modò, ſed Principum, vt ſimiliter regis regum Ieſu Chriſti. Me, vt Imperatorem ſileã, Regesq; alios, & qui nunc eſt Pontifex petit, & qui nuper fuit, vſque ad obitum expectauit, ad quem mitiſsimis literis pluſquam ſemel euocatus latè ibam & maximè, quod ad locum Sanctum ac venerabilem vocabar, ſed infirmitas morti ſimilis, quæ iam tunc me latenter inuaſerat, greſſus meos quidem calle detinuit.* Paucíſque interiectis Arquadam ſolitudinem deſcribit. *Itaque ne longè nimis abirem ab Eccleſia Euganeis iſtis in Collibus non amplius, quã decem millibus paſſuum, Patauina Vrbe diſtantibus, domum paruam, ſed delectabilem & honeſtam ſtruxi, cumque olivetis & aliquot vineas, abundè quidem non magnæ modeſtæq; familiæ ſuffecturas hic quamquam æger corpore, tranquillus animo frater degò ſine tumultibus, ſine erroribus, ſine curis, legens ſemper & ſcribens, & Deum laudans, Deoque gratias & de bonis*

bonis agens & de malis meis, quæ non ſupplicia niſi fallor, ſed exercitia mea ſunt aſsiduè: præterea Chriſtum orans bonum vitæ exitum & miſericordiam ac veniam, quin & obliuionem iuuenilium delictorum. vnde nil ſuauius in labijs meis ſonat, quam Dauidicum illud, Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Hanc dum ibi trahit vitam pauperum inopiæ conſulebat alacriter & liberali manu, nec vllus eo in pago decumbebat æger, cui non pietate ſumma impenſis proprijs alimenta ſuggereret, orphanorum & puellarum inprimis miſertus. Cumque ingraueſcente ętate iam febri aliquandiu vexaretur, morbo ſibi sōtico ne inopinato fato inteſtatus abriperetur de ſuis rebus maturè deliberato animo Anno 1370. pridie Nonas Aprilis diſpoſuit. Qua pietate, hactenus innotuit. Qua prudentia teſtem eſſe voluit Franc. de Borſano, filium quond. D. Amicoli de Broſano ciuem Mediolani portæ Verzelinæ, quem ex aſſe hæredem ſcripſit. Principi quoque gratum animi argumentum hiſce verbis reliquit: *Magnifico Franciſco de Carraria Domino meo Paduano, quia ipſe per Dei gratiam non eget, & ego nihil habeo dignum ſe, dimitto tabulam meam, ſiue Iconem B. Virginis Mariæ operis Iotti Pictoris egregij. Quæ mihi amico meo Michaele Nauis de Florentia miſſa eſt, cuius pulchritudinem ignorantes, non intelligunt, magiſtri autem artis ſtupent. Hanc Iconem ipſi Magnifico Domino lego, vt ipſa Virgo benedicta ſit ſibi propitia apud filium ſuum Ieſum Chriſtum.* Nec amicorum immemor ſua ſingulis ita legauit: *De Equis meis, ſi quos habuero in tempore tranſitus mei, qui placeant Bonzonello de Vigoncia & Lombardo Aſerico conciuibus Patauinis volo, quod inter eos ſortiantur quis primum eligat, qui ſecun-*

dum. Et paulo inferius. *Item lego eidem Lombardo ſcyphũ meum paruum rotundum argenteum & inauratum, cum quo bibat aquam, quam libenter bibit multò libentius quam vinum.* Eundem hęredem ex aſſe ſuum inſtituerat, ſi quidẽ Franciſcus de Broſano priùs obijſſet. Pergit: *D. Ioan. de Certaldo ſeu Boccacio verecũde admodum tanto viro tam modicũ lego quinquaginta florenos auri de Florentia pro vna veſte hiemali ad ſtudium, lucubrationeſq́; nocturnas: prædicti autẽ mei amici de paruitate huiuſmodi legatorum non me accuſent, ſed fortunam, ſi quid eſt fortuna. Propter hunc reſpectum diſtuli ad vltimum, quem primum eſſe decuit Magiſtrum Ioannem de Horologio phyſicum, cui lego quinquaginta ducatos auri pro emendo ſibi vnum paruum annulum digito geſtandum in memoriam mei.* At verò labilis admodum & incerta rerum humanarum memoria ob vitæ fragilitatem. Solo titulo & PETRARCHÆ meritis nota hæc poſteris nomina vni Bonzonello ea adhuc ſupereſt gloria, quod antiquatum fermè temporum vetuſtate familię decus in Bariſonijs ſederit, quos inter longa ſerie literis & armis claros in primis floret hodie ſummi iudicij ac ingenij Vir D. Albertinus Abbas, Canonicus & Pandectarum publicus Profeſſor, quem felici paſſu in hac virtutis via ſequuntur fratres Antonius & Io. Franciſcus Iuris peritia magnoq; rerum vſu laudatiſſimi. Rebus ſuis ita in tranquillum reductis cum iam LXX. attigiſſet annum Petrarcha Anno reparatę Salutis 1374. Die XVIII. Iulij ſacri morbi (non vt voluit Briuius & alij Apoplexię vitę pręter inducias nimium perniciosę) inſultu ſępius familiari correptus ſolito vehementius, in ſinu doctiſſimi Viri Franciſci Aſerici beatam Creatori reddidit animam; quam

quam clementer receptã & cęlo donatam piè credimus. Ingemuere protinus ad tanti hoſpitis abitum Arquadæ Colles, accolæque ipſi doloris acerbitate perculſi ad domum illius aduolant agminatim, ſequuntur penè cũ pueris vlulantes matres, & effuſis vbertim lachrymis omnia complent. Ad eos gemitus legentes in pratis floſculos puellæ trepidare primò, mox eodem accurrere, & in patris extincti ſinum, & feretrum, florum, & lachrimarum imbres effũdere, coronaſq; certatim nectere capiti, quod antèa fuerant veneratæ. Confluunt mox illuc ex proximis Montiſſilicis, & Ateſtis oppidis viri vndequaq; clariſſimi, vt tanti Vatis funus ducant, & oſculis extremis excipiant eruditam frontem. Perculit ea fama Patauinã vrbem, viſaque tùm ſibi collabi eſt tantò ex funere protinus, & iacere. Ciues ilicet exteri quique exanimes vnà cum Franciſco Carrarienſi Principe, vt in publico fieri iuſtitio ſolet, atrati incedunt, lugentque ſibi raptum cariſſimum caput. Vidiſſes mœrore contabeſcere omnia, crebriſq; ſuſpirijs & inauditis anteà fletibus omnia perſonare. Solabatur id vnum omnes, ita vixiſſe Petrarchã, vt hinc abeuntem conſtaret adijſſe meliorem vitam: ſibique ſatis illam, ac ſuper vixiſſe. Ecquis enim poſt ſeptuageſimum vitæ mortalis annum, poſt adeptam Lauream, poſt honores ampliſſimos virtute partos, poſt gratiam & amorem Principum, meritis & integritate collectum, huius frui lucis vſura diutius velit, aut eam vitam ducere, quæ voluptates, quę ingenij vim, quę ſenſus omnes, imminuat, vel retundat. Vitæ ſane Petrarchæ curſus adeo glorioſo fine concluſus, tanta omnium beneuolentię ſignificatio, totius Ciuitatis Patauinę in eo celebrando

do deflendoque conſenſio, pompa deniquè funeris omnium penè ordinũ ampliſſima, & aſſenſus laudum illius, ac fauor, non imminuere ſolum luctum, quamuis acerbũ eius ex morte profectum, ſed planè breui tollere debuiſſet. Simulac enim decreta funeri dies affulſit, Franciſcus Carrarienſis vnà cum Militibus, & Equitibus Patauinis acceſſit Arquadæ collem. Sequuti ſunt Principem vrbis eiuſdem Epiſcopus vnà cum Canonicis, & ordines vniuerſi Cleri, Montemſilicem verſus delati cymbis per flumen, ſubſequutis quoque Doctoribus ac Populo propemodum Vniuerſo. Inde magna cereorum pompa Francisci corpus amictu rubeo, quo tum vti ſolebant Canonici Patauini, decenter ornatum ab æde illa Muſarum ad Eccleſiam Vici, quam Parochialem vocant delatum eſt, pone ſubeuntibus Viris, & Principibus antè laudatis. Attollebatur ibi feretrum panno holoſerico aureo, & armelinis ſtratum, cuius ad ſublimiorem partem deducebant gradus accenſis vtrinque funalibus clari. Fulgebat & illius tegmen, planeque videbatur Cęlum, ſtellis aptũ ardentibus, æmulari. Ea in parte cadauer ſitum; Eccleſia verò reliqua generis omnis carminibus, & Elogijs luculenter teſtantibus defuncti merita, & virtutes: laudes quoque Deo pro illius æterna quiete ab omni clero religioſiſſimè perſolutæ. Habuit & Orationem de more funebrem Frater Bonauenrura de Peraga tum Ordinis Eremitarum, poſtmodum ob virtutum præſtantiã S. R. Eccleſiæ Cardinalis. Pompæ teſtis oculatus mihi in primis eſt Gattarus in ſuo Chronico eius ſeculi idiomate, quod apud me manuſcriptum.

Nell' Anno 1374. *il Martedì* 18. *Luglio piacque à Dio di chiamare*

mare à ſe il Reu. ed Eccellente corpo di M. Franceſco Petrarca Laureato Poeta, & il ſuo corpo fo meſſo in Villa in vn'arca ſu la montagna del terreno di Padoua. doue fo à honorare la ſepoltura del detto corpo M. Franceſco da Carrara Prencipe di Padoua con Arciueſcoui, Veſcoui, Abbati, Priori, Monachi, & con tutta la Chiereſia di Padoua, & Padouano, Caualieri, Dottori, e Scolari quali tutti andeno alla Chieſa di Arquà, e ſora una sbarra di panno d'oroioderata d'armelini da 16 Dottori leuata con un real ſermone lodato . Rem prolixius narrat Chronologię Patauinę nondum editę ſub nomine Henrici Calderi Auctor Cap. 92. lib. 6. quamquam in ſupputatione temporis non leuiter lapſus. Cuius hęc verba. *Anno 1369. Franciſcus cognomento Petrarcha, Poeta celeberrimus, Eccleſia Cathedralis Padua Canonicus, in pago Arquato, haud tanti Viri fama in obſcuro, non ſine omnium grauiſsimo dolore ex hac vita xv. Kal. Auguſti felix in calũ migrauit, cuius funus ſatis vti par erat amplum Viri Clariſsimi Franciſcus Carrarienſis, qui tunc temporis Patauio imperabat, Epiſcopus quoq;, Abbates complures Cœnobiorum totius Vrbis, ac Diœceſis Antiſtites, Gymnaſij Patauini publici Doctores, ac Vniuerſitatis Scholares, cohoneſtandum religioſiſsimè curarunt. Cuius cadauer feretro panno ex auro ſtrato, ac vmbella itidem aurea pellibus ex armellinis contexta ſuper impoſitum cùm bis octo Viri Excellentiſsimi humeris vſq; ad ſacram Arquati ædem publicè detuliſſent, ibi Frater Bonauentura Peraghinus, qui poſtea fuit Cardinalis, eius laudes, ac vitæ integritatem funebri oratione illuſtrauit.*

Tumulatus eſt in memorata Parochiali Eccleſia Arquadi honeſto in loco, ibi ſcilicet, vbi ipſe, dum viueret, ſacellum in honorem Deiparæ Virginis erecturus erat, vt

hęc

Frigida Franciſci lapis hic tegit oſſa Petrarce
Suſcipe Virgo Parens animam; ſate Virgine parce
Feſſaque iam terris cœli requieſcat in arce.
Domini MCCCLXXIIII XVIII
K.F.

hęc indicant in illius teſtamenti tabulis exarata. *Si Arquada, vbi ruralis habitatio mea eſt, diem clauſero: & Deus tantum mihi concesserit, quòd valde cupio, Capellam ibi exiguā ad honorem Beatiſs. Virginis extruere, illic ſepeliri eligo. Alioquin inferius in aliquo loco honeſto iuxtà Eccleſiam plebis.* Poſthęc Franciſcolus de Broſſano, ſiue de Borſano, quē ex Teſtamento conceptis verbis, *Omnium bonorum mobilium & immobilium, vbicumq; ſunt, vel erunt, vnum ſolum hæredem* inſtituerat, Sepulchro illi marmoreo extructo in ipſomet eiuſdem Eccleſię conſpectu ſupra quattuor columnas cadauer eiuſdem, ſolenni amicorum obſequio, & Sacerdotum cantu, iteratis exſequijs incluſit, Epitaphio hoc adiecto, quod ipſe ſibi Petrarcha viuus ſcripſerat.

Frigida Franciſci lapis hic tegit oſſa Petrarce.
Suſcipe Virgo parens animam, ſate Virgine parce,
Feſſaq; iam terris cœli requieſcat in arce.
M. CCC. LXXIIII. xviii. Iulij.

Loculi verò, quem hic ſpectandum damus, baſim hęc ambiunt.

VIRO INSIGNI FRANCISCO PETRARCÆ LAVREATO *Franciſcolus de Broſano Mediolanenſis gener indiuidua conuerſatione, amore, propinquitate, & ſucceſsione, memoria.*

Subiecta huic poſtea in inferiori parte baſis hęc Inſcriptio, *Io. Baptiſta Rota Patauinus, amore, beneuolentia, obſeruantiaq; deuinctiſs. ac tanta celeber. Vatis Virtutum admirator ad Poſteros H.M.B.M.P.C.*

Poſteris demum probaturus, quo Poetam proſequebatur cultu Paulus Valdezucus Patauinus ædium olim Petrarchæ Dominus, viuum eiuſdem vultum ex ære du-

Ipſius vero Numiſmatis æneí delineationem ex archetypo acceptam ferimus humanitati ſpectatiſſimorũ virorum, Ioannis Reinſt & Abrahami Heiermans, qui pridem exotica omnia cum ſtatuis eximij pretij ab Illuſtriſſimo Andrea Vendrameno relictis, pararunt Venetijs. Eius quidem inſcriptione Petrarcha perhibetur Florentinus. Sed Aretij natum diximus cum meliori Scriptorum parte, nec de eo vllus rerum noſtratium peritior dubitauit. Florentinum tamen non inficiamur parentibus & ciuitate potiùs, quam loco natali. Verum neque inſolens admodum de Summorum Virorum patria dubitatum fuiſſe omni ſeculo. vt mittam alios, Homero vetuſtas variam pro ſuæ ambitionis æſtu affinxit patriam, quem tamen in Chio inſula natum cenſet potior eruditorum pars, cui libens ſubſcribo. Ac licet nuſpiam intellexerim ei ſtatuam fuiſſe erectam, Iconem tamen eius æneam in monumenti faſtigio videre eſt. Quæ etſi ad nominis perpetuitatem fuerint maxima: Eius tamen virtus, quæ ſola durat & æterna habetur eam peperit in eruditorum animis opinionem, vt pro ſuo ingenio, pro ſuo affectu, quamuis numquam ſatis ex merito, ipſum optimus quiſque prolixis Elogijs honeſtarit, ipſius nomine omnis penè cultioris Italiæ & Galliæ angulus ſplẽdeat. Inter primas Inſcriptiones ipſius Meritis erectas prima iure eſt, quæ in Aula Gigantea apud Præfecti atrium Patauij legitur ſub effigie Petrarchæ penicillo ficta Cl. quam compoſuiſſe fertur Ioannes Cauacius ciuis Patauinus:

FRANCISCVS PETRARCHA *Florentinus natus eſt Anno Natiuitatis Chriſti Ieſu Saluatoris noſtri M. CCC. IIII,*

prima

rat nomina ſaltem ſimul collecta permanerent, Ioannes Breuius Canonicus Cenetenſis huius Baſilicæ Rector in ſui erga eos amoris obſeruantiaque teſtimonium poſuit. M D XXVI.

Quæ vero olim intra Baſilicam videbatur Inſcriptio hodie non extat, ideoque eo libentius è Scardeonio & Scrader Monu. Ital. huc tranſtulimus.

Franciſco Petrarchæ Archidiacono Parmenſi, Canonico Patauino, vita, moribus, doctrina & eloquio ita claro, quod exemplū deſit: Is primum omnium latinam linguam à barbaricæ prauitatis mendis inculcatam reſtituit, ac vndique laceram exornauit. Quantum autem in Italico noſtro idiomate valuerit, Rythmi ob Lauræ amorem compoſiti ſatis teſtantur, vt ob eos alter nemo vnquam niſi ipſe ſolus (pace omnium dixerim) quod non modo primus, verum etiam vltimus meritò ab eruditis omni ætate ſemper habendus ſit. Idcirco ob eximias ſuas tam animi, quam corporis dotes, primæ aliarum totius orbis ciuitates Roma ſcilicet, & Pariſij, vno eodemq; die inuicem certantes (quod mirum eſt) ad perficiendam Lauream Poeticam nuntijs, ac literis eum euocarunt. Quo facto Anno Domini M.CCC.XLI. Idibus April. in Reſurrectionis feſto, amicorum conſilio ſolemniter Romano in Capitolio maxima tam Romanorum quam aduenarum Procerum & aliorum aſtantium frequentia, ab Vrſo Anguillariæ comite, Romanoque Senatore Laurea corona inſignitus eſt. Quapropter Regū, & Principum fauoribus & nobilium amicitijs vſque ad inuidiam fortunatus extitit, & ita cum quibuſdam fuit, vt ipſi quodammodo cum illo eſſent. Poſtremo vt finis erat, eius anima terrena exuta ſpolia (vti credendum eſt) cælum petijt. An. M.CCC. LXXIV. Die XVIII. Iulij. Cum iam grato in carcere LXX. Annorū ſpatio vna minus die abſq; tædio permanſiſſet.

Idem

Idem fatum paſſa inibi Tabella Petrarchę Manibus à Paulo Panſa ſuſpenſa , cuius eruditam Muſam ab æui iniuria vindicare æquum fuit.

Cornua cui muſco, & torta circundatus herba
Innixusq́; vrna guttis madentibus Arnus
Non ſolum aſſurgit, ſed quem diuine Petrarcha,
Et Tyberis rerum dominus miratur, & Indus,
Et Tagus, atq́; Iſter, ſitienti, & Bagrada ripa,
Panſa ego viſendi ſtudio, qua conderis vrna,
Huc veni, linquens vltrò patriamq́; laresquè.
En ſupplex voco te ad cineres, omnesq́; per aras
Thure litans tumulum amplector, manesq́; liquenti
Expio aqua, ſpargens violas, florumq́; maniplos.
Huc adſis, nec te pigeat veniſſe per agros
Seu iuuat Elyſios ſpatiari, & texere ſerta
Heroum manui immixtum, vatumq́; choreis:
Atria ſtellantis ſeu tu radiantia Olympi
Metiris diuum ex aditis penetralia captans.
Ah quantum vmbroſa Valles, collesq́; ſupini
Inuideo vobis, quibus eſt data cura ſepulchri.
O vos felices nimium, nimiumq́; beati,
AEquora, felices riui, felicia prata,
Felices Bacchi Vites, oleæ què Mineruæ:
Sed mage felices rami Daphneidos vmbra.
Fortunate lacus fortunatiſſima tempe.
Euge Poeta veri, vultusq́; attolle ſerenos.
Illuſtres animas tecum longo ordine ducens.
Sis bonus, ò felixq́; mihi, numerosq́; doceto
Aonios, quibus extollis ſuper ætheram Lauram
Et notam Eois populis, & Gadibus. ò ſic

Lilia,

Lilia, vernanteſq; roſæ, violaria, odores
Aſpirent, vere & foueant tua buſta perenni.
O ſalue æternum, òq; vale æternum optime Vates.

Nec ſatis erat Veneto claudi imperio æternam Viri famam, quam abundè loquuntur ſparſa per Italiam ſaxa. Florentiæ in Apotheca Iudicũ & Notariorum ſub imagine Petrarchæ adhuc inſpicitur hoc Epigramma.

Quod nulli natura dedit Franciſcus adeptus.
Carmina bella canit, ſiluas, & paſcua clara,
Et mores, ſatyraſq; proſa, nec amœnius alter.
Ergo digna virens ornauit tempora Laurus.

Eiuſdem in Arce Ducis Vrbinatis quoque Imagini hęc adſcripta:

FRANCISCO PETRARCHÆ
ob acerrimum ingenium, ſuauiſsimaque
Ingenuitatis doctrinam, poſteritatis
letitia, luſuſque dicauere.
B. M.

Verum nec alijs tantæ virtutis admiratione poſteriores eſſe voluerunt Reuerendiſſimi Canonici Patauini, qui ſuaſu Nobiliſſimorum Virorum Ioſephi Gualdi Archipresbyteri, & Abb. Franciſci Leonis Comitis de Sanguineto Theſaurarij Anno 1634. in Choro Monumentum Petrarchæ erigendum decreuerunt.

Sed hæc publica. Speciatim non minori ſpiritu, quantumuis maiori auctoritate, calamum Poetæ laudibus cõmodarunt Viri omni literatura præclariſſimi, quorum immenſum numerum, præter eos qui antea in hoc opere ſparſi, in paucos contrahere viſum fuit. Inter eos patria arctiſſimaque neceſſitudine iure primus Ioan. Boccacius

carmen Dantis operibus comitatum, (quod in Codice Vaticano 3199.) inſcribit *Franciſco Petrarchæ Poetæ vnico atque illuſtri.* Idque hoc encomio claudit.

Vale decus Vrbis & Orbis.

Franciſcus de Fiano Romæ in Colle Viminali XXVII. Auguſti Anno M. CCCC. VI. carmine Heroico, quod apud me eſt MS. ad Antonium de Luſchis Vicentinum, vt ait ille, *Laurea, & immortalitate dignum,* ſub perſona Calliopes ſic de Petrarcha :

Nuper ad hanc Vrbem Latialis gloria linguæ
Vnica diuini venit poſt fata Petrarchæ
Luſchorum de ſtirpe ſatus.

Paulus Vergerius ſuo ſeculo Vir rarus in Vitis Carrarienſiũ quę calamo in meo Muſeo exaratę ita de Iacobo Principe: *Modicè literarum doctus extitit, verùm doctiores magnopere dignabatur. Inter quos* FRANCISCVM PETRARCHAM *inſignem Poëtam multò ſtudio ad ſe vocatum beneuolentia complexus, & honore ſouit, & beneficijs auxit.* Quod ipſum Hiſtoricus noſter Eccleſiaſticus Ioan. Cauacius Lib. 4. Hiſt. Cœnob. D. Iuſtinæ, verbis tantum mutatis repetijt. Omnium verò luculentiſſimè de Poeta Ioan. Tritemijus de Scriptoribus Eccleſiaſt. FRANCISCVS PETRARCHA *natione Etruſcus, Vir in diuinis Scripturis eruditus, & in ſæcularibus literis omnium ſui temporis longè doctiſsimus, Philoſophus, Rhetor, & Poeta celeberrimus, qui literas humanitatis poſt longo ſilentio mortuas vt ita dixerim ab inferis reuocauit ad ſuperos, non minus ſancta conuerſatione, quam ſcientia clarus emicuit.* Simile huic Auentini Lib. VIII. Annalium Boiorum pag. 9. occurrit iudicium. Verba eius hæc ſunt. *In Italia Franciſcus Petrar-*

cha & Ioannes Boccacius cultiorum literarum ſemina ſparſerunt. Hinc merito Michaeli Poſciantio Lib. de Scriptor. Florent. audit *Muſarum & Mineruæ Sacerdos, & Vir denique tanto virtutũ ſplendore clarus, & ad optima quæque ſtudia maximè idoneus:* Et Cõſtãtini Lãdi de Numis. Pag. 119. iudicio *Etruſcæ Poetices Princeps.* Quin, vt eleganter magni iſtius Lipſij diſcipulus & ſucceſſor digniſſimus, varia oĩs eruditionis notitia Vir Cl. Erycius Puteanus, Hiſtoriographus Regius & in celeberrima Louanienſi Academia Profeſſor publicus in Lib. cui titulus, *Vnus & Omnes* pag. 106. *Poſt antiquos longo ſatis interuallo temporis, nullo doctrinæ Franciſcus Petrarcha diuina vir facundia, & renaſcentium è barbarie ſæculorum caleſte quaſi iubar.* Paucis, *Vir omnium ſæculorum memoria digniſſimus,* quemadmodum verè Laurentius Pignorius Epiſt. Symbolic. XIIII. Stylum hic ſtringo, ne fruſtra ſim recenſendis Cl. Virorum Elogijs, quæ paſſim obuia in Poetæ laude, quem mirati ſunt plurimi, culparunt pauci. Lectori autem grata varietate tædium vt demam, coronidis vice venuſtiſſimum hoc celeberrimi & Elegantiſſimi Poetæ Galli Philippi Portui ab Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo Viro D. CLAVDIO EXPELLIO Chriſtianiſſimi Gallorum Regis Cõſiliario & Preſide Curiæ Granopolitanæ pro eximia humanitate ſua ad me nuper tranſmiſſum ſubtexo, quo ſermonem finio.

Le labeur glorieux d'vn eſprit admirable
Triomphe heureuſemant de la poſterité,
Comme ce Florentin, qui a ſi bien chanté
Que les ſiecles d'apres n'ont trouué ſon ſemblable.

Digitized by Google

La Beaute nèſt ainſj : car elle eſt periſſable
Mais Laure auec ſes vers vn trophee aplantè
Qui fait que lon reuère à iamais ſa beautè ,
Et qui rend ſon Laurier verdiſſant & durable.
Celle qui dans ſes yeux tient mon contantement
La paſſant en beautè,luy cede ſeulemant
En ce qu'vn moindre eſprit la veut rēdre immortelle:
Mais i'ay plus d'amitie,ſ'l fut mieux eſcriuant.
Car ſa Laure mourut,& il reſta viuant ;
Si madame mouroſt ei mourrois auec elle.

Verum nihil adeo magnum adeo ſolidum, quod fortunæ, & inuidiæ inſultus non experiatur, vt nec Furiæ cōpoſitis Diuini Vatis exuuijs pepererint,quin temeritas eis manus ingeſſerint.

DIVINI VATIS SEPVLCHRI VIOLATI HISTORIA.

Cap. XXV.

VLTIMAM huic operi manum cum eſſem impoſiturus , en vox per Vrbem ſparſa,effractum noctu Diuini Poetę Sepulchrum variè multorum perculſit animos , tantumque permouit facti indignitas,ac temeritatis execrabile facinus , vt communi ciuitatis nomine ad Arquadæ Vicarium ocyùs in facti veritatem lite-

ris

Digitized by Google

ris inquiſitum fuerit. Rem ita ſe habere vbi reſpondiſſet, Cl. Decurionum rogatione Vrbis Rectores ſupremo Ser. Reip. Venetę Senatui factum exponunt. Nec mora, vrgente negotium ciuitate in Petrarchę memoriam maximè auida, Die 23 Iunij M.DC.XXX. Curię nomine Arquadā ablegatus Io. Durazzus Iudex ab Aquila cū Iulio Garone Notario, & Vrbis Patauinæ loco D. Borromeus Borromęus & Exc. I. V.D. Ottonellus Diſcaltius ad vtilia Deputati illuc ſe conferunt. Vbi, preſente Iudice, facto tumbę indicio, ſub operculo teſſulam vna parte vlnam cum triente longam, & verſus finem eiuſdē partes vlnam ſemis altam, eximi curarunt. Quà remotà Iudex in monumentum introſpiciens cadauer adeſſe obſeruauit, dūq; tanti Viri cineres, ac oſſa venerans vna cum Pręcl. Viris diligentiſſimè omnia perluſtrat, parte dextrà oſſa quędā turbata deprehēdit, reliquis alterà parte planè intactis. Ceterùm cum dubia eſſet defectus certitudo, puer in monumentum immiſſus ſocià Apparitoris operà aſſerem depromit, inquo oſſa omnia diſpoſita erant, quibus ſupra lodicem recognitis, os humeri cum ſcapula deſiderari viſum eſt; minorum oſſiū accuratam rationem numerus obſcurauit. Quo facto, omnia ab apparitore in priſtinum locum repoſita fuere. Memoria dignum eſt, caput coma ſatis promiſſa pilis ſubtilibus, criſpis, rufi coloris, elegantia viuentis, cucullo nigro veſtitum fuiſſe, & linteaminis portiunculę aceruū candidę pellis Epomidis, vulgo Zanfarda, fortè partē acceſſiſſe.

Quibus peractis, teſſula à lapicida ſuo loco reſtituta, & plumbo ferruminata, D. Marci, & Magnificę Commu-

munitatis Paduæ ſigillis munitur. Interea occaſione Epiſtolę cuiuſdam publicis typis Illuſtriſs. & Eccell. Dominico Molino communi, Literatorum Patrono ſupreſſo auctoris nomine inſcriptæ; titulo, CHARACTERISMI *Improbitatis e Dicaſterio Rhamuſia*, cùm Illuſtriſſimus & Excellentiſſimus Simon Contarenus Eques & D. Marci Procurator, tunc Excelſi Collegij Magnus Sapiens ſiue Prębonſultor rem omnem in Conſilium retuliſſet ijs momentis, quę exigebat peculiare ipſi diuinę Poeſeos atq; inprimis Petrarchę ſtudium; Sereniſs. Venetorum Senatus, cui ſolemnis ſēper fuit, ac admirabilis Virtutum, & Muſarum cultus, ac propēſus in eruditos Viros, maximèq; in Poetam noſtrum affectus, ſequens Reſcriptum Illuſtriſs. & Eccellentiſs. Rectoribus Patauium mittit.

NICOLAVS CONTARENVS *Dei gratia Dux Venetiarū &c. Nobilibus, & Sapientibus Viris Vincentio Capello de ſuo mādato Poteſtati, & Petro Sagredo Capitaneo Paduæ fidelibus dilectis ſalutem, & dilectionis affectum.*

Per vna ſtampa di coſtì reſtiamo con grande amiratione, e con vgual diſplicenza auiſati dell'eſecrabile arditezza di chi ſia andato ad aprir l'arca del famoſo Petrarca, e con lo ſmembrare il ſuo corpo ne habbi tratta alcuna parte, contrauenendo empiamente alle leggi della pietà, e dell'humanità iſteſſa, & per prezzo di denaro come può ſupporſi, vendendo quello, che non poteua hauer prezzo, e diſpenſando con baldanza ineſcuſabile ciò che ſenza licenza del Prencipe, che à ragione gode che ſiano nello ſtato ſuo, e ui riposino l'oſſa di homo coſi inſigne, non poteua trouarſi, ne arderſi di ſeparare per modo alcuno. Volemo però col Senato, che dobbiate formar diligentiſſimo proceſſo

ſoura

Digitized by Google

ſoura il caſo di queſta temerità, e terminato che ſia, mandarſi il contenuto di eſſer ſotto voſtro giuramento per quelle riſolutioni, che ſtimaremo bene di fare in occazione reputata da noi di gran momento per tutti i riſpetti. Datum in noſtro Ducali Palatio Die XI Septembris Indict. XII. MDCXXX.

Hiſce perlectis Illuſtriſſimi Rectores die xv. Septembris eiuſdem anni factæ inquiſitionis ſummam Venetias perſcribũt. Qua intellecta, Senatus plenum exſecutionis Ius pro facti magnitudine ſequentibus literis concedit.

NICOLAVS CONTARENVS *Dei gratia Dux Venetiarum &c. Nobilibus, & Sapientibus Viris Vincentio Capello de ſuo mãdato Poteſtati, & Petro Sagredo Capitaneo Paduæ fidelibus dilectis ſalutem, & dilectionis affectum.*

Dalle voſtre lettere intendeſſimo gli eceſſi della grande arditezza di quelli, che furono à romper il ſepulcro del Petrarca, & à cauarne dell'oſſa ſua con empia, e ſcelerata temerità. Volemo però col Senato, che vſando l'auttorità di eſſo poſsiate ſubito venir à ritẽtione, e proclama de Rei, e alla ſpidicion loro per modo che coreſpõda al delitto, dimoſtri à coteſta vitta il deſiderio che hauemo delle ſue giuſte ſodiſfazioni e teſtifichi la ſtima, che ben à ragione facemo della memoria e delle ceneri di huomo coſi celebre, e degno. Datũ in noſtro Ducali Palatio Die XII. Octobris MDCXXX.

Rectores itaque auctoritate Sereniſs. Senatuſconſulti cum de reis prehendendis laboraſſent, abſentes formula ſequenti citant.

Edictum in illos qui aperuerunt Petrarchæ Sepulchrum.

De mandato Excellentiſs. Senatus, Illuſtriſs. D.D. Vincentius

riusCapellus Prætor, & Petrus Sagredus Præfectus pro Sereniſs. Veneta Republica Paduæ, eiusq; diſtrictus Rectores, delegati Iudices, vi Reſcripti Ducalis XII Octobris traditi citant F. Thomam a Portu Romatino Annorum XXVII, proceræ ſtaturæ, pilis puniceis, Baptiſtã Politum Arquadæ Decanum, Stephanum Fabrum, Zanetum Bonum, Franciſcus Gallum Perinum, Franceſcum Politum, & Hieronymum Lupum omnes Arquadæ incolas, vt intra octiduũ proximũ ſeſe Illuſtriſs. D.D. Rectorum cuſtodiæ ſiſtant in ſui defenſionem, & excuſationẽ à proceſſu contra ipſos per Maleficiorũ officium facto, & in Prætorij Archiuũ auctoritate delegationis repoſito; quòd iunctim omnes dicti F. Thomæ ſuaſu, xxvII Maij proximè elapſi noctu in cæmeterium concedentes, in quo ſepulcrum celeberrimi Poetæ Franciſci Petrarchæ templi Cathedralis Canonici Ann. 1634. oſſa reſeruans, audaci temeritate è marmore denſiſſimo exſtructum effregerint; Ipſe verò Thomas ex illo venerando corpore dextri brachij partem ſacrilegè, illicitè, vt credere par eſt, Lucri cauſa ſubduxerit, id licẽtia inexcuſabili diſtrahens, quod ſine indultu Principis, (qui meritò gaudet in ſua ditione Viri adeò inſignis oſſa quieſcere) nullo modo tangi, aut ſeparari potuit. Quod ipſorum facinus reſpectiuè ſtudio, dolo, execrabili proteruia, impio in humanitatis Iura delicto, alijſq; modis indignis in proceſſu notatis, commiſſum. &c. vt in proceſſu.

Promulgato hoc Mandato quidam ſe Iudici ſiſtunt. Interea Ser. Senatus decreto Rectore denuo monentur altero reſcripto. Inſtituta itaq; diligenti in reos inquiſitione, & cognita culpæ innocentia, nonnulli ſpectatores quippe imperiti, nullius facinoris complices è carceribus dimittuntur in reliquos hac ſententia animaduerſum.

Hanc

Hanc ex publico Tabulario Patauino in gratiam exterorum Latino ſermone ſubijcere viſum eſt.

Die II. Ianuarij MDCXXXII.
Iudicium.

Quod ſupraſcripti F. Thomas Martinellus de portu Romatino, Baptiſta Pulitus Decanus, et Stephanus Faber perpetuò Patauio exulent, & ab omnibus ciuitatibus, terris, & locis Sereniſſimi Dominij terreſtribus, & maritimis, Nauilijs armatis, vel nonarmatis, & ab inclyta Vrbe Veneta, & Ducatu: & ſi quis neglecta proſcriptione inciderit in noſtram poteſtatem, F. Thomas per decennium integrum clauſo carcere contineatur; vnde ſi aufugerint denuo exilio eodem mulctetur, & mille libris, ſi ipſi id aris; ſecus ex numis mulcta conſueta adſcriptis Baptiſta, & Stephanus decennio vincti triremibus quiſque mancipetur, & remigijs inepti biennium carcere claudantur, & poſtea ſubijciantur proſcriptioni, tunc primum inſtitutæ cum pœna quilibet mille librarum, vt ſuperius. Idemq; quoties deliquerint violatione ſepulchri inſignis, & quouis alio exceſſu, vt in proceſſu ex arbitrio, & in impenſas. Io: Fraciſcus Gallus, Perinus Bianco, Franciſcus Liecherus, & Hieronimus Lupus valente ipſorum defenſione è carceribus dimittantur.

Vincentius Capellus Prætor, & Iudex delegatus.
Aloyſius Vallareſſus Præfectus, & Iudex delegatus.

Digitized by Google

APPENDICVLA

Eorum, quæ ad vberiorem præſentis Hiſtoriæ cognitionem neceſſaria Auctor negotiorum varietate diſtractus omiſerat, vel ei opere iam confecto typiſque exſcripto ab Amicis ſuggeſta fuere.

Cap. I. p. 2. *Depoſitam addidit.* Iconum quidem harum diuerſitatem nonnulli ſubmonuerunt. Quæ etiamſi primo intuitu aliqua videtur; Si quis tamen poſteriorem cum numiſmate à *Cap.* 24. nobis exhibito diligenter conferat, ea admodum erit exigua, & quæ Pictorum licentiæ aſcribi poterit. Quin & huic non diſſimilis eſt in vetuſtiſſima tabula apud Nobiliſs. Virum Hieronymum Gualdum Petrarchæ effigies ſcitè depicta cum hac ſubſcriptione. FRANCISCVS PETRARCHA LAVREATVS.

Cap. I. p. 8. *Nominatus eſt paſſim.* Nomen ſanè ex omine, propter ſingularem Poetæ iſto ſæculo eruditionem. PETRARCHA enim Arabibus eſt *Patriarcha*, quemadmodum me docuit Cl. Vir D. Ioannes VVeſlingius Eques Hieroſolymitanus, & Anatomiæ atq; Chirurgiæ in Patauino Gymnaſio Profeſſor eximius, qui in Aegypto Illuſtriſſimorum D. D. Aloyſij Cornelij & Ioan. Donati Conſulum Venetorum quinquennium Medicus linguas variè excoluit.

Cap. VIII. pag. 44. *Poematum ſenſum aſtrueret.* Rinaldum Curſum pariter nonulla reliquiſſe in Petrarchę Poemata, patet ex Prçfatione Hieronymi Ruſcelli Edit. Venetæ 1554. typis Plinij Petraſantæ. 8.

Pag. 44. *Non pauca adnotauit.* Reperitur quoque in Bibliotheca Eminentiſſimi Cardinalis à Balneo MS. Phi-

lippi

lippi Villani, qui Cl. aliquot Virorum ſui ſeculi Vitas perſecutus *De Vita & Moribus Petrarchæ* peculiariter egit, quemadmodum mihi index Cl. Gabriel Naudęus, cui precioſæ huius ſupellectilis cura meritò credita. Nuper autem in Bibliotheca Vaticana Vol. n. 6165. inuentam Petrarchæ Vitam à Ludouico Beccadello Archiepiſcopo Raguſeo fusè deſcriptam, Menſe Martio Roma ad me perſcripſit Amicus ſingularis Leo Allatius qui erudito ſcribendi officio frequens ad nos excurrit.

Pag. 46. *Contulerunt*. Inter quos neutiquam prætereundus Celſus Cittadinus Senenſis Linguæ veteris Etruſcæ & Antiquitatũ egregiè peritus, olim magni Lipſij apud Fuluium Vrſinum condiſcipulus, qui Oden Petrarchæ B. Virgini dicatam inſigni commento illuſtratam euulgauit 1613. *typis Silueſtrij Marcheti*.

Cap. X. pag. 55. *Scriptoribus differre*. Triplici corona factum notat idem: Nēpe Laurea, Hederacea, & Myrtina.

Cap. XV. pag. 103. *Naturæ decoris refertam*. Operæ vero fuerit, quæ pridem Vir Cl. Franciſcus Bernardinus Ferrarius ad me pro ſua humanitate prolixè perſcripſit, ad maiorem huius argumenti euidentiam, hic in pauca contrahere. Nimirum Mediolani in Bibliotheca Ambroſiana aſſeruari Virgilium MS. qui olim Fuluij Vrſini erat, antequam in Friderici Borromęi Cardinalis Archiepiſcopi poſſeſſionem veniret. Is Codicem hunc theſauri inſtar habebat, nec vlli (quamuis & id raro) oſtendebat niſi manibus proprijs, idque domi ſuæ. Cauſam reddidit ipſe, quod certus eſſet eum Petrarchæ fuiſſe, quem totus voluerat, ſua manu interpolauerat, me-

Digitized by Google

moriaque ditauerat, qua nulla ipſi fuerat dulcior, aut amarior. Defuncto Romæ Vrſino varij magni nominis Viri librum affectabant; Borromæus tamen ſiue auctoritate, ſiue ſuorum diligentia, ſiue pretij magnitudine reliquis hic præualuit, & librum ſemper inibi ſecum tenuit, donec Mediolanum reuerſus in Bibliothecam Ambroſianam referret, hac cautela; clauibus cuſtodirent, neque cuiuis pateret. Quod ex ore ipſius Cardinalis ſepius audiuit Ferrarius, eique teſtes ſunt luculentiſſimi Gratia Maria Gratijs tũc temporis Cardinali à ſecretis, nec non Antonius Olgiatus dictę Bibliothecę Pręfectus, vterque fide digniſsimus, variaque eruditione pręſtantiſſimus. Codex ipſe in folio membranaceo elegantiſſimè ſcriptus rubro inuolucro tegitur. Adiecta ſunt Seruij Commẽtaria charactere ſatis extanti, Gloſſæ autem minori, præcipuè ad marginem hinc inde ſparſę, interdũ ipſi textui inſertæ. Aſſeri primo agglutinata eſt Petrarchæ Epiſtola ſcripta in papyro ordinaria: Primum mẽbranæ folium elegantiſſimis figuris penicillo Simonis Senenſis exornatur, quæ Vniuerſi Operis ideam referunt. Petrarchã vero eius fuiſſe poſſeſſorem, præter Fuluij Vrſini omnis Antiquitatis peritiſſimi auctoritatem, abundè mihi fidem facit Simonis Senenſis artificiũ, qui Petrarchæ amiciſſimus olim Auinionem miſſus à Pandulpho Malateſta, vt Petrarchæ Effigiem in tabulam referret; Qui etiam Petrarchæ precibus cœleſtem LAVRÆ Effigiem pinxerat, amictu viridi, flammula è pectore exiliente, cuius ſæpius meminit Poeta. Gloſſas etiam eſſe de manu Petrarchæ, vel hinc liquet, quod diligenti comparatione facta cum Petrarchę literis, nihil

illis

Digitized by Google

illis ſimilius deprehendiſſet Vrſinus. Cum igitur Epiſtola Petrarchę hactenus à multis adſcripta Gloſſis tam ſit ſimilis literarum figura, quàm Ouum Ouo; Eam ſuo auctori aſſeruiſſe non indignum erit, donec firmioribus rationum momentis diuerſum euicatur.

Cap. 23. p. 168. *Hæc ille.* Quæ vt planiora ſint, id obiter monendum, Maiatas fuiſſe galeas, quarum pars erat loricata. lorica enim vulgo maglia, vt ſit maiata quaſi magliata: *Pignolatum* verò telam xylinā mulierculis adhuc familiarem, quam vulgo *bombaſinā pignolatā* appellant: & Tunicam lineam etiam nunc in vicinis Rhodigio pagis Xoccham vocari.

Tantum volui in pręſentiarum, donec plura vel Amicorum benignitas, vel Lectio ſuppeditauerit.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX
RERVM, ET NOMINVM.

A

Abacus Petrarchæ. 142.
Ioannes Baptiſta Agucchia. 135.
Talauandus Albanenſis. 72.
Ægidius Albornatius. 136.
Alborum factio. 7.
Hier. Aleander. 22.82.
Ludouicus Alealmus. 115.
Ludouicus Alemanus. 114.
Nicolaus Alfinenſis. 60.
Leonis Allatij laus. 2.35.45.70.
Franciſcus Alumnus. 46.
Bonifacius Amerbachius. 33.
Amici Petrarchæ. 67.68.
Amicitiæ ſtudium. 64.
Scipio Ammiratus. 5.
Amoris Petrarchæ initium. 97.108.
Amoris vis. 98.
Amoris ſenilis tędium. 153.
Ioannes Anchiſæus. 67.
Ancifa. 4.6.13.14.
Ioannes Andreas I.C. 15.
Andreas vates Mantuanus. 67.
Angelus Collutius. 40.
Anguillariæ Comites. 57 72.
Anna Imperatrix. 79.
Annulus Petr: donatus. 61.
Annulus Petr: Barbati imagine inſignitus. 66.
Annulus a Petr: deſtinatus Io: Dondo. 172.
Antiquitatis ſtudium. 18.
Antonianus. 112.
Antonius Pius. 69.
Antonius Beccari de Ferraria. 40.
Aphrodiſæus. 69.
Apitij ſucceſſores. 11.
Aquilæ nota. 149.
Aquitania. 71.
Archidiaconatu Petr: decoratus a Corrigienſibus. 62.
Archiuū Regiæ ſiclæ Neapol. 77.78.
Leonardus Aretinus 40. eius laus 44. Dialogi eiuſdem M.S. 26.
Ioann: Aretinus Petr: opera colligit. 33.
Ioannes, & Fidericus Aretini. 67.
Ioannis Argoli laus. 142.

Andre-

Andreas, & Ioan: Argoli laudantur. 70.
Ariſtotelis vera effigies. 138.
Arnus Flumen. 14.
Ioſephus Aromatarius laudatus. 48.
Lombardus Aſericus 67. Petr: amicus arctiſſimus. 171.
Franciſcus Aſericus. 172.
Arquada. 7. 14. 63. 91. 129. 170.
Caroli Auantij præconium. 145.
Auctoris ſcopus. 1. Auctor diuerſus a Ger. Voſſio. 6. a Laurentio Pignorio. 130. ſententiam mutat. 31. Leptologiam excuſat. 140. Poetę addictus in obſcuris. 155.
Auguſti æuum aureum. 69.
Auinio Pontificum ſedes. 13. 14. 18. 70.
Auctores Petr: familiares. 22.

B

Cardinalis à Balneo. 26.
Barbatus Salmonenſis Petr: grariſſimus. 66.
Bariſonorũ ornamenta. Albertinus, Ant. & Io. Franc. fratres. 172.
Gaſpar Barthius. 25.
Bartholomęus Burchelatus. 118. 159.
Bartholomęus de Oſſa. 15.
Ioa: Baſſilius. 67.
Ludouicus Bauarus. 24.
Beccariorum Familia. 158.
Bergontia Familia. 126.
Bellarminus. 34.
Andreæ Belmiſſerij laus. 70.
Aſcanius Belmiſſerius laudatus. 20.
Petri Bembi laus. 40. 46.
Mantuæ Benauidij Meditationes M.S. in Petr: 46.
Bernardi Bembi teſtim. 35.
Petrus Bertius allegatus. 93.
Cardinalis Beſſarion. 82.
Bibliotheca Petrarchæ. 5.
Bibliotheca Veneta. 2. 29. 25.
Bibliothecas clauſas Petri aperuit. 25.
Bibliothecæ tres Petr: 84.
Bibliotheca Ducis à Rouere. 26.
Bibliotheca Challatij. 30.
Bibliotheca Canonicorum Regularium S. Ioa. in Viridario. 3. 44. 45.
Bibliotheca D. Marci. 82. 85.
Bibliotheca S. Laurentij Florentiæ. 41.
Bibliotheca Ambroſiana. 41.
Bibliotheca Auguſtana. 42.
Bibliotheca Palatinæ Auctoris,

ris. 45.
Bibliotehca Petr: Venetæ Reip. dono tradidit. 83.
Bibliotheca Iſpanica. 136.
Bibliotheca Petr. D. Marco donata. 83.
Bibliotheca Barbarina. 94.
Lelius Biſcia Cardinalis laudatus. 70.
Boccaccij ſtudium de operibus Petr: 27.pag. 3.de Affrica.
Boccaccij Apologia pro Petr: 51
Boccaccius Petr: percharus.66. 172.
Ioan: a Boccheta: 164.
Franciſcus Bocchius. 167.
Thomas Bombaſius. 163.
Marcus Bonacorſus pictor. 138.
Ioan: Bonifacij laus: 159.
Carolus S. Bonifacij. 165.
Ioannes Franciſcus Bordinus. 94.
Borromeus Borromeus. 189.
Hieronymi & Dominici Boſchetti laus. 169.
Ioannes Bourdelotius laudatus. 18.
Breuiarium Petr: 164.
Ioſeph Briuius. 20.
Ioannes Breuius. 183.
Briuius tangitur. 172.
Hieronymi Briuij laus. 95.
Franciſcus de Broſano. 159.
Franciſcus Brunus. 65.
Ludouicus Buccatellus. 167.

C

BArlamus Calaber. 142
Henr. Calderi chronologia Patauina M.S. 175.
Ioannes Caldermus. 15
Camilla. 14.
Iulius Camillus. 114
Benedicti Capelli vigilantia, 85.
Capitolium Lauræ dicatum. 54.59.
Hyer. Cardani præconiura: 6.
Carolus VII. Imperator. 13. ſua ætate litteræ Florent. 24. 26.
Carpentoras Ciuitas parua. 15
Franciſcus Carrarienſis. 29.
Franciſcus Carrarienſis Petr: fautor. 166.171.173.
Iacobus Carrarienſis Petr: Canonicatum concedit. 62. eundem fouet 73. etiam Franc. 74.
Ioannes Caſa. 167.
Ludouicus Caſteluetrus. 45.
Ioannes Cauacius. 186.
Cecus quidam poetæ Pæruſinus.

nus. 80.
Cælius ſecund. Curio. 33.
Cella Ab. Ioachimi Venetijs. 85.
Laurentius Celſus Dux Venetus. 81.
Laura Cereta 118. eiuſdem epiſt. MS. 16.
Ceſenæ Ciuitatis deſtructio 41.
Chalaſius 30.
Characteriſmus Improbitatis. 190.
Canities matura. 11.
Checco. 8.
Chelys Petr. 1.63
Chiabau. 105.
Chronicō VII. Ætatum Incerti, M.S. 158.
Cicero 16. Petr. charus. 21.
Claudiani locus adducitur. 11.
Clemens VI. 74. Petr. Canonicatum concedit. 75. Clem. VII. 62.
Codices in ſaxa, & puluerem mutati 85.
Ioa: Dominicus Cola 135.
Ioa: Columna Cardinalis. 17. 18.70.
Iacobus Columna Epiſ. Lombarienſis 18.70
Pompei & Camilli Columnenſium Encomia. 80.
Columnenſium Ædes Petr. Laureatum excipiunt 55.
Ioan. & Iacob. Columnenſes Petr. Mecœnates. 70.
Sthephanus pariter. 71.
Hieronymi Cardinalis Columnenſis laus. 80.
Agapitus Columnenſis. 71.
Sthephanus Columnenſis. 71.
Petrus Contarenus Princeps Venetus. 44.
Simonis Contareni laus. 196.
Bernardinus Corius. 62.
Cranium Petr. comatum. 189.
Cygnus Poetę ſymbolum 153
Cynus piſtorienſis IC. 15.

D

Andreas Dandulus Dux Venetus eruditus. 81.
Bernardinus Danielus. 45.
Dantes, Petrarcha, & Boccacius eorum ferme tempore floruere 25. Vitas eorumdem a Mazonio deſcriptas. 45.
Hieronymus Dauid ſculptor. 94.132.
Candidus December. 158.
Deodatus. 41
Diploma Pontificium Petrarchæ manibus. 135.
Ottonellus Diſcaltius. 189.
Domus Petr. 3.81.95.
Donatus Apedinigena. 6.67.
Io. Dondus Patau. 67.101. Petra-

trarcharcharus. 172.
Gaſpar Dondus. 100.
Ludouicus Dulcius. 46.
Ioa. Durazzus 189.
Donum Petrarche factum. 61.

E

ECcleſiaſtici honores Petrarchæ. 75
Eccleſię motus. 117
Effigies Petrarchæ. 2. 73. 139. 169. 177.
Elogium. 4.
Equi aurei Venetijs. 85.
Error Philelphi. 8.
Exilium Petr: 7.
Claudius Expellius laudatur. 187.

F

FActio Alborum, & Nigrorum. 7.
Marinus Falerius. 8.
Flaccus laudatus. 69.
Felis Petr. 139. 144.
Franciſcus Bernardinus Ferrarius. 29. 41. 195.
Franciſcus de fiano. 186.
Florentiæ Reip. diſcordia. 7.
Amor in Petr. 63.
Florentinorum Apotheca. 185.
Franciſcus Floridus. 20.
Fons Petr. 133.
Fortuna Petr. varia. 3.
Franciſcus nepos. 160.
Franciſcæ Petr. vita & obitus. 159.
Nicolai Franci dicacitas punita. 149.
Franciſcus I. Galliæ Rex Petr. fautor. 74. 112.
Marcus Franſinus. 139.
Fridericus Marchio Mantuæ. 44.
Fructus Petr. grati. 11.

G

MArci Antonij Gabrielij encomium. 139.
Gabrieres. 105.
Hier. Gabrielius. 138.
Iacobi Gaddi laus. 41.
Iacobi Gaffarelli laus. 41. citatus idem. 44.
Galeacius Vicecomes Petr. cõſil. tit. inſigniuit. 61
Gallia 13. 18. Gallia Tranſalpina. 26. 41.
Galenus. 69.
Alexandri Galli Epiſcopi laus. 40. 77.
Iacobi Galli I C. itidem. 77.
Thomæ de Garbo Iudicium. 9. 86.
Gaſpar Veronenſis. 86.
Gatari Chronicon M.S. 74

Lucæ

Lucę Gaurici laus. 6.
Genuenſes. 18.
Gerardus Petr. frater. 8.
Germania. 13.18.
Andreas Geſualdus 45. nota-tur. 28.
Gibellinorum factio. 1.
Golnizius laudatus. 110. 114.
Io. Gradenicus. 81.
Gratia Maria Gratij laudatus. 166.
Gregorius XI. 74.
Cardinalis Grimanus. 82.
Griſildis Hiſtoria. 139.
Nicolaus Gredius. 117.
Hieron. Gualdi laus. 169.195
Ioſephus Gualdus. 181.
Guidonus de Gonzaga Mantuæ Dux Petr. Mecœnas. 73.
Guidus Archiep. 67.

H

ABraham Hetermans. 184
Homeri Patria Chios. 181.
Homerus Petr. charus. 21.
Honor Petr. exhibitus. 7.62.
Horatius Petr. familiaris. 21.
Ioannes de Horologio. 67. 101, 172.
Hoſpitalitas Petr. 64.
Michael Hoſpitalius. 113.
Hugo Rex Cypri. 27.56.

I

ICanologia. 149.
Ieiunia Petr. 163.
Ildebrandinus Epiſc. Pata. 72.
Imperator Petr. fauet. 76.
Innocentia Petr. 21.
Innocentius VI. 74.
Ioachimi Abbatis cella. 85.
Ioanna Prima. 78.
Iordanus Vr ſus. 57.
Paulus Iouius. 25.56.
Italiæ priſca Frugalitas 168.

L

CVrij Lancellotti iudicium de Petr. excutitur. 48.
Iacobus Latomus. 97.
Laura. 12.
Lauræ ortus 105. Pœma 107. mors 110. Laura virgo. 110 Sepulcrum 110. epitaphium 111. viua effigies. 119.139.
Laurea Corona templi tholo appenſa. 55.
Laurea Petr. oblata 53. accepta 54. Laurea Cæſaribus, & Poetis communis. 58.
Laurus. 149. 151.
Leonelli Regis Britanniæ filij nuptiæ. 62.
Franciſcus Leonius Abbas, & Canonicus. 185.
De Leui Familia. 122.

Rainaldus de Libero pago. 162.
Libertatis ſtudium. 12. 17.
Libri Petr. in æde D. Marci. 85. Canonicis Patauinis legati. 164.
Conradus Lycoſthenes. 33.
Linternum Vicus. 158.
Literarum Fautores. 69.
Fauſtus Longianus. 45.
Petrus Lotichius. 21.
Antonius de Luſchis. 186.
Iuſtus Lipſius. 195.

M

Maiatæ. 197.
Salmonius Macrinus. 126.
Magię Suſpicio propter Virgilij lectionem. 22.
Pandulpus Malateſta. 73.
Marci Mantuæ in Petr. Annot. 46.
ManuScript. Petr. 35.
Philippus Maria Anglus. 44.
Ludouicus Marſilius. 67.
Papinius Maſſonus. 5. eius laus. 45.
Matris Petr. obitus. 16.
Frãciſcus Maurocenus D. Marci Procurator. 85.
De Medicis Petr. opinio. 50.
Laurentius Mediceus Petr. cõparatus à Mirandulano. 47.
Gerardus Mercator. 93.
Meſſala laudatus. 69.
Thomas Meſſanenſis. 67.
Olympius Meſſanenſis. 67.
Peregrinus Meſſanenſis. 67.
Metabus. 14.
Mythologię ortus, & vſus. 146.
Pici Mirandulan. de Petr ſententia expenditur. 47.
Molina domus. 81.
Dominici Molini laus. 70. 190.
Henricus Molinus. 81.
Andreas Molinus. 81.
Lucas Molinus. 81.
Franciſcus Molinus D. Marci Procurator. 85.
Monaſterium S. Sepulcri Venetijs. 81.
Gregorius Montagnana. 165.
Montis Peſſulani Gymnaſium. 15.
Montes Pyrenei. 71.
Monumentum Petr. dubium. 102.
Muggollanum Caſæ prędium. 168.
Mutius taxatur. 48.

N

Nigrorum factio.
Ioannes Nani D. Marci Procurator. 85.

Ioan.

Ioan. Naucleri lapſus. 56.
Gabriel Naudęus citatur 26. laudatus. 26. 41. & 195.
Numiſma Lauræ. 117.

O

OCuli Auguſti ſcintillantes 9.
Oeconomia Petr. 65.
Octius pictor inſignis. 171.
Antonius Olgiatus. 196.
Ioan: Olmutienſis Epiſc. 72.
Ioannes Ouenius 117.
Abrah. Ortelius. 23.
Felix Oſius. 100. 135.

P

PAdus Flumen. 14.
Bonauentura de Peraga. 178.
Parentius Petrarcha. 3. 7.
Pariſij. 18.
Parmæ ſeceſſus Petrarchæ. 127. 170.
Modius Parmenſis. 68.
Lancellotus Placentinus. 67.
Pauli Panſæ tabula. 184.
Patrenſis Archiepiſc. 82.
Ioan. Paſſeratius. 117.
Patauij eruditorum conſeſſus. 128.
Patauinæ Vrbis in Petr. cultus. 63.
Nicolaus Perezonius alias Riccius Marcheſianus. 45.
Philippus Patha. 29. 72.
Iuſtina Perotta 122. eius carmen ad Petr. 124.
Andreas Perottus 122. Nicolaus.
Torquati Perotti Epiſcopi laus 75. 122. 127.
Petrarchę cum Liuio comparatio 1. Petr. Canonicus Pat. 3. Petr. locus emendatur 5. Ortus 3. Parentes, Patria Indoles, Mores, Studium 9. 11 15. 20. libertatis Amor 12. educatio 17. Patris obitus & Matris 16. Peregrinatio 9. 17. 18. periculum ab aquis 14. Victus 11. Veſtitus 167. Philoſophandi libertas 17. Frater 9. filia 158. Scriptar 29. qui digeſta 33. liberalitas in egenos 171. obitus 171. funus 173. 174. Petr. Priuilegium 57. Petr. Mecœnates 71. 72. Petr. Elogia 179. Pietas. 163.
Phauorinus. 69.
Philelphi error, & laus. 44.
Pignolatum. 197.
Laurentius Pignorius 42. 112. 135. 168. eius Vita citatur. 31.

Plato

Plato. 21. 76.
Philippus Portaus. 187.
Michiel Poſciantius 187. notatur. 31.
Ant. Poſſeuinus: 30.
Pontifices quibus Petr. innotuit. 70.
Poeta Peruſinus cæcus. 80.
Ptolomæus. 69.
Eques Caſſianus à Puteo laudatus. 2.
Ericius *Puteanus* laudatus. 187

Q

SArtoris Quadrimeni commentaria MS. in Petr. 45.
Antonij Quærengi Epigrammata. 142.
Flauij Quærengi præconium. 126.

R

RAnutius Dux Parmenſis. 126.
Rhodanus: 14.
Rhodigium. 197.
Io. Reinſt. 44. 181.
Richardi Richardi Comm. in Petr. 45.
Roberti Bellarmini laus. 34.
Robertus Rex Siciliæ *Petr. Patronus* 40. eius laudes. 60.
M. Ant. Romitus. I. C. laudatus. 153.
Io. Bapt. Rota. 177.
Bernardus Ruthenenſis. 72.
Ioannis Rhodij mẽtio 41. Epigramma 108. 142. Aduerſaria Philologica MS. 42. Antiquar. 138. Bibliothecæ. 168. Muſæum. 168.
Hieronymus Ruſcellus. 194.
Rufus- 69.

S

PHilippus Sabinenſis. 72.
Sacrum Petr. Anniuerſarium Patauij celebratur. 164.
Martinus Sandellius. 42. 131.
Iacobus Sadoletus. 167
Saxoferrati Caſtrum. 129.
Ber. Scardeonus. 132. 183.
Creſcentius Saccardus. 135.
Odoardus Santarellus. 121.
Scæuola Samarthanus. 100.
Seneca *Petr.* charus 21. Senecæ Vita. 31.
Scaligeri Veronæ Domini Petr. fautores. 79.
Iulij Scaligeri laus. 24.
Albertus Scaliger 44.
Schraderi Monumenta. 183.

Sedi-

Sedile Petr. 139.
Senatus Veneti encomium. 190.
Senſus animo infenſi. 153.
Senucci Florentini error. 55.
Silua Plana. 90. 127.
Venafrus Siluanus. 4
Ioan. Bapt. Siluaticus IC. 169. 179.
Benedicti Siluatici dignitas ſingularis. 169.
Simeon Senenſis pictor celebris 119. Petr. & Lauram pinxit. 196.
Simonides Petr. Amicus. 67.
Nicolaus Siozerus. 21.
Socrates Petr. charus. 67.
Solitudinis encomium. 89.
Solana lacus. 130.
Sorgiæ fons. 94.
Hier. Squarciaficus. 6. 10. Vitæ Petr. ſcriptor. 44.
Ioſeph. Mariæ Suareſij laus. 5. 94. Carmina. 76. 119.
Fabricius Storni. 46.
Studium Petr. morale & ſacrū. 162.
Sepulcrum Petr. 135: 177. Violatum. 188.
Stylus Petrarchæ. 28.
Gabriel Simeon. 94. 111.
Scyphus Petr. 172.

T

Talaſtandus Cardinal. 22.
Alexander Taſſonus 45 excuſatur. 48.
Teſtamentum Petrarchæ 164. 171.
Tela xylina 193.
Antonius Tempus. 44.
Theodoſij tempora. 23.
Vgutio de Thienis. 67.
Tibullus 25. laudatus. 69.
Paulus Tomaſinus IC. 46. 135
Ioannes Trithemius. 186
Triumphi Poetici Petrarchæ. 146.
Turritæ Vrbes Italiæ. 160.

V

Vadianus. 25. 99.
Vallis Clauſæ Topographia 88. deſcriptio. 91.
Petri della Valle Codex in Vatic. 40.
Valdezuccus Paulus. 177.
Valetudo Petr. dubia. 170.
Vaſcopia. 187 1
Vaticana Bibliotheca plura Petr. opera aſſeruat. 35. 125.
Alexander Vellutellus 6. Auinionem & Vallem Clauſam bis luſtrat. 15.
Audreę Vēdrameni Muſęū 181

Bene-

Benecintendius Venetus. 68.
Venetę Reip. affectus in Petr. 81.
Veneti Duces Petr. Mecœnates 81.
Veneti ludi. 82.
Gaſpar Veronenſis militiæ Præfectus. 73.
Galeacius Vicecomes. 10.
Galeacius & Lucchinus Vicecomites Mediol. 73.
Franc. Viduæ laus. 46. 119.
Vindiciæ Petrarchæ. 47.
Vincentij Speculum Hiſtoricū. 178. adducitur. 95.
Bonzonellus de Vigontia. 171.
Villanus 5. Philippus Villanus. 195.
Violantis Nuptiæ. 62.
Viſiones Petrarchæ. 147.
Ludouici Viuis laus 20. L. V. citatur. 85.
Virgilius 16. Petr. charus 21. 101. M.S. Fuluij Vrſini. 195.
Fortunatus Vlmus Abbas laudatur. 85.
Gerardi Voſſij encomium. 6. 24. 34.
Fuluius Vrſinus. 195.
Vrbanus VIII. laudatus. 26.
Vrbanus V. 74.
Vrſus Anguillariæ Comes laudatus. 56.
Io. Veslingius Eques laudatus. 195.

X

Xenodochium à Petr. erectū. 95. 164.
Xicchus Polentonus 8. 44. Vitæ Petr. Scriptor.
Xoccha. 197.

Z

Gabriel Zamoræus. 67.

FINIS.

Digitized by Google

Nos Andreas de Rubeis Rector Generalis, Nicolaus Brunus, & Hortenſius Ottolinus, Viſitatores Congregationis Canonicorum Sæcularium Sancti Georgij ab Alga Venetiarum, D. Iacobo Philippo Tomaſino Collegij Patauini Theologo, Cœnobij D. Mariæ in Vantio Priori, concedimus licentiam diuulgandi librum, qui inſcribitur PETRARCHA REDIVIVVS, ſeruatis ſeruandis, & omni meliori modo, &c. Datũ in Cœnobio noſtro D. Mariæ in Vãtio 12. Martij. 1630.

{ Locus Sigilli.

Marcus Antonius Pinellius à Secretis De Mandato.

1633. Die 30. Martij.

Ego Fr. Io: Paulus Sanſonius Art. & Sac. Theologiæ Doct. & S. Inquiſitionis Patauinæ Vic. & Commiſs. Generalis, Librum Admodum Reuerendi Patris Iacobi Philippi Tomaſini inſcriptum, Franciſcus Perrarcha Rediuiuus *vidi, & dignum prælo approbaui.*

In Quorum fidem, &c.

Fr. Io. Paulus Sanſonius qui ſupra manu propria.

1633. a 30. Luglio.

Gli Eccellentiſs. Sig. Refformatori dello Studio di Padoa veduta l'anteſcritta ſottoſcrittione del P. Vic. del Santo Officio di Padoa, & il ſopra atteſtato di vno delli Conſultori in Iure concedono licenza del preſente libro che poſsi eſſer ſtampato, douendoſi nel reſtante oſſeruare quanto è diſpoſto in materia di ſtampe.

Simon Cõtarini Caualier Procurator Refformatore.
Girolamo Soranzo Procurator Refformatore.

Gerolimo Canazza Secretario.

Errata ſic Corrigantur.

Pag. 11	linea 25	indigna	indiga.
24	5	enactam	enatam;
31	6	Laura	Laurea..
49	30	virgator	iurgator.
57	7	Anno	Annus
64	1	NECESSTVDO	NECESSITVD O
	2	XII.	XI.
70	18	Excepit	accepit.
75	25	Interregerrimi	integerrimi
91	8	tot.	toto
97	19	Aethnea	AEthna.
110	19	puaca	pauca.
130	24	thernalis	thermalis.
147	30	Phœbo	Phœbe.
171	22	quæ mihi omico	quę mihi ab a mico.
191	19	vitta	Citta.
192	6	Franciſcus	Franciſcum.
	26	Rectore	Rectores
200	6	ſtudium	iudicium
	15	Carolus vii	Carolus iv.
201	5	Florentiæ	Florentinę
203	15	Gridius	Grudius. 116
205	22	ſcriptor	Scripta.

Cætera quæ leuiora benigno Lectori emendanda relinquuntur.

Digitized by Google